

ისტორია

XII კლასი

ავტორები: ნიკა უთალიშვილი;
ლელა კაკაშვილი

2024 წელი

ისტორია

XII კლასი

დამხმარე სასწავლო მასალა

სარჩევი

თემა I: “ხანმოკლე XX საუკუნე”

N1. საკითხი: I მსოფლიო ომი (პროექტული დავალება - მეთოდური ორიენტირები; კონტექსტ-მაგალითი; გამოყენებული ლიტერატურა)-----	5
N2. საკითხი: ტოტალიტარულ სახელმწიფო და დღესასწაულები (პროექტული დავალება - მეთოდური ორიენტირები; კონტექსტ-მაგალითი; გამოყენებული ლიტერატურა) -----	29
N3. საკითხი: ცივი ომი (პროექტული დავალება - მეთოდური ორიენტირები; კონტექსტ-მაგალითი; გამოყენებული ლიტერატურა)-----	37

თემა II: მსოფლიო ათასწლეულების მიჯნაზე

N1. საკითხი: ევროსტრუქტურები და თანამედროვე საზოგადოება (პროექტული დავალება - მეთოდური ორიენტირები; კონტექსტ-მაგალითი; გამოყენებული ლიტერატურა) -----	53
N2. საკითხი: თანამედროვე საზოგადოება და კულტურა (პროექტული დავალება - მეთოდური ორიენტირები; კონტექსტ-მაგალითი; გამოყენებული ლიტერატურა) -----	84

თემა I. “სანდოკლე XX საუკუნე”

სამიზნე ცნებები	საკითხი/ საკითხები	წასაკიხი მასალა სახელმძღვანელო- დან პარაგრაფების მიხედვით	პროდუქტი	რესურსი: კონტექსტ- მაგალითი
ისტორიული მო- ვლენა/პროცესი	პირველი მსო- ფლიო ომი	1.გამოცემლობა „ბაკურ სულაკაური“ პარ. 18 (გვ.96-98); პარ. 19 (გვ.100- 105) 2.გამოცემლობა „დიოგენე“. პარ. 23 (გვ. 121-124); პარ.24 (გვ. 125- 127); პარ. 27 (140- 144)	ჭარისკაცის დღი- ურის შექმნა	დასავლეთის ფრონტი უცვლელია (ჭარისკაცის ჩანაწერები)
ძალაუფლება, საზოგადოება	საზოგადოება ტოტალიტარული სახელმწიფოები და დღესასწაუ- ლები	1. გამოცემლობა „ბაკურ სულაკაური“ პარ. 26 (გვ.143-148); პარ. 28 (გვ.153- 156); პარ. 29(გვ.158-163); 2.გამოცემლობა „დიოგენე“. პარ.32 (გვ.166-172); პარ. 34 (გვ. 179- 181); პარ. 35 (გვ.186-188); პარ. 36 (გვ. 189-192); პარ. 37 (გვ.195-200);	ინტერვიუს ჩანერა საბჭოთა კავშირში არსებული დღესასწაულების შესახებ	ახალი წლის აღნიშვნა საბჭოთა კავშირში
წყარო სივრცე (გარემო, ტერიტორია) დრო	ცივი ომი	1.გამოცემლობა „ბაკურ სულაკაური“ პარ. 36 (გვ.194-201); პარ.37 (გვ.202-206); პარ.38 (გვ.208- 211); პარ. 39 (გვ.214-218); პარ. 50 (გვ. 270-274) 2.გამოცემლობა „დიოგენე“. პარ.51 (გვ. 273-278); პარ. 52 (გვ. 279-283); პარ. 55 (გვ.296-300); პარ. 56 (გვ. 301-305); პარ. 57 (გვ. 306- 310); პარ. 61(გვ. 330-334)	სტატიის შექმნა ცივი ომის შესა- ხებ	აშშ-დასა- ვლეთის და საბჭოთა კავშირის ლიდერების მიმართვები/ წერილები ცივი ომის პერიოდში

საკითხი I: პირველი მსოფლიო ომი

სამიზნე ცნება: ისტორიული მოვლენა/პროცესი

გაეცანით კონტექსტ- მაგალითს და შეასრულეთ პროექტული დავალება

პროექტული დავალების პირობა:

წარმოადგინეთ, რომ ხართ პირველ მსოფლიო ომში მონაწილე ჯარისკაცი, აირჩიეთ რომელი სამხედრო ბანაკის მხარეს იბრძოლებთ და შექმენით ჯარისკაცის დღიური ომის დასაწყისის, მიმდინარეობისა და დასასრულის მიხედვით.

ნაშრომში ხაზგასმით წარმოადგინეთ:

- რა იყო პირველი მსოფლიო ომის დაწყების მიზეზები და შედეგები;
- რა იყო ომში თქვენი ჩართვის მიზეზი და რამდენად მნიშვნელოვანია მონაწილეობის მიღება;
- რა შედეგები ჰქონდა პირველ მსოფლიო ომს მსოფლიოსა და იმ პერიოდის ეპოქის პოლიტიკურ, კულტურულ და სოციალურ საკითხებზე.

მეთოდური ორიენტირები

საკვანძო კითხვა: რატომ იყო პირველი მსოფლიო ომი იმ პერიოდის ეპოქისთვის მნიშვნელოვანი?

სარეკომენდაციო აქტივობა I.

გაეცანით კონტექტს- მაგალითს, წაიკითხეთ შეკითხვები და პასუხები ჩაწერეთ ცხრილში.

შეკითხვები:	პასუხი:
რა საქმიანობით იყავით დაკავებული პირველი მსოფლიო ომამდე?	
როგორც ჯარისკაცმა, რატომ გადაწყვიტეთ ომში წასვლა?	
რომელი ქვეყნის/სამხედრო ბანაკის მხარეს იბრძვით? როგორ აღმოჩნდით ამ სამხედრო ბანაკში?	
რომელი ქვეყნის ჯარისკაცებს დაუპირისპირდით ბრძოლის დროს?	
რა არის ომში ყოფნის დროს თქვენი მიზანი?	

სარეკომენდაციო აქტივობა II.

კონტექტს- მაგალითისა და სახელმძღვანელოში წარმოდგენილი პარაგრაფების შინაარსის მიხედვით განსაზღვრეთ, რა იყო დაპირისპირებული სამხედრო ბანაკების მიზნები პირველ მსოფლიო ომში.

ანტანტა

სამთა კავშირი

სარეკომენდაციო აქტივობა III.

გაეცანით კონტექტს- მაგალითს და შეავსეთ პერსონაჟის რუკა

როდის ხდება მოქმედება:

სად ხდება მოქმედება:

მთავარი გმირი:

მეორეხარისხოვანი პერსონაჟები:

სიუჟეტი:

მოვლენა 1:

მოვლენა 2:

მოვლენა 3:

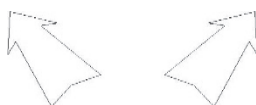

შედეგი:

სარეკომენდაციო აქტივობა V.

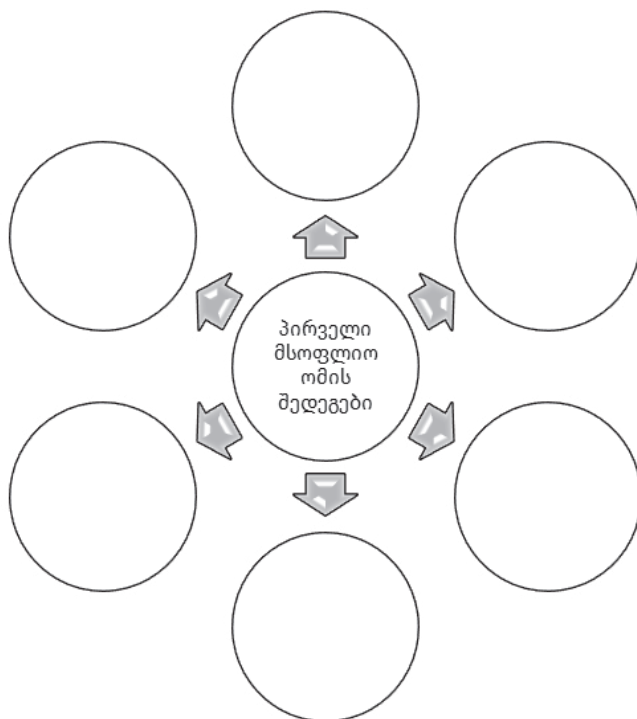
გაეცანით კონტექტს- მაგალითს და შეავსეთ პერსონაჟის რუკა

როგორ ეცვლება დამოკიდებულებები ომის პერიოდში?	
რას აკეთებს/როგორ იქცევა:	
რას ამბობს:	
რა ემოციები აქვს:	
ეცვლება თუ არ დამოკიდებულება ფრო- ნტზე გატარებული პერიოდის მიხედვით ომის მიმართ? რატომ?	
ეცვლება თუ არა დამოკიდებულებები და შეხედულებები დაპირისპირებული მხარის ჯარისკაცების მიმართ? რატომ?	

სარეკომენდაციო აქტივობა VI.

კონტექტს- მაგალითისა და სახელმძღვანელოში წარმოდგენილი პარაგრაფების მიხედვით შეავსეთ დიაგრამა

კონტექტს- მაგალითი (ქეისი)

დასავლეთის ფრონტი უცვლელია (ჭარისკაცის ჩანაწერები)

როდესაც რაინის სამხედრო უწყებაში პირველად მივედით, ოცი ახალგაზრდისგან შემდგარ ერთ კლასს წარმოვადგენდით. მგზნებარე გულით მხიარულად გავეშურეთ სადალაქოში. სანამ ყაზარმის ეზოში შევაბიჯებდით, წვერი კოხტად გავიპარსეთ, ზოგიერთმა ჩვენგანმა პირველად. არავითარი სამომავლო გეგმები არ გაგვაჩნდა, მხოლოდ რამდენიმეს ჩამოუყალიბდა მიახლოებითი წარმოდგენა პროფესიასა და კარიერაზე, ისიც იმდენად, რამდენადაც მათ არსებობისთვის აუცილებელი ფორმა უნდა მიეღო; სამაგიეროდ, უხვად გვქონდა ბუნდოვანი იდეალები და ამიტომ სიცოცხლესაც და ომსაც იდეალისტურ და თითქმის რომანტიკულ საბურველში გახვეულს ვხედავდით. სამხედრო განათლებას ათი კვირა დაეთმო და ამ მოკლე დროში გაცილებით, გაცილებით ადვილად მოხერხდა ჩვენი გარდაქმნა, ვიდრე სკოლაში გატარებულ ათ წელიწადში. ვისწავლეთ, რომ ერთი გაპრიალებული ღილი გაცილებით მნიშვნელოვანია, ვიდრე შოპენჰაუერის ოთხი ტომი. ჯერ გაკვირვებით, შემდეგ სიმწრით, მოგვიანებით კი სრული გულგრილობით ვადიარეთ, რომ ადამიანისათვის გადამწყვეტია არა გო-

ნება, არამედ ფეხსაცმლის ჯაგრისი; არა აზრი, არამედ ოდესღაც დადგენილი განაწესი, არა თავისუფლება, არამედ მუშტი. საკუთარი ნებით და ენთუზიაზმით გავხდით ჭარისკაცები. მაგრამ ყველაფერი იქით იყო მიმართული, რომ ეს გრძნობები ჩვენი გულებიდან ამოეძირკვათ; სამი კვირის შემდეგ წარმოუდგენლად აღარ მიგვაჩნდა ის, რომ ვიღაც გაოფიცრებულ ფოსტალიონს გაცილებით მეტი ძალა გააჩნდა ჩვენზე, ვიდრე ოდესღაც მშობლებს, აღმზრდელებს ან მთლიან კულტურულ წრეს, პლატონიდან მოყოლებული, გოეთეს ჩათვლით. ახალგაზრდა, გამჭრიახი თვალით ვხედავდით, რომ მასწავლებლის მიერ შთაგონებული სამშობლოს სიყვარული აქ საკუთარ პიროვნებაზე სრულ უარის თქმას გულისხმობს, რასაც უკანასკნელ მოსამსახურესაც არ აკადრებენ ხოლმე. გაჭიმული დგომა, წვრთნა მწყობრად სიარულში, იარაღის ხმარებაში, ტრიალი მარჯვნივ და მარცხნივ, ფეხების წკაპუნით შეერთება, ლანძღვა-გინება და ათასგვარი შარის მოდება: სრულიად სხვაგვარად წარმოგვედგინა ჩვენი მოვალეობები და ვთვლიდით, რომ ცირკის ცხენებივით გვაზზადებდნენ გმირობისთვის. მაგრამ ამასაც მივეჩვიეთ. იმასაც მივხვდით, რომ ნაწილი ამ ყოფისა ოდესღაც მართლაც გამოგვადგებოდა. თუმცა ბევრი რამ ზედმეტად გვეჩვენებოდა. სალდათს ამგვარ საქმეებში ყნოსვა მეტისმეტად აქვს გამძაფრებული. ჩვენი კლასი სამ-ოთხ კაციან ჯგუფებად სხვადასხვა ასეულში გადაანაწილეს; ფრიზიელ მეთევზეებთან,

გლეხებთან და ხელოსნებთან ადვილად გამოვინახეთ საერთო ენა და დავმეგობრდით. კროპი, მიულერი, ქემერიხი და მე მეცხრე ასეულში აღმოვჩნდით, რომელსაც უნტერ-ოფიცერი ჰიმელშტოსი განაგებდა.

ჩვენ ზურგში ვიმყოფებით, ფრონტის ხაზიდან ცხრა კილომეტრის დაშორებით. გუშინ შეგვცვალეს; ახლა მუცლები ხორციანი, თეთრი ლობიოთი გვაქვს გამოტენილი და თავს მაძღრად და კმაყოფილად ვგრძნობთ. ვახშმად თითო-თითო ქვაბიც კი გვერგო. დამატებით, ძეხვსა და პურსაც იძლევიან-მაგარია. ასეთი შემთხვევა დიდი ხანია აღარ გვქონია: ჩვენი სამზარეულოს ბატონი, წითელ პომიდორს რომ უგავს თავი, თავად გვთავაზობს საჭმელს, ყოველ გამვლელს ჩამჩით თავისკენ იწვევს და თეფშებს პირამდე უვსებს. სრულ სასონარკვეთაშია ჩავარდნილი, რადგან გულიაშის უშველებელი „ტყვიამფრქვევი“ არა და არ იცვლება. თიადენმა და მიულერმა საიდანღაც დიდი ჯამები გააჩინეს და სარეზერვოდ, პირამდე აავსებინეს, თიადენმა ღორმუცელობის, მიულერმა კი სიფრთხილის გამო. მთავარი ისაა, რომ თამბაქოს ორმაგი ულუფითაც მოგვამარაგეს. თითოეულს ათი სიგარა, ორი სიგარეტი და ორ-ორი საღეჭი თამბაქო. ჩემი საღეჭი თამბაქო კაჩინკის გავუცვალე სიგარეტში და მარაგი ორმოცამდე გავზარდე. ამას დღის ბოლომდეც კი ვიმყოფინებ. სულაც არ გვეკუთნის ამხელა საჩუქარი, თან არც ისე ხელგაშლილები არიან პრუსიელები. მგონი, რაღაც შეცდომას უნდა ვუმაღლოდეთ. ფრონტის ხაზზე ჩასანაცვლებლად ორი კვირის წინ მიგვაგვლინეს, ქვედანაყოფში შედარებით სიმშვიდე იყო. ჩვენი დაბრუნებისას დიდი რაოდენობით საკვები შემოვიდა. ასეულის უფროსმა წინასწარ დაიჭირა თადარიგი ას ორმოცდაათ კაცზე, მაგრამ სწორედ ბოლო დღეს მოულოდნელად გამოჩნდნენ ინგლისური არტილერიის ქვემეხები და მაღალკალიბრიანი ქურვები, რომლებიც შეუსვენებლად უშენდნენ ჩვენს სანგრებს. დანაკარგი საკმაოდ დიდი აღმოჩნდა და მხოლოდ ოთხმოცმა შევძელით დაბრუნება. ფრონტის ზურგში ღამით შევედით და რიგიან გამოძინებას დანატრებულნი, იმწამსვე ნარებზე გავიჭიმეთ. კაჩინსკი მართალს ამბობს: არც ისე ცუდი იქნებოდა ომში, ცოტა მეტი ძილის საშუალება რომ მიეცათ ადამიანისთვის. ფრონტის ხაზზე ეს გამორიცხებულია, ორი კვირა კი გაუსაძლისად ნელა მიიზღაზნება. ბარაკიდან ნაშუადღევს ამოვცოცდით, ნახევარ საათში ქვაბები მოვიმარჯვეთ და „გულიაშმფრქვევთან“ განვლაგდით, რომელსაც ქონის და საკვების საამო სუნი ასდიოდა. სათავეში, ცხადია, „უმშიერესნი“ მოექცნენ: ტანდაბალი ალბერტ კროპი ჩვენ შორის ყველაზე ნათელი გონებისა და ამიტომაც უკვე ეფრეიტორია; მიულერი, რომელიც ჯერ კიდევ სასკოლო სახელმძღვანელოებს დაათრევს თან და შეღავათიან გამოცდებზე ოცნებობს, ომის ქარცეცხლში ფიზიკის კანონებს იზეპირებს; ლეერი, ხშირი წვერით და მეოთხე მე, პაულ ბოიმერი. ოთხივენი, ცხრამეტი წლისანი, ერთი კლასიდან გავეშურეთ ფრონტზე. უკან ჩვენი მეგობრები გვედგნენ: თიადენი, ჩვენი ასაკის გამხდარი ზეინკალი, ჩვენ შორის უდიდესი ღორმუცელა, საჭმელად რომ ჯდება, ჩვეულებრივ გამოიყურება და სუფრიდან ადგომისას ფეხმძიმე ბალღინჯოს წაგავს; - ჰაიე ვესტუსი, ასაკით ესეც ჩვენ-ხელა, ტორფის მუშა, რომელსაც შეუძლია ერთი მთლიანი პური მუჭში დაითიოს და გკითხოს, აბა, გამოიცანი, მუჭში რა მიდევსო? - დეთერინგი, გლეხი, რომელიც დღენიადაგ მხოლოდ საკუთარ მეურნეობაზე და ცოლზე ფიქრობს; - და ბოლოს, სტანისლავ კაჩინსკი, ჩვენი გუნდის თავი, მიწისფერი სახით. გამძლე, მოქნილი და ეშმაკი, ორმოცი წლის, ცისფერი თვალებითა და დაქანებული მხრებით, საშიშროების მოახლოებას გემრიელი საკვებისა და თავშესაფრის პოვნის აუცილებლობის უჩვეულო ყნოსვით რომ გრძნობს. ფრონტის წინა ხაზზე, სანგრებისკენ მივდიოდით. დაღამებისას ბარაკებს სატვირთო მანქანების რიგი მოადგა. ჩვენ ზემოთ ავძვერით. საღამოს ჰაერი

თბილია, შეღამება თითქოს გვიცავს. მის საფარქვეშ თავს მყუდროდ და კარგად ვგრძნობ. ღამე ერთმანეთს გვაახლოებს. ხელმომჭირნე თიადენიც კი სიგარეტს მჩუქნის და ცეცხლს მაწვდის. ერთმანეთის გვერდით ვდგავართ, ერთმანეთზე მიტმასნილი, ჯდომის საშუალება არავის აქვს. ამას ისედაც არ ვართ შეჩვეული. მიუღერი, როგორც იქნა, ხასიათზე მოვიდა; ახალი ჩექმები აცვია. მოტორები არახრახდნენ, სატვირთო მანქანები აჩხარუნდნენ და აგრუხუნდნენ. გზები ოღ-როჩოლროა და ორმოებით სავსე. მანქანას სინათლის ჩართვა აკრძალული აქვს, ამიტომ ჩვენ დროდადრო ქვევით ისეთი სიჩქარით მივექანებით, რომ ღამის გადავყირავდეთ. ეს სულაც არ გვაწუხებს, რა შეიძლება რომ მოხდეს? გატეხილი მკლავი მუცელში მოხვედრილ ტყვიანზე უკეთესია და ზოგიერთი ნატრობს კიდევაც ასეთ შემთხვევას, რომ სახლში დაბრუნების შანსი მიეცეს. გვერდით იარაღით დატვირთული კოლონები მოდიან. მათ ეჩქარებათ და დროდადრო გვისწრებენ. ჩვენ რაიმე ხუმრობას მივაძახებთ ხოლმე და ისინიც გვპასუხობენ. ჰაერი ბლანტია ნამწვისა და ნისლისგან. ენაზე ტყვიის მწარე გემო იგრძნობა. გასროლის გუგუნზე ჩვენი მანქანაც ძაგძაგებს, ამას კვალად ექო მოჰყვება, ყველაფერი ცახცახებს, სახის გამომეტყველება თანდათან გვეცვლება. ჯერ ფრონტის წინა ხაზზე რ გავსულვართ, სასანგრო სამუშაოებზე მივყავართ, მაგრამ ყველას სახეზე ერთი რამ აწერია: ჩვენ ფრონტის ხაზზე ვიმყოფებით, მის საზღვარს უკვე გადავავიწყებთ. ეს სულაც არ არის შიში. ვისაც ეს საზღვარი ჩვენსავით ხშირად გადაულახავს, სქელკანიანი ხდება. მხოლოდ ახალგაზრდა რეკრუტები ღელავენ. კატი მათ ქკუას ასწავლის: „ეს იყო 30,5 - ამას გასროლაზე მიხვდებით, მერე აფეთქება მოჰყვება.“ სროლის ხმა ისმის. ეს ინგლისური ბატარეებია, ჩვენი მონაკვეთის მარჯვენა მხარეს. ერთი საათით ადრე იწყებენ. ჩვენთან ყოველთვის ზუსტად ათ საათზე იწყებენ. ჩვენ გვერდით სამმა აფეთქებამ დაიგრილა. ცეცხლის დამრეცმა ზოლმა ნისლი გაკვეთა. იარაღი გუგუნებს და ხმაურობს. ჩვენ სიცივისგან ვიბუზებით და გვიხარია, რომ ხვალ დილით უკვე ბარაკებში ვიქნებით. ჩვეულებრივზე მეტად არც აწითლებული ვართ და არც ფერმკრთალი, არც მოდუნებული და არც დაძაბული, და მაინც იმას არ ვგავართ, რაც ვიყავით. ვგრძნობთ, რომ სისხლში რაღაც კონტაქტი გაჩნდა. ეს არ არის სიტყვების თამაში. ეს ფაქტია. ფრონტი - ეს არის ფრონტული ცნობიერება, რომელიც ამ კონტაქტს აჩენს. იმ წუთში, როდესაც ქურვების გაუსაძლისი ხმა ისმის, როდესაც ჰაერი თითქოს ნაწილებად სკდება, ჩვენს ძარღვებში, ხელებსა და თვალებში რაღაც ახალი გრძნობა იღვიძებს - ხიფათის მოლოდინის, სიფრთხილისა და სიფხიზლისა. სხეულის თითოეული ნაწილი კი, სინამდვილის აღქმის თვალსაზრისით, უაღრესად მოქნილი ხდება და ერთი დარტყმით თითქოს მუდმივ მზადყოფნაშია. ხშირად მეჩვენება, რომ ეს შემადრწუნებელი, ვიბრაციაში მყოფი ჰაერის შედეგია, რომელიც უხმო კანკალით შემოგვეხვია ირგვლივ. ჰაერი, რომელიც ელექტრობას ასხივებს და ნერვის უცნობი დაბოლოებები მობილიზაციაში მოჰყავს. მუდმივად მეორდება ერთი და იგივე: ჩვენ, მობუზღუნე ან მხიარული სალდათები, ჩვეულებისამებრ მივემგზავრებით. მაგრამ, როგორც კი სანგრებს დავინახავთ, ჩვენი საუბარი ტონალობას იცვლის. როდესაც კატი ბარაკებთან აცხადებს, თამბაქო გვექნებაო, ეს სულ სხვაა, ეს მისი აზრია და მორჩა; მაგრამ როდესაც ამას აქ ამბობს, რაღაც განსაკუთრებულ სიმძაფრეს იძენს, როგორც მთვარიან ღამეში ხიშტის გაელვება; მისი ყოველი სიტყვა ჩვენს გონებაში იჭრება, უფრო მნიშვნელოვანი ხდება და თითოეულ ჩვენგანში ჩამალულ ქვეცნობიერს აღვიძებს, რომ „მოსაწვეი არსებობს,“ - იქნებ ეს სიტყვები ჩვენი სულის სამალავში შეყუჟულ სიცოცხლეს ატანჯღარებს და თავდაცვისთვის ამზადებს.

ფრონტი ჩემთვის ავბედითი მორევია. ცენტრიდან მოშორებითაც კი, როდესაც

წყალი მშვიდია, გრძნობ ძალას, რომელიც გიზიდავს და გიწოვს, ნელა, გარდაუვლად და ყოველგვარი გაძალიანების გარეშე. მიწიდან, ჰაერიდან ჩვენში თავდაცვის ძალები ჩაედინება, - განსაკუთრებით მიწიდან. მიწა არავისთვის არის ისეთი მნიშვნელოვანი, როგორც ჯარისკაცისთვის. როდესაც ჩაეკვრება ძლიერად და დიდი ხნით, სახით და კიდურებით, ცეცხლისგან შიშვეპყრობილი ჩაეფლობა შიგ, მაშინ მიწა ხდება მისი ერთადერთი მეგობარი, ძმა, დედა... უსაფრთხოს და მდუმარეს, კვნესით, კივილით ჩასძახებს თავისი შიშის შესახებ და ისიც გულში ჩაიკრავს და მხოლოდ ცხრა-ათი წამით ათავისუფლებს სიცოცხლის გა-

დარჩენაზე ზრუნვისგან. ჩვენი დაფლეთილი არსებობის გიჟური შტურმის თანამონაწილე შენც ხდებოდი და ჩვენ ხელებით ვგრძნობდით ამას. გადარჩენილები გთხრიდით და შენში შემოსვლას ვლამობდით. გადარჩენის შიშნარევი სიხარულით წამიერად შენ ჩაგაფრინდებოდი ხოლმე ტუჩებით! პირველი აფეთქების გრუხუნი ჩვენი არსებობის ნაწილს ერთი ხელის მოსმით ათასი წლით უკან გადაისვრის. ეს ცხოველური ინსტინქტი, რომელიც ჩვენში იღვიძებს, რომელიც გვხელმძღვანელობს და გვიცავს, გაუცნობიერებელი რამ არის. გაცილებით ჩქარა მოქმედებს, უფრო საიმედოა და უტყუარი, ვიდრე ცნობიერება. აუხსნელი რაღაცაა. აი, მიდიხარ და არაფერზე ფიქრობ - უეცრად ორმოში ზიხარ და ირგვლივ ქურვის ნამსხვრევების წვიმაა. მაგრამ ვერ იხსენებ, როდის გაიგონე ქურვის ხმა, ან როდის გადაწყვიტე ორმოში ჩაწოლა. მარტო სმენას რომ მიენდო, კარგა ხნის წინ შენგან მხოლოდ ნახშირად ქცეული ხორცი დარჩებოდა. ეს კი სულ სხვაა! ნათელმხილველის უტყუარი ყნოსვა, რომელიც გაიძულებს, მიწაზე დაემხო და დროულად უშველო თავს ისე, რომ არც იცი, როგორ ხდება ეს.

ჩვენ, ბუბლუნა და მხიარული ჯარისკაცები, მივემგზავრებით, იმ ზონაში მივდივართ, სადაც ომი იწყება და აქედან უკვე ადამიანებიც ვართ და ცხოველებიც. მეჩხერ, ფოთოლგაცვენილ ტყეში შევდივართ. სასადილოებს გავცდით. ტყის მეორე მხარეს მანქანებიდან გადმოგვყარეს. მანქანები უკან გაბრუნდნენ. დილას ისევ ჩამოვლენ ჩვენს წასაყვანად. ქვემეხის ბოლი და ნისლი მკერდის სიმაღლეზეა ამოსული. ზედ მთვარე დაჰნათის. გზაზე კოლონები მოედინებიან. მთვარის შუქზე ჩაფხუტები გაიელვებენ ხოლმე. თეთრი ნისლიდან აქეთ-იქით მხოლოდ თავები და იარაღის წვერებია ამოჩხერილი, მოქანავე თავები და თოფის ლულები. იქით, მოშორებით, ნისლი წყდება. თავები ადამიანის სხეულებად იქცევა; ქურთუკები, შარვლები და ჩექმები ნისლიდან ამოიზიდა, როგორც რძის ტბიდან. კოლონა პირდაპირ მიემართება. სხეულები ერთ სოლად იკვრება და ცალკეულს ვეღარც

ამოიცნობ, ერთი დიდი სოლი მიიწევს წინ. ნისლის ტბაზე თავები და იარაღები მიცურავენ. ეს მხოლოდ კოლონაა და არა ადამიანები. ერთ-ერთ გადამკვეთ ქუჩაზე, ჩვენი მიმართულებით, იარაღით და აღჭურვილობით დატვირთული საზიდარი მოდის. მთვარის შუქზე ცხენებს ზურგი უბზინავთ, მოძრაობაც ლამაზი აქვთ - თავები უკან გადაგდებული, თვალები გაბრწყინებული. ცხენებმა და ურიკებმა მთვარით განათებულ ლანდშაფტზე სრიალით ჩაგვიარეს; მხედრები, თავზე ჩაქნით, გარდასულ დროთა რაინდებს მოგვაგონებენ, ეს ლამაზიც არის და შთაბეჭდავიც. მესანგრეთა საწყობისკენ მივიჩქარით. ზოგიერთმა ჩვენგანმა რკინის მოღუნული და წაწვეტიებული ძელები ზურგზე წამოიკიდა, სხვებმა ბორბლებზე დამაგრებულ მავთულებზე დააწყვეს და გზას გაუდგნენ. ტვირთი მძიმეა და სათრევად მოუხერხებელი. რაც უფრო წინ მივიწევთ, გზა მეტად ათხრილ-დათხრილი გვხვდება. წინ მიმავალნი ჯაჭვისებურად გადმოგვცემენ: „ფრთხილად! ორმოები!“ თვალები დაგვეძაბა, ფეხებით და ჯოხით ნიადაგს წინასწარ ვამოწმებთ, სანამ ჩვენი სხეულის სიმძიმე დააწვება. კოლონა მოულოდნელად შეჩერდა; - ვიღაცამ ბორბლებიან მავთულებზე წაიბორძიკა და ილანძღება: გზაზე დაცხრილული მანქანებია მიმოხეული. ისმის ახალი ბრძანება: „მოწევა შეწყვიტეთ!“ სანგრებს მივადექით. ამასობაში ჩამოხეულდა. ტყეს შემოვუარეთ და წინა ხაზზე აღმოვჩნდით. ჰორიზონტი კიდით კიდემდე ჩვენთვის უცნობი მოწითალო ფერით არის შეღებილი. ის გამალებით მოძრაობს და დროდადრო ბატარეის ლულიდან ამოვარდნილი ცეცხლით ნათდება. სასიგნალო რაკეტა ელვის სისწრაფით მიფრინავს ზეცაში; ვერცხლისფერი და წითელი ბურთები ფეთქდება და წითელ ვარსკვლავებად ცვივა ქვემოთ. დროდადრო ფრანგული რაკეტა ისვრის, რომელიც ჰაერში აბრეშუმის ქოლგად იშლება და ნელ-ნელა ეშვება დაბლა; დღესავით ანათებს ირგვლივ ყველაფერს; მისი ნათება ჩვენამდეც კი აღწევს და მიწაზე მკაფიოდ ვარჩევთ ჩვენსავე ჩრდილებს. სანამ ჩაიფერფლება, ერთი წუთით ჰაერში ჩერდება

და იმწამსვე მორიგი რაკეტაც მოფრინავს ზემოდან, ამასობაში ისევ მწვანე, წითელი და ცისფერი ვარსკვლავები ეშვება ქვემოთ. იარაღის გრიალი სულ უფრო ძლიერდება და გამაყრუებელ, გაბმულ გუგუნში გადადის - შემდეგ ისევ ცალკეულ დარტყმებად იშლება. ტყვიამფრქვევის ჯერი ჩვენს თავზე გრიალებს, ჰაერი გაურკვეველი ყმუილით და შიშინით არის სავსე. ეს მცირეკალიბრიანი ქურვებია. თუმცა, მათ შორის უკვე ამოქმედდნენ მსხვილკალიბრიანი ქურვების მთელი ყუთები და ბლავილით აპობენ ღამის წყვდიადს. ისინი სადღაც ჩვენ უკან ეშვებიან. ჩაგუდული, ხრინწიანი ხმა აქვთ, ატეხილი ირმების შორეული ყვირილის მსგავსი. ხმა მცირე ღმუილითა და სტვენით ზემოთ მიიკვლევს გზას. პროუექტორები შავი ცისკენაა მიმართული. მათი სხივები ცაზე აქეთ-იქით დასრიალებენ, როგორც გიგანტური, ბოლოში წაწვრილებული სახაზავები. ერთი მათგანი გაჩერებულია და

ოდნავ კანკალებს. იმწამსვე მეორე ჩნდება მასთან, ჯვარედინად გადაესკვნენ ერთმანეთს, შავი მწერი მათ შორის მოექცა და ცდილობს, თავი დააღწიოს. ეს მფრინავია. სხივები გზას უბნევენ და ისიც დაბრმავებული ვარდება მიწაზე.

ჩვენ ძელებს ვამაგრებთ, ერთმანეთისგან თანაბარი დაშორებით. ორ კაცს ეკლიანი მავთულის გორგალი უჭირავს, დანარჩენები კი შლიან. ეს საზარელი მავთული მჭიდროდ ჩამწკრივებული, გრძელი ეკლებით! გაშლას არ ვარ მიჩვეული და ხელებს ვიკანწრავ. რამდენიმე საათში სამუშაოს მოვრჩით, მაგრამ დრო კიდევ გვაქვს სატვირთო მანქანების მოსვლამდე. ზოგიერთი მიწვა და მიიძინა. მეც ვცდილობ დაძინებას, მაგრამ საკმაოდ აგრძელდა. სადღაც ზღვასთან ახლოს უნდა ვიყოთ, სიცივისგან დროდადრო გვეღვიძება. ერთი პირი მაგრად ჩამეძინა. მე რე უცებ ელდანაკრავივით შევხტი, არ ვიცი, სად ვარ, ზემოთ ვარსკვლავებს ვხედავ, რაკეტებსაც ვხედავ და წამით ისეთი შთაბეჭდილება მექმნება, თითქოს ბაღში რაღაც ზეიმზე ჩამეძინა. არ ვიცი, დილაა თუ საღამო, გარიჟრაჟის თეთრ აკვანში ვირწევი და თბილ სიტყვებს ველოდები, რომელიც ეს-ეს არის უნდა მოვიდნენ ჩემამდე... თბილი და მშობლიური. ვტირი? ხელს თვალებზე ვიდებ, გასაოცარია, ბავშვი ვარ, თუ რა ხდება? ეს ერთ წამს გრძელდება, შემდეგ კი კაჩინსკის სილუეტს ვხედავ. მშვიდად ზის, როგორც გამოცდილ მეომარს შეეფერება და ყალიონს ეწევა, ცხადია, სახურავიან ყალიონს. გაღვიძებული რომ დამინახა, მართო ის მითხრა, მაგრად კი შეგვაჯანჭლარა, მაგრამ უბრალო შუშუნა იყო, ბუჩქებში ჩავარდაო. წამოვჭექი, უცნაურ მართობას განვიცდი. კარგია, რომ კატი ჩემ გვერდით არის. ფრონტისკენ ჩაფიქრებული იყურება და ამბობს: „ლამაზი იყო შუშუნები. კარგი ფეიერვერკია, საშიში რომ არ იყოს.“ ჩვენ უკან ქურვი გასკდა. ახალწვეულების ნაწილი შეშინებული წამოხტა. კატმა ყალიონი გამობერტყა. „ახლა დაგვცხებენ,“ - ამბობს ის და მართლაც აფეთქებების ახალი ჯერი იწყება. ჩვენ, შეძლებისდაგვარად, გვერდზე გავცოცდით. შემდეგი ქურვი უკვე ჩვენ შორის ვარდება. ვიღაცები ყვირილს იწყებენ. ჰორიზონტზე რაკეტები მწვანედ ინთება. ტალახი შადრევანივით ავარდა ზემოთ, ნამსხვრევები ზუზუნებენ. აფეთქების შემდეგ მათი მიწაზე დაბერტყების ხმა დიდხანს ისმის. ჩვენ გვერდით სიკვდილამდე შეშინებული რეკრუტი წევს, ჩალისფერი თმებით. სახე ხელებში აქვს ჩარგული. ჩაჩქანი გვერდზე გაგორებულია. ახლოს მივიწიე და ვცდილობ, თავზე ჩამოვაფხატო. ამოიხედა, ჩაჩქანს ხელი ჰკრა და ბავშვივით ჩარგო თავი ჩემს მკლავებში, ზედ მკერდთან. ვიწრო მხრები უთრთის, ისეთივე, ქემერისხ რომ ჰქონდა. დროს ვაძლევ, რათა გონს მოვიდეს. მინდა ჩაჩქანი თუნდაც რაიმესთვის გამოვიყენო და უკანალზე ვაფარებ, გასართობად კი არა, იმ მოსაზრებით, რომ ეს მისი სხეულის ყველაზე მგრძნობიარე ადგილია. სქელი ხორცი კი იცავს, მაგრამ თუ ტყვია მოხვდა, ჯოჯოხეთურად მტკივნეულია, გარდა ამისა, ლაზარეთში თვეობით მუცელზე უნდა იწვეს და ამის შემდეგ გარდაუვალი კოჭლობა ელის. სადღაც გამაყრუებელი სიძლიერით გასკდა ქურვი. შუალედში ყვირილი ისმის. ბოლოს თითქოს მიწყნარდა. ცეცხლმა ჩვენს თავებზე გადაიფრინა და სარეზერვო ბოლო სანგრებში ჩაწვა. მხოლოდ თავების წამოწევას ვბედავთ, რათა გარშემო მაინც მიმოვიხედოთ. წითელი რაკეტები ცაზე დაფარფატებენ. ეტყობა, შეტევა იწყება. ჩვენთან კვლავ სიწყნარეა. წამოვიწიე და რეკრუტს მხრებში ხელი წავავლე: „ადექი, ბიჭო! ყველაფერმა კარგად ჩაიარა!“ არეული სახით იყურება ირგვლივ. „არა უშავს, მიეჩვევი,“ - ვუბნები მე. ყველას შეგვიძლია რაღაცის ატანა. აქ კი ოფლში ვიწურებით. მზად ხარ, ადგე და გავარდე, სულერთია, რა მიმართულებით, ოღონდ ამ ყვირილს მოშორდე. მე რა რომ მხოლოდ ცხენებია და არა ადამიანები. შავ გორგალს საკაცე გამოეყო. შემდეგ რამდენიმე გასროლა გაისმა. გორგალი შეფართხალდა, თითქოს დაიშალა და

გაბრტყელდა. მადლობა ღმერთს! ადამიანები დაჭრილ ცხენებთან არ მიდიან. მთელი ტკივილი ფართოდ გაღებულ პირებში ჩაუგუბებიათ. ერთ-ერთი მუხლებზე ეშვება, გასროლა და, ცხენი ვარდება, შემდეგ კიდევ ერთი, უკანასკნელი, წინა ფეხებს ეყრდნობა და კარუსელივით ტრიალებს. ეტყობა, ხერხემალი აქვს გადატეხილი. სალდათი მასთან მირბის, ერთი გასროლით აგდებს ძირს. ცხენი უხმოდ და ნელა ეცემა. ყურებიდან ხელები მოვიშორეთ. ყვირილი შეწყდა. მხოლოდ ერთი მომაკვდავის გაბმული ოხვრა ჰკიდია ჯერ კიდევ ჰაერში. ირგვლივ მხოლოდ რაკეტების, ყუმბარების სიმღერა და ვარსკვლავები - ცოტა არ იყოს, საოცარიც კია. ჩვენ თვალწინ მიწა გაიხლიჩა. მიწის გუნდების წვიმაა. ძლიერი ბიძგი ვიგრძენი. მუნდირის სახელო ტყვიის ნამსხვრევმა ბოლომდე გამირღვია. მუშტი შევკარი. ტკივილს ვერ ვგრძნობ, მაგრამ მოგვიანებით იჩენს ხოლმე თავს. ხელით ვისინჯავ, გაჩხაპნილია, მაგრამ უვნებელი. თავში მოულოდნელად რაღაც ისე მირტყამს, რომ გონებას ვკარგავ. თუმცა სწრაფად გამიელვავ: ოღონდ ახლა არ მივითიშო! შავ მასაში ჩავეფალი და ისევ ზემოთ ამოვფორთხდი. ჩაჩქანზე ტყვიის ნამსხვრევი მომხვდა, მაგრამ ბოლომდე ვერ ჩატეხა, ნაფშვენებს თვალეზიდან ვიცვილებ. წინ უშველებელი ორმოა, ძლივს ვარჩევ მის კონტურებს. ერთი ნახტომით მინდა ორმოში ჩახტომა, რადგან ყუმბარა იშვიათად ხვდება ერთსა და იმავე ადგილს. მიწაზე გაკრული, ცოცვით ვცდილობ წინ წაწევას, როგორც თევზი წყლის ფსკერზე. და ისევ წუილი. გორგალივით მოვიკრუნჩხე, ხელის ცეცებით ვეძებ საფარს, მარცხნივ რაღაცას წავაწყდი და ზედ მივეკარი, ის ხელში მომყვება, მე ვკვნესი, მიწა სკდება, ჩემს ყურებში გამაყრუებელი გრგვინვაა. იმის ქვეშ ვძვრები, რაც ხელში მომყვა. თავზე ვიფარებ. თურმე ფიცრები და მაუდია, მხოლოდ საცოდავი საფარია, ნასხვრევები კი შეუჩერებლად ცვივა. თვალები გავახილე, ჩემი ხელი ვილაცის სახელობეა ჩაფრენილი, ვილაცის მკლავზე. ვინმე დაჭრილია? შევყვირე, პასუხი არ არის - მკვდარია. ხელს ღრმად ვაცეცებ ხის ნამტვრევში, აზრზე მოვდივარ, სასაფლაოზე ვიმყოფებით. მაგრამ ცეცხლის სიმძლავრე ყველაფერს აჭარბებს, გონებას გაკარგვინებს. ვცდილობ, კუბოს ამოვფარო, მან უნდა დამიცვას, სიკვდილი სულაც მასშია ჩაბუდებული. ჩემ თვალწინ ღრმულს დაუფრენია ხახა, როგორმე უნდა მივწვდე და შიგ ჩავხტე. უცებ სახეში გამარტყეს, ვილაცის ხელი მხრებზე მეპოტინება. მკვდარმა ხომ არ გაიღვიძა? - ხელი მაჭანჭლარებს, თავი მოვაბრუნე, წამიერი განათებისას კაჩინსკის სახე შემრჩა, მივაშტერდი. ფართოდ გაღებული პირით რაღაცას მიყვირის, მაგრამ არაფერი მესმის, მიახლოვდება და კვლავ მაჭანჭლარებს ფრთხილად ვსუნთქავ, სარქველზე მიჭერილი პირით. გაზის ღრუბელი მიწაზე ყველა მიმართულებით ვრცელდება. ნებისმიერ სიღრმეში აღწევს და იქ ილექება. როგორც უშველებელი, რბილი მედუზა, ჩვენს ორმოშიც იბლანტება. კატს ხელი ვკარი. ჯობს, ზემოთ ავცოცდე და იქ დავწვეთ, ვიდრე აქ, სადაც გაზი მთლიანად გროვდება. მაგრამ ამას ვერ ვახერხებთ, რადგანაც ცეცხლის ახალი სეტყვა წამოვიდა. თითქოს ბარბაზნები კი არ ღრიალებენ, არამედ მთელი მიწა ზანზარებს. რაღაც შავი მოჰქერის ჩვენკენ. გვერდით აფეთქებისგან ზემოთ ატყორცნილი კუბო ეცემა. ვხედავ, კატი ამოდრავდა და ვცდილობ, მასთან მივცოცდე. კუბო იმ მეოთხე ჯარისკაცს დაეცა მკლავზე, ჩვენს ორმოში რომ იწვა. კაცი ცდილობს, მეორე ხელით აირწინაღი აიძროს. კროპი დროულად ჩაერია, ხელი ზურგისკენ მოუგრისა და მაგრად უჭირავს. კატი და მე ვცდილობთ, დაჭრილი ხელი გამოვუთავისუფლოთ. კუბოს სახურავი შუაზეა გამსკდარი და ყანყალებს, ადვილად ვაძრობთ, მიცვალებული ამოვაგდეთ და ორმოს სიღრმეში ჩავუშვიტ. შემდეგ კუბოს ქვედა ნაწილს ვეჭატავრებით. საბედნიეროდ, ჯარისკაცი გაითიშა და ალბერტს შეუძლია დაგვეხმაროს. უკვე ისეთი სიფრთხილით აღარ ვმოქმედებთ. ძალას არ ვიშურებთ და ბოლოს

ქვეშ შედებული ნიბების მიწოლით, კუბო ქრიჭინით იწევა ზემოთ. გარიჟრაჟი მოახლოვდა. კატი სახურავის ნატეხს იღებს და დაჭრილის გაპოხილი მხრის ქვეშ დებს. თუ რამე გაგვანია, ყველაფერს გადასახვევად ვიყენებთ. ამ ვითარებაში მეტის გაკეთება შეუძლებელია. თავი აირწინაღში მიგრუხუნებს და მიბჟუის. მალე შუაზე გამისკდება. ფილტვები დაძაბულია. მათ აღარაფერი აქვთ, გარდა ცხელი, არაერთხელ შესუნთქულ-ამოსუნთქული ჰაერისა, საფეთქლებზე ძარღვები დასკდომამდე მაქვს დაბერილი, თითქმის გაგუდვის პირას ვარ. ნაცრისფერმა სინათლემ ორმოში შემოჟონა. ნიაგმა სასაფლაოს გადაუქროლა. ორმოს კიდეზე გადავგორდით. მღვრიე - ქუჩყიან გარიჟრაჟზე, ჩემ წინ მოგლეჭილი ფეხი აგდია. ჩექმა სრულიად მთელია, იმ წუთს ყველაფერს გარკვევით ვხედავ. რამდენიმე მეტრის მოშორებით ვილაცამ წამოიწია, შუშები გავიწმინდე, მაგრამ ისევ ოფლი ედება ზედ, სახის გარჩევას ვცდილობ. კაცს აღარ უკეთია აირწინაღი. რამდენიმე წამს ვიცდი - არ ეცემა, აქეთ-იქით იყურება, რაღაცას ეძებს და რამდენიმე ნაბიჯს დგამს - ქარმა გაზი გაფანტა. ჰაერი გაიწმინდა. მეც ხროტინით ვიძრობ ნილაბს და ვეცემი, ჰაერი ცივი წყალივით გადამესხა სხეულზე, მუქმა ტალღამ გადამიარა და გონება ჩამიქრო. აფეთქების ხმა აღარ ისმის. ორმოსკენ შემოვბრუნდი და დანარჩენებს ხელს ვუქნევ. ისინი ამოცოცდნენ და სასწრაფოდ იშორებენ ნილებს. დაჭრილს ხელი ჩავავლე, სხვას მისი არტახიანი ხელი უკავია, ბორძიკით ვცდილობთ, იქაურობას გავეცალოთ.

სასაფლაო ნანგრევების გროვად იქცა. მკვდრები აქეთ-იქითაა მიმოხეული. ისინი კიდევ ერთხელ მოკლეს, მაგრამ თითოეულმა მათგანმა, დაფლეთილმა, ჩვენ გადაგვარჩინა. სამწუხაროდ, აღარც ახალგაზრდები ვართ და აღარც მსოფლიოს შტურმით ალება გვსურს. ერთადერთი მძაფრი სურვილი, რომელიც გვა მოძრავებს, ამ კოშმარიდან თავის დაღწევაა. ჩვენ ისინი ვართ, ვინც საკუთარ თავს და სიცოცხლეს გაურბის. უბედურება მაშინ დაგვატყდა თავს, როდესაც თვრამეტი წლის გავხდით და სამყაროსა და არსებობის შეყვარებას ვიწყებდით. ამ დროს გვესროლეს და პირველი აფეთქებული ყუმბარა ჩვენს გულებს მოხვდა. ნორმალური საქმიანობისკენ გზა მოგვიჭრეს. გზა მოგვიჭრეს წინსვლისა და სწრაფვისკენ. ურწმუნოები გავხდით და მხოლოდ ომზე ფიქრი შეგვიძლია. ჩვენი თავშესაფრის თავზე ფრონტის საარტილერიო ცეცხლი გუგუნებს. სახეზე შუქი გადაგვირბენს ხოლმე, კედლებზე თითქოს ჩრდილები ცეკვავს. მიყრუებული გრუხუნისგან დროდადრო ჩვენი სარდაფიც ზანზარებს. ეს ავიაბომბებია. შორიდან ერთი-ორჯერ კივილმაც კი მოაღწია. ეტყობა, ჭურვი ბარაკს დაეცა. თვითმფრინავები ზუზუნებენ. ქვემეხების რახა-რუხი არ წყდება. მაგრამ სარდაფი საიმედოდ არის დაგმანული და სინათლე გარეთ არ აღწევს. ამიტომაც, იმედია, შეუმჩნეველი ვიქნებით.

ფრონტის ხაზზე მღელვარებაა. ორიენტაციის აღებას ვცდილობთ. დროებითი სიმშვიდე საშუალებას გვაძლევს, გავიგოთ, როგორ შეუსვენებლად მოძრაობს მტრის ზურგში ტრანსპორტი. მოძრაობა გათენებამდე არ წყდება. კატი ამბობს, რომ ფრანგები არ იხევენ უკან, პირიქით, ახალი ნაწილებით გამაგრდნენ, - ახალი ქვედანაყოფებით, იარაღით, საბრძოლო მასალით, ხოლო ინგლისური არტილერია მაშველი ჯარებით შეივსო; ეს მაშინვე გავიგეთ. ფერმის მარჯვნივ დაახლოებით ოთხი ახალი ქვემეხი დგას. ალვისგან დარჩენილი კუნძის უკან ნალმტყორცნებია. გარდაამისა, საკმარაოდენობით სპეციალური ჭურვები გადმოისროლეს, დარტყმითი ასაფეთქებლებით. ფრონტი ნამდვილი გალიაა, რომელშიც გამო-მწყვდეული ხარ და ელოდები, რა მოხდება. გისოსებში ვართ მომწყვდეული, რომლის რკინის წნულებს ყუმბარების რკალი ქმნის. დრო დაძაბულ მოლოდინში მიედინება, შემთხვევაზე ვართ დამოკიდებული: ჩაცუცქულნი ველოდებით ტყვიას,

რომელიც არ ვიცით, რა მიმართულებით გამოქანდება და ვერც ზეგავლენას მოვახდენთ მის ტრაექტორიაზე. რამდენიმე თვის წინ, ბლინდაჟში მიყუჟულები სკატს ვთამაშობდით. ცოტა ხნის შემდეგ გამოვედი და ნაცნობის მოსანახულებლად ახლომდებარე მეორე ბლინდაჟისკენ გავეშურე. როცა დავბრუნდი, პირველიდან აღარაფერი დამხვდა, გათხრილი მიწის გარდა. ისევ მეორეში გავვარდი სასწრაფოდ, რომ დანარჩენებს მივხმარებოდი. ამასობაში ყუმბარამ ისიც ნაფოტებად აქცია. შემთხვევითობა ორგვარია: ან ნასროლი ტყვიით მოკვდები, ან ცოცხალი დარჩები. შეიძლება ტყვიაგაუმტარი ბლინდაჟის კედლებს შორის მოყვე და გაიქცლიტო, ტრიალ მინდორზე ტყვიამფრქვევების ათსაათიანი მძაფრი ცეცხლის ქვეშ კი არაფერი შეგეხოს. ათასობით ამგვარი შემთხვევის წყალობით რჩება ჯარისკაცი ცოცხალი და ყოველი მათგანი დარწმუნებულია და სჯერა, რომ მხოლოდ შემთხვევა გადაარჩენს. მთელი დღე სროლაში ვეჭიბრებით ერთმანეთს, სამიზნედ ვირთხები გვყავს არჩეული, თან მოუსვენრად დავეხეტებით აქეთ-იქით. ვაზნების და ხელყუმბარების რაოდენობა იზრდება. ხიშტებს ჩვენ თვითონ ვამოწმებთ. საქმე ისაა, რომ ზოგიერთ ხიშტს პირზე ხერხივით კბილანები აქვს. რომელიმე ჩვენგანი ამ ხიშტით თუ იქით მხარეს მოხვდება, სიკვდილი არ ასცდება. მეზობელი ნაწილიდან რამდენიმე ჯარისკაცი ასეთი ხიშტით შეიპყრეს და საშინლად აწამეს, ზოგს ცხვირი წააცალეს და ზოგს კი თვალები დასთხარეს, შემდეგ ცხვირ-პირი ნახერხით ამოუტენეს და დაახრჩვეს. რეკრუტების ნაწილს ასეთი ხიშტები ჯერ კიდევ აქვს შემორჩენილი, მაგრამ ამაზე ჩვენ ვბრუნავთ: ვართმევთ და ჩვეულებრივით ვუცვლით. სხვათა შორის, ხიშტებმა თითქმის დაკარგეს ფუნქცია. შტურმის დროს მოდად იქცა ყუმბარის და ნიჩბის გამოყენება. გალესილი ნიჩაბი უფრო ადვილი და მრავალმხრივი იარაღი გამოდგა: შეიძლება ნიკაპის ქვეშ ჰკრა ვინმეს და გააგორო, ან ერთი ხელის მოქნევით შუაზე გააპო. დარტყმა განსაკუთრებით წარმატებულია, თუ მხარსა და კისერს შორის ურტყამ; მაშინ სულაც გულამდე გაჭრი მოწინააღმდეგეს. ხიშტი კი მოუხერხებელია, შეიძლება ისე გაეჩხიროს, რომ იძულებული ხდები, მის ამოსაღებად მოწინააღმდეგის მუცელს ფეხები მიაბჯინო; ამასობაში კი შენ თვითონ გითავაზებენ კარგად ზურგიდან. თანაც, ყველა სიკეთესთან ერთად, შეიძლება ადვილად შემოგატყდეს ხელში. ღამით ჩვენს სანგრებზე გაზს უშვებენ. შეტევას ველოდებით და ნიღბებით გამზადებული ვწევართ. თუ ერთი ჯარისკაცის ჩრდილს მაინც მოგვკრავთ თვალს, იმწამსვე უნდა მოვიძროთ. თენდება, მაგრამ ჩვენთან არაფერი შეცვლილა. მხოლოდ ის, რომ სადღაც დაუსრულებელი, ნერვების დამფლეთი რახარუხია, მათ შორის, მატარებლების და სატვირთო მანქანების. ნეტავ სად იყრის ეს ყველაფერი თავს? ჩვენი არტილერია მუდმივად იმ მიმართულებით ისვრის, ეს სროლა არ წყდება. „გავსავათდით, დაღლილი სახეები გვაქვს და ერთმანეთის მიღმა ვიყურებით.“ „ისე იქნება, როგორც სომესთან. შვიდი დღე ცეცხლის ქარიშხალში ვყავდით გამომწყვდეული,“ - ამბობს კატი პირქუში სახით. რაც აქ ვართ, ხუმრობა არ წამოსცდენია და ეს ძალიან ცუდია, რადგანაც სწორედ კატი სანგრის ნაწრთობი მგელი, რომელიც შეუმცდარ ალღოს ფლობს. მავთულხლართები დაფლეთილია, მაგრამ მტრის შეკავება ჯერ კიდევ შეუძლიათ. მოიერიშეები გვიახლოვდებიან. ჩვენი არტილერია ცეცხლით პასუხობს. ტყვიამფრქვევის კაკანს იარაღის სროლა მოსდევს. მოიერიშეები წინ მოიწევენ. ჰაიემ და კროპმა ხელყუმბარები აამოქმედეს. უჩვეულო სისწრაფით ისვრიან, ჩვენ წინასწარ ამოწეულ სახელურებს ვუმზადებთ. ჰაიე სამოც მეტრზე ისვრის, კროპი ორმოცდაათზე, ეს უკვე გამოცდილი გვაქვს. მოწინააღმდეგე ვეღარ ასწრებს, ოცდაათი მეტრითაც რომ მოგვიახლოვდეს. ვხედავთ გადაბრეცილ სახეებს, გაბრტყელებულ ჩაფხუტებს. ფრანგები არიან. მავთულხლართს მიუახლოვდნენ და უკვე შე-

სამრნევი დანაკარგი აქვთ. მთელი წინა რიგი ტყვიამფრქვევმა ჩაცხრილა. მაგრამ დატენვაში რალაც შეფერხება გვაქვს და ისინიც გვიახლოვდებიან. ვხედავ, როგორ ვარდება ერთ-ერთი ფრანგი მავთულხლართებში. სახე ზემოთ აქვს აწეული, სხეული ქვევით ენარცხება, ხელები კი ისე ალუმართავს, თითქოს ლოცვას აპირებსო. შემდეგ სხეული გვერდზე გადავარდა და მავთულს მხოლოდ იდაყვებამდე მოგლეჭილი ხელები შემორჩა. როდესაც კი უკან დახევას ვიწყებთ, მიწიდან სამი სახე ამოდის. ერთი ჩაფხუტის ქვეშ წაწვეტებულ წვერს და ორ თვალს ვხედავ, რომელიც ჩემზეა მომართული. ხელი ავწიე, მაგრამ ვიგრძენი, რომ ამ უცნაურ თვალებს ვერ ვესროდი. ბრძოლის მთელი პანორამა ჩემსა და იმ ორ თვალს შორის თვალის დახამხამებაში კარუსელივით დატრიალდა. თავი ამოძრავდა და ხელიც გამოჩნდა, - ის რალაც მოძრაობას აკეთებს, მაგრამ ჩემმა ხელყუმბარამ დაასწრო და ელვის სისწრაფით გადაფრინდა მისი მიმართულებით. უკან გამოვრბივართ, მავთულხლართებს სანგარზე ვყრით და მომზადებულ ხელყუმბარებს ჩვენ უკან ვისვრით, თავდაცვის მიზნით. შემდეგი პოზიციის ქვემეხები ცეცხლს ხსნიან. საშიში მხეცები გავხდით: არ ვიბრძვით, თავს ვიცავთ განადგურებისგან. ხელყუმბარებს ადამიანებს ვესვრით, - იმ მომენტში სულაც არ გვენალლება, ადამიანები არიან თუ არა, იქ სიკვდილია ჩვენ წინააღმდეგ, ხელეებით და ჩაფხუტებით. სამი დღეა, თვალებში ვუყურებთ, სამი დღეა, საშუალება გვეძლევა, შური ვიძიოთ. ჩვენ გააფთრება გვამოძრავებს, აღარ ვართ ღონემიხდილები. ეშაფოტზე მომლოდინე არსებებს უფრო ვგავართ. შეგვიძლია განადგურება და ადამიანთა კვლა, რათა გადავრჩეთ და ჯავრი ვიყაროთ. ყოველი კუთხე, ყოველი მავთულხლართი, ჩვენი სამალავია და შემოსულებს აფეთქებების მთელ რიგს ფეხებთან ვახვედრებთ. აფეთქებული ყუმბარების გრგვინვას ექოსავით ვგრძნობთ ხელებსა და ფეხებში, ჩაცუცქულები კატებივით გავრბივართ. რალაც ტალღა მიგვაქანებს, სასტიკებს და უღმობლებს გვხდის, ყაჩაღებად და მკვლელებად, სულაც სატანებად გვაქცევს. ტალღა, რომელიც შიშითა და რისხვით გვმატებს ძალას, სიცოცხლის საოცარ წყურვილს აღვიძებს ჩვენში. ეს უკანასკნელი კი გადარჩენისა და სიცოცხლის შენარჩუნებისკენ გვიბიძგებს. მოიერიშეებში საკუთარი მამაც რომ გამოჩნდეს, ყოყმანის გარეშე გავუქანებდი ხელყუმბარას! პირველი პოზიციის სანგრები ჩავაბარეთ, მაგრამ განა ეს სანგრებია? ისინი გადათელილია და განადგურებული. მათგან მხოლოდ ორმოებია დარჩენილი და ტრანშეები, გასასვლელებით ერთმანეთთან დაკავშირებული. აქა-იქ სანგარში ცეცხლი ბუუტავს, ესღა დარჩა ყველაფრისგან. სამაგიეროდ, ფრანგებს საკმაოდ დიდი დანაკარგი აქვთ. ასეთ შეუპოვარ წინააღმდეგობას არ ელოდნენ. შუადღეა. მზე აცხუნებს, ოფლი თვალებს გვიწიწკნის და სახელოთი ვიწმენდთ, ხანდახან სახელოზე სისხლის კვალი რჩება. გამოჩნდა პირველი, მეტ-ნაკლებად გადარჩენილი სანგარი, სალდათებით გადატენილი, რომლებიც კონტრშეტევისთვის მომზადებულან. ჩვენც ვუერთდებით. ჩვენი არტილერია ძლიერ ცეცხლს ხსნის და გზა იკეტება. უკან მყოფნიც იძულებულნი არიან, შეჩერდნენ. წინ ველარ მივიწვევთ. შეტევა ჩვენივე არტილერიის მიზეზით შეფერხდა. ვიცდით... ცეცხლმა ასი მეტრის დაშორებით გადაინაცვლა. ვცდილობთ, ცეცხლის კედელი გავარღვიოთ; ჩემ გვერდით ვილაპ ეფრეიტორს თავი წააცალა. მან რამდენიმე ნაბიჯი კიდევ გადადგა და ძირს დაენარცხა. კისრიდან სისხლის შადრევანმა ამოხეთქა. საქმე ხელჩართულ ბრძოლამდე არ მისულა, რადგან ფრანგები უკან იხევნენ. დანგრეულ ტრანშეამდე მივალწიეთ და ისევ ხელში ჩავიგდეთ, მაგრამ შეტევას მაინც განვაგრძობთ. ერთი ფრანგი ჩამორჩა, ჩვენები წამოეწივნენ. მან ხელები მაღლა ასწია, ერთში რევოლვერი უჭირავს, - არ ვიცით, ისვრის თუ არა, - ამასობაში გალესილი ნიჩაბი სახეს შუაზე უპობს. მეორემ თვალი მოჰკრა და გაქცევას

აპირებს, მაგრამ ხიშტი ტკაცუნით ესობა ზურგში. მკლავებს შლის, პირდაფრენილი ღრიალებს და ბორძიკით გარბის, ზურგში გაჩხერილი ხიშტი კი აქეთ-იქით ქანაობს. მესამემ იარაღი გადააგდო, ჩაიცუცქა და ხელები თვალეებზე აიფარა. დანარჩენ ტყვეებთან ერთად უკან დარჩა, რომ დაჭრილები გაიყვანოს. ამ დევნაში მტრის პოზიციებს მივადექით. იმდენად ახლოს მივედით უკანდახეულ მოწინააღმდეგესთან, რომ თითქმის გვერდიგვერდ აღმოვჩნდით. დანაკარგი მცირე გვაქვს. რომელიღაც ქვემეხმა ხმა მოგვანვდინა, მაგრამ საპასუხო ყუმბარამ ჩააჩუმა. და მაინც, იმ რამდენიმე წამში ჩვენი ხუთი სალდათი მუცელში დაიჭრა. გამძვინვარებულმა კატმა ცოცხლად დარჩენილ ერთ-ერთ მეტყვიამფრქვევეს ცხვირ-პირი კონდახით გაუბრტყელა და ლამის სისხლიან ფაფად უქცია. დანარჩენები ეგრევე დავხვრიტეთ, სანამ ხელყუმბარის გამოყენებას შეძლებდნენ. ამ საშინელების შემდეგ ქვემეხის გარსაცმიდან ხარბად ვწრუპავთ გრილ წყალს. ყველგან მავთულსაკვნელების ტკაცუნი და ლობურაზე გადაგდებული ფიცრების ბრახუნი ისმის. ვიწრო გასასვლელებით სანგრებში ვხტებით. ჰაიე გალესილ ნიჩაბს უზარმაზარ ფრანგს კისერში ურტყამს და პირველ ყუმბარას ისვრის. რამდენიმე წამი თავშესაფრის უკან ვიმალებით, ამის შემდეგ სანგრის მონაკვეთი უკვე თავისუფალია. კიდევ ერთი აფეთქება და ჭურვის ნამსხვრევები გზას შემდეგი ტრანშეისკენ გაიკვალავს, რომელიც კუთხეს არის ამოფარებული. გზად ბლინდაუებში ყუმბარების შეკვრას ვისვრით: მიწა კრთის, კვნესა და ტკაცატკუცი ისმის, ყველაფერი კვამლშია გახვეული. ჩვენ გავრბივართ. მიმოხეულ სრიალა ხორცის ნაკუნებს, რბილ სხეულებს ფეხს ვკრავთ. მე გაფატრულ მუცელზე ვეცემი, რომელზედაც ახალი, სუფთა კეპი გდია. ბრძოლა შეჩერდა: მოწინააღმდეგეს მოვწყდით. აქ აღარ დაგვედგომება, ამიტომ ძველ პოზიციებზე ჩვენი არტილერიის დაცვის ქვეშ უნდა გადაგვიყვანონ. ამ ამბის გაგებისთანავე, თავპირისმტრევიტ უახლოეს სანგრებში გავრბივართ. სანამ ავიხვეტებით, სასწრაფოდ უნდა მოვიმარაგოთ კონსერვები, მოკლედ, ყველაფერი, რაც ხელში ჩაგვივარდება. პირველი, რაც თვალში მოგვხვდა, თუნუქის ქილები იყო, ჩაშუშული ხორციტა და კარაქით. უკან მშვიდობიანად დავბრუნდით. იქითა მხრიდან იერიში აღარ განმეორებულა. საათზე მეტხანს გონს ვეგებით და სულის მოთქმას ვცდილობთ. საუბრის თავი არ გვაქვს, ვწევართ და ვისვენებთ. შინაგანად იმდენად დაცლილები ვართ, რომ ძლიერი შიმშილის მიუხედავად, აღარც კონსერვები გვახსოვს. დრო გვჭირდება, რომ ადამიანებად ვიქცეთ. მტრის არტილერია, როგორც წესი, ძილის წინ გვლოცავს. ღამე ჩამოწვა. ორმოებიდან ნისლის ღრუბლების პატარა გუნდი გამოჩნდა. ისეთი გრძნობაა, თითქოს ორმოებსა და ღრმულებში მოჩვენებათა საიდუმლოებებია ჩამალული. ნისლის თეთრი კვამლი ფრთხილად ედება გარემოს და თითქოს ორმოს კიდზე გადმოსრიალებას ვერ ბედავს. შემდეგ თეთრი ზოლი სანგრიდან სანგრამდე გადაიჭიმა.

აგრილდა. მე პოსტზე ვდგავარ და ლამის წყვილიად მივჩერებივარ. იერიშის შემდეგ ვეშვები და გული მიღონდება. ჩემს ფიქრებთან განმარტოება მჭირდება. ფიქრსაც არ დავარქმევდი, უფრო მოგონებებია, უცნაური, ჩემს დაღლილ სულს და გონებას რომ სტუმრობენ. შუქურა-რაკეტები დროდადრო ზეცას ანათებენ. ჩემ თვალწინ ცხადად იხატება სურათი: ზაფხულის საღამოა. ტაძრის შიდა ეზოს გადახურულ ტალანში ვდგავარ და პატარა ბაღის შუაგულში ვარდების ბუჩქებს შევცქერო. ამ ბაღში ტაძრის მსახურნი განისვენებენ. ირგვლივ ქანდაკებებია, ქრისტეს ვნებათა ამსახველი. აქ არავინ არის: ეს აყვავებული კუთხე უჩვეულო სიჩუმეს მოუცავს. სქელ ნაცრისფერ ქვებს მზე ათბობს. მე ხელით ვეხები მათ და სითბო სასიამოვნოდ შემოდის ჩემში.

შიფრის სახურავის მარჯვენა კუთხეში ტაძრის მწვანე კოშკი აზიდულა ცისკენ

და საღამოს რბილ, ფერმკრთალ სიცისფრეში ქრება. განათებულ პატარა ბოძებს შორის, რომლებიც ტალანს გარს არტყია, სიგრილეა და ბნელა, როგორც ეკლესიას სჩვევია ხოლმე. ვდგავარ და თავში ერთი აზრი მიტრიალებს: ოცი წლის ვარ და უკვე ვიგემე ის ტვინის ამრევი ფორიაქი, რომელიც ქალებთან არის დაკავშირებული. დღე დღეს მიჰყვება. ყოველი საათი გაუგებარია და ჩვეულებრივ

იერიშს კონტრიერიში მოსდევს. დაჭრილები მოშორებით არიან, როგორღაც მაინც ვახერხებთ მათ გამოყვანას. ზოგიერთი კარგა ხანს იწვა. მათი მომაკვდავი კვნესა ჩვენამდე აღწევდა. ერთს ორი დღეა ამაოდ ვეძებთ. ეტყობა, მუცელზე დაეცა და გადმოტრიალება აღარ შეუძლია. სხვანაირად ვერაფრით ვხსნით, რა-

ტომ ვერ ვპოულობთ, რადგან თუ პირი მიწაზეა მიბჯენილი, ხმა ძნელად ისმის და ადგილსაც ვეღარ ვსაზღვრავთ. საცოდავს ალბათ ცუდი ჭრილობა აქვს - არც ისეთი მძიმე, რომ სხეული ერთბაშად დაასუსტოს და მოკლას და არც ისეთი მსუბუქი, რომ გამოტანმრთელების იმედით ტკივილები აიტანოს. კატის აზრით, მას ან მენჯი დაუზიანდა ან ხერხემალში მოხვდა. ეტყობა, მკერდი მთელი აქვს, თორემ ყვირილისთვის ამდენ ძალას ვერ მოიკრებდა. სხვა ჭრილობების შემთხვევაში,

ცოცვას შეძლებდა და უთუოდ დავინახავდით. თანდათან სულ უფრო ჩახლეჩილი ხმა ისმის, საუბედუროდ, ხმაზე ვერაფრით მიაგნებ, რადგან ამგვარი ხმები ყოველი მხრიდან მოდის. პირველ ღამეს ჩვენები სამჯერ წავიდნენ საძებნელად, მაგრამ ყოველ გასვლაზე ხმა სხვადასხვა მხრიდან ისმოდა. გათენებამდე ამაოდ ვეძებთ. დღისით ძებნა ჭოგრიტით გრძელდება, მაგრამ მაინც ვერ ვაგნებთ. მეორე დღეს ხმა უფრო ჩუმად ისმის. ეტყობა, ტუჩები და პირი გადაუშრა. ჩვენი კომპანიის უფროსი მპოვნელს რიგგარეშე შვებულებას ჰპირდება, სამი დღის დამატებით. ეს სახარბიელო დაპირება და სტიმულია, მაგრამ ჩვენ ამის გარეშეც არ დავიშურებდით ძალას, რადგან ძახილის ხმას ველარ ვუძლებთ. კატი და კროპი შუადღის შემდეგ ისევ გადიან საძებნელად, მაგრამ ცარიელები ბრუნდებიან. ამასობაში ალბერტს ყურის ბიბილო წააწყვითეს. საშინელებაა, გარკვევით გვესმის, რას ყვირის. ჯერ მხოლოდ დახმარებას გვთხოვდა, მეორე ღამეს ალბათ სიცხემ აუწია, მეუღლეს და თავის შვილებს ელაპარაკებოდა, ხშირად მეორედებოდა სახელი „ელიზე“, დღეს კი ტირილის ხმა მოგვესმა. საღამოს ყვირილი ოხვრაში გადავიდა. ღამით კი გმინვის ხმა აღწევდა მხოლოდ. ყველაფერი ზუსტად გვესმის, რადგანაც ქარი სწორედ ჩვენს სანგარში უბერავს. დილას, როდესაც გვეგონა, რომ ცოცხალი აღარ იყო, მობუყბუყე ხრიალი შემოგვესმა. დღეები ცხელია და მკვდრები დაუსაფლავებელი. ბევრ მათგანს ხელს ვერ ვკიდებთ, რადგან არ ვიცით, სად მოვათავსოთ. მათ ჭურვები ასაფლავენ. მუცლები ბუშტებივით ებერებათ და ბოყინს იწყებენ. მუცელში დაგროვილი გაზი წრიალს იწყებს. ცა უღრუბლოა და ცისფერი. საღამო დახუთული იქნება და მიწიდან სიცხე წამოვა. როდესაც ქარი ჩვენკენ უბერავს, თან სისხლის ბული მოაქვს, რომელსაც გულისამრევად მძიმე და მოტკბო გემო აქვს; ქლოროფორმისა და ლპობის ნარევი ამონაბოლქვი მკვდრების ორმოებიდან ჩვენში გულისრევას იწვევს. ერთხელ ჩვენი სანგრის თავზე ორი პეპელა გამოჩნდა. ეს კომბოსტოს პეპლები იყო, მათ ყვითელ ფრთებზე წითელი წერტილები იყო გაბნეული. აქ რამ მოიყვანა, გაუგებარია. ამ მოშიშვლებულ, ტრამალ ადგილზე, სადაც არც ყვავილი ჭაჭანებს და არც არანაირი მცენარე. იერიში, კონტრიერიში, დარტყმა, კონტრდარტყმა - რამდენი რამის მოქმედია ეს სიტყვები! დანაკარგი დიდი გვაქვს, უმეტესად, რეკრუტები. ჩვენს მონაკვეთზე შევსება მოდის, ახალწვეულებისგან სახელდახელოდ შეკოწიწებული ერთ-ერთი პოლკი.

ფრონტზე გაგზავნამდე არავითარი მომზადება არ გაუვლიათ, მხოლოდ მოკლე თეორიული კურსი თუ მოისმინეს. იციან, რა არის ხელყუმბარა, მაგრამ თავის დაცვაზე ბუნდოვანი წარმოდგენა აქვთ. რაც მთავარია, ალღოს ვერ უღებენ ადგილს. აფეთქებული მიწის ტალღა ნახევარი მეტრით უნდა აიწიოს, რომ ბორცვი ან კორტოხი შეამჩნიონ. მართალია, შევსება გვჭირდება, მაგრამ რეკრუტები დროის კარგვაა. საკმაოდ დიდ დროს ვუთმობთ, რომ ოდნავ მაინც მოეგონ გონს და რალაცაში გაერკვნენ. სრულიად უმწეონი არიან და მძიმე შეტევებისას ბუზებივით იხოცებიან. დღევანდელი პოზიციური ომი გამოცდილებას და ცოდნას მოითხოვს, მთავარია, იმ სივრცის შეგრძნება გქონდეს, სადაც ომი მიმდინარეობს. ყური კარგად უნდა ასხვავებდეს გასროლის ან აფეთქების დროს იარაღს, სად დაეცემა ჭურვი, რა რადიუსზე ვრცელდება ნამსხვრევები და სად მოახერხებ თავის შეფარებას. მათ მკვდარ, ახლადამოსული ღინღლით დაფარულ, წაწვეტებულ სახეებს სრული გულგრილობა აწერიათ, როგორც მიცვალებულ ბავშვებს. ყელში რალაც მეტჩინება, როცა ვუყურებ, როგორ წამოხტებიან ხოლმე და იქვე მიწას ეხეთქებიან. უცნაური სურვილი გიჩნდება: გსურს, გაროზგო, ხელში აიყვანო და აქაურობას გააცალო, მათ აქ არაფერი ესაქმებათ. ნაცრისფერი ქურთუკები და შარვლები, ჩექმებიც აცვიათ, მაგრამ უმეტესობას უნიფორმა დიდი აქვს და კიდუ-

რებზე ფამფალებს; ვიწრო მხრები და პატარა სხეული აქვთ, უნიფორმა კი ბავშვის ზომისა არ არსებობს. ერთ გამოცდილ მოკლულ ჯარისკაცზე ხუთიდან ათამდე რეკრუტი მოდის. ერთი ქიმიური იერიში ერთბაშად ბევრს გაიყოლებს ხოლმე. იმის გაფიქრებასაც ვერ ასწრებენ, რა ელოდებათ. ერთი-ერთი ბლინდაჟი სავსეა გვამებით, გალურჯებული სახეებით და შავი ტუჩებით. ერთ-ერთ სანგარში აირწინალები დროზე ადრე მოიხსნეს, რადგან არ იცოდნენ, რომ გაზი ყველაზე მეტად მიწაზე გროვდება. ზემოთ მოხსნილი ნიღბები შენიშნეს, თვალი მოჰკრეს თუ არა, თვითონაც მოიძრეს და გაზისგან ფილტვები გადაეწვათ. ახლა მათი მდგომარეობა უიმედოა, ხველებისას სისხლის ნახველი ამოსდით და გაგუდვის საშინელი განცდით ესალმებიან სიცოცხლეს.

ჩემი საგუშაგო რუსების ბანაკს გადაჰყურებს. ვხედავ, სიბნელეში როგორ მოძრაობენ ავადმყოფი წეროებივით, თუ რაღაც უზარმაზარი ფრინველების მსგავსად. გისოსებთან ახლოს მოდიან, ხელებით ებლაუჭებიან და ერთმანეთს თითქოს მხრებით ეკვრიან, ალბათ ცდილობენ, ღრმად ჩაისუნთქონ ჰაერი, რომელიც ტყეებიდან და მინდვრებიდან უბერავს. მხოლოდ ერთმა ბრძანებამ გადააქცია ეს არსებები ჩვენს მტრებად; ერთ ბრძანებას კი შეეძლო, ისინი ჩვენს მეგობრებად ექცია. რომელიღაც მაგიდასთან, ჩვენთვის უცნობმა ადამიანებმა ხელი მოაწერეს დოკუმენტს და აი, საუკუნეების მანძილზე კაცობრიობა სამარცხვინო ბოძზეა გაკრული და განკითხვის ჟამს უმაღლეს სასჯელს დაიმსახურებს. ვინ იფიქრებდა, რომ ამ მშვიდ, უწყინარ ხალხს, მოციქულთა წვერებით და ბავშური სახით, მტრებად ჩავთვლიდით? ყოველი ოფიცერი ახალწვეულის და ყოველი კლასის დამრიგებელი თავისი მოსწავლისადმი გაცილებით მტრულადაა განწყობილი, ვიდრე ისინი ჩვენ მიმართ. და მაინც, შემთხვევით, რომ გათავისუფლდნენ, ისევ სროლას აგვიტეხავენ და ჩვენც, რა თქმა უნდა, დავუშენთ. საღამოობით რუსები ჩვენს ბანაკში სავაჭროდ გადმოდიან: ყველაფერს ცვლიან პურზე და კარგადაც ახერხებენ. მათ კარგი ჩექმები აცვიათ, ჩვენი კი არაფრად ვარგა. რუსების მაღალყელიანი ჩექმის ტყავი უჩვეულოდ რბილია, როგორც იუხტი. გლეხების შვილებს, რომლებიც სახლიდან მსუყე სანოვავეს ღებულობენ, შეუძლიათ იოლად ჩაიგდონ ისინი ხელში. ერთი წყვილი ჩექმების ფასი, დაახლოებით, ორი-სამი პურია, ან ერთი პური პატარა შებოლილი ძეხვი. მაგრამ რუსების უმეტესობას დიდი ხანია ყველაფერი შემოეცალა, რაც კი გააჩნდა. ძონძებში გამოწყობილთ ახლა ისღა დარჩენიათ, რომ იაფფასიანი წვრილმანებით და ხელნაკეთი ნივთებით ივაჭრონ - ხისგან გამოჩორკნილი და ყუმბარის ნამსხვრევებისგან შეკონიწებული, ასევე ძველი სპილენძის ქამრებისგან გაკეთებული ნივთებით. ამ ნივთებისგან მიღებული შემოსავალი უმნიშვნელოა და, ამდენად, იძულებულნი არიან, რამდენიმე ნაჭერი პურით დაკმაყოფილდნენ, თუმცა მათი შრომა მეტს იმსახურებს. ჩვენი გლეხები კი ვაჭრობისას გაცილებით ხელმომჭირნენი არიან. ერთი ნაჭერი პური რუსის ცხვირთან ახლოს მიაქვთ, რომ მოწინააღმდეგეს პურის სუნმა გონება დააკარგინოს და მართლაც, რუსი სიხარბისგან ფითრდება და თვალებს ატრიალებს. ამის შემდეგ მისთვის ყველაფერი სულერთია. იაფად მოპოვებულ ნადავლს გლეხები საგულდაგულოდ ინახავენ, შემდეგ შემონახულ პურს ჯიბის დანით სქელ ნაჭრებს აჭრიან და კმაყოფილნი პურის ყოველ ლუკმას შებოლილი ძეხვის თითო ნაჭერს აყოლებენ. მათი ჭამა გამაღიზიანებელია და სურვილი გებადება, იმ გახევებულ თავებში ერთი-ორი კარგად წამოართყა. ისინი ხომ არასდროს უწილადებენ ვინმეს თავიანთ სანოვავეს! თუმცა, აქ თითქმის არავინ იცნობს ერთმანეთს. დღეები მირბიან. ერთ ნისლიან დილას კიდეც ერთი რუსი დაასაფლავეს. ახლა უკვე ყოველდღე თითო უკვდებათ. დასაფლავებას თვალს საგუშაგოდან ვადევნებ. პატიმრები ქორალს მღერიან, მრავალხმიანს,

რომელიც უდაბნოში აჟღერებული ორღანის ხმას მაგონებს. დასაფლავება მალე მთავრდება. საღამოს ტყეები ისევ ღობესთან დგანან. არყის ხის წარაფიდან ნიაგი უბერავს, ვარსკვლავები კი ცივი სინათლით ანათებენ. უკვე ვიცნობ რამდენიმე ტყვეს, რომელიც საკმაოდ კარგად ლაპარაკობს გერმანულად. ერთ-ერთი მუსიკოსია. გვიყვება, რომ ოდესღაც მევიოლინედ უმუშავია ბერლინში. როდესაც გაიგო, რომ ცოტას პიანინოზე ვუკრავ, ვიოლინო ამოიღო და დაკვრა დაიწყო. დანარჩენები ჩაცუცქდნენ და ღობეს მიეყრდნენ. ის ფეხზე დამდგარი უკრავს, დროდადრო თითქოს სამყაროს ეთიშება და მელოდიასთან შეერთებული რაღაცას ესწრაფვის. ამ დროს, როგორც ყველა მევილიონეს, თვალები დახუჭული აქვს. შემდეგ ისევ რიტმში ამოდრავებს ინსტრუმენტს და მილიმის. როგორც ჩანს, ხალხურ მოტივებს უკრავს, რადგანაც დანარჩენები ჩუმი ზუზუნით აყოლებენ ხმას. ეს სიღრმიდან, ქვესკნელიდან ამოსული ზუზუნია, ვიოლინოს ხმა კი ტანადი გოგოა, ის განმარტოებით დგას და ნათელი გადასდის. ხმები წყდება, ვიოლინო დაკვრას განაგრძობს. ხმა სულ უფრო წვრილად გაისმის ღამის წყვდიადში, თითქოს ყინვა შეეპარაო. სადღაც მის ახლოს უნდა იდგე, უმჯობესია, ოთახის დახურულ სივრცეში. აქ, გარეთ კი, ვიოლინოს ხმა გზა-დაკარგულივით დახეტილობს და საოცარი სევდით გავსებს. პოლკში ძირფესვიანი დასუფთავება და წმენდა დაიწყო. ჩვენ ყოველი მხრიდან გვამოწმებენ. რაც დახეულია, ახალი ნივთებით იცვლება. მე ამ ვითარებით ვისარგებლე და მშვენიერი ქურთუკი ჩავიცვამე ხელში, კატმა კი ტანსაცმლის სრული კომპლექტი მოიპოვა. აქა-იქ ქორები ისმის, რომ მშვიდობა მყარდება, მაგრამ ზოგიერთის მოსაზრება უფრო ახლოს არის სიმართლესთან: რუსეთში უნდა გადაგვისროლონ; რაში დაგვჭირდება რუსეთში ახალი ტანსაცმელი? ბოლოს გამოჟონა ინფორმაცია: კაიზერი გვეახლება დასათვალიერებლად. აი, თურმე რაშია საქმე, რისთვის გვამზადებდნენ ასე გულმოდგინედ! რვა დღის განმავლობაში რეკრუტების ყაზარმაში გვეგონა თავი, ისე გაგვანამეს ვარჯიშებით და წვრთნით. ყველა გაბრაზებულია და ნერვები აქვს აშლილი, ზედმეტი ხეხვა და საპარადო სვლები ჩვენი საქმე არ არის. ჯარისკაცს ამგვარი რაღაცები უფრო აღიზიანებს, ვიდრე სანგრები. გადამწყვეტი წამი დადგა. ჩვენ გაჭიმულნი ვდგავართ და კაიზერიც გამოჩნდა. ცნობისმოყვარეობა არ გვასვენებს, ნეტავ როგორ გამოიყურება? მან რიგებს ჩამოუარა, სხვანაირი მეგონა და ამიტომ ოდნავ გაწბილების შეგრძნება მაქვს: სურათებიდან უფრო დიდი და მხარბეჭიანი წარმომედგინა, მძლავრი, მჭექარე ხმით. ზოგიერთებს კითხვით მიმართავს. რკინის ჯვრებს არიგებს. შემდეგ ჯგუფებად ვიშლებით და ვსაუბრობთ. რუსეთის ნაცვლად, ისევ ფრონტის ხაზზე გვიშვებენ. გზად გასაცოდავებული ტყე გადავიარეთ, გადაგლეჯილი კუნძებით და გადათხრილი ნიადაგით. ზოგიერთ ადგილას საზარელი ხვრელებია. ჭურვის აფეთქების ხმა ჩემს ყურებში გუგუნებს. ჩვენები თუ კონტრშეტევაზე გადავლენ, აი, მაშინ კი მიწერია გადარჩენა! მიწას სახით მივეკარი და ყრუ ქუხილი მესმის; ეტყობა, საბადოები ააფეთქეს; თავი კვლავ ზემოთ ავწიე, რომ ხმებს მივუგდო ყური. ქვემეხები გრიალებენ. ვიცი, რომ ჩვენი დანალმული ღობურა საიმედოდ გვიცავს და ჯერჯერობით დაზიანებული არ არის. უმეტეს ნაწილში მაღალი ძაბვის დენი გადის. ცეცხლმა მოიმატა. ისინი ვერ გააღწევნ და უკან უნდა დაბრუნდნენ. ისევ სანგრის ძირში ჩავჯექი. ნერვები დაგლეჯვაზე მაქვს. გარეთ ტყვიების ტკაცატკუცი, ფეხების შარიშური, იარაღის ჟღარუნი ისმის. ბოლოს ერთმა გამჭოლმა კივილმა გასერა იქაურობა. როგორც ჩანს, მაგრად დასცხეს. შეტევა მოგერიებულია. სინათლემ ოდნავ იმატა. პირველმა აჩქარებულმა ნაბიჯებმა ჩამიარეს. მას სხვები მოჰყვნენ. ტყვიამფრქვევის რაკარუკი უწყვეტი ჭაჭვივით მისდევს ერთმანეთს. ის იყო, გადავწყვიტე, პოზა შემეცვალა, რომ უეცრად ზემოთ ხმაური გაისმა და კედლებზე მიხეთქებით ვიღაცის

სხეული მძიმედ დამემხო. აზრი დამეხანა და გადაწყვეტილებას ვერ ვიღებ, მომზადებულ ხანჯალს ელვის სიწრაფით მუცელში ვარჭობ და ვგრძნობ, რომ სხეული შეკრთა და ერთბაშად მოეშვა. როცა გამოვერკვიე, ჩემი სველი და წებოვანი ხელები დავინახე. კაცი ხროტინებს და მეჩვენება, რომ ღრიალებს, ყოველი მისი ამოხროტინება ყვირილის თუ ქუხილის მსგავსია, მაგრამ... ეს ჩემს ძარღვებში ბორგავს სისხლი და გააქვს ბაგაბუგი. მინდა, ხელი დავაფარო პირზე, მიწით ამოვუვსო, კიდეც ერთხელ ჩავცხო ხანჯალი, რომ გავაჩერო, ხომ შეიძლება, გამცეს?! მაგრამ უკვე გონს მოსული და სრულიად გამოფიტული ვარ, ხელის აწევაც კი არ შემიძლია, რომ მის წინააღმდეგ რაიმე მოვიმოქმედო. მოშორებით, კუთხეში გადავცოცდი და მივიყუჩე, მივაშტერდი, თან ხანჯალს მაგრად ჩავებლაუჭე. თუ გაინძრევა, ახალი შეტევისთვის მზად ვარ. მაგრამ ის ველარაფერს გააკეთებს, ეს ხროტინზე ეტყობა. კუთხიდან ძლივს ვარჩევ მის სილუეტს. ერთადერთი სურვილი მომერია, როგორმე თავი დავიძვრინო აქედან. თუ ეს მალე ვერ მოვახერხე, დღის სინათლე იძალებს. ისედაც რთული ვითარებაა უკვე. მაგრამ, როგორც კი მაღლა ვწევ თავს, ვრწმუნდები, რომ ეს შეუძლებელია. ტყვიამფრქვევის ცეცხლი იმდენად მომძლავრდა, საკმარისია ერთი ნახტომი და, ჩემგან არაფერი დარჩება. ჩაჩქანი ოდნავ, სანგრის კიდეზე ავწიე, რომ სროლის სიმაღლე შევაფასო, - რამდენად ახლოს დაქრიან ტყვიები სანგრის თავზე. რამდენიმე წამში ტყვიამ ჩაჩქანი ხელიდან გამომგლიჯა. ცეცხლი სანგრის თავზე საფარივითაა გაფენილი. მტრის პოზიციებთან იმდენად ახლოს ვარ, რომ თუ ამოვალ, წამში მიზანში ამომიღებენ. სინათლე მატულობს და მატულობს. დაძაბული ველოდები კონტრშეტევას ჩვენების მხრიდან. თითები გამითეთრდა, ისე მაქვს ერთმანეთში ჩაჭედილი; ისევ ვლოცულობ, რომ იქნებ შეწყდეს ცეცხლი და ამასობაში ჩემი მეგობრებიც გამოჩნდნენ! წუთები წვეთ-წვეთ მიედინებიან. სანგრის მეორე ბოლოში დაგდებული სხეულისკენ გახედვასაც ველარ ვბედავ. ნერვებად ქცეული მის მიღმა ვიყურები და ველოდები, ველოდები. იარაღები სისინებენ, ლითონის უკიდევანო ბადეს ქმნიან. უცებ ჩემს სისხლიან ხელს ვკიდებ მხერას და გულის რევას ვგრძნობ. მიწას ვიღებ და ხელს ვიხეხავ, ახლა ხელი ქუჩიანია, მაგრამ მიწამ სისხლი მაინც დაფარა. ცეცხლი არ იკლებს, პირიქით, ორივე მხრიდან მძლავრად ურტყამენ. ჩვენები ალბათ უკვე დაკარგულად მთვლიან.

ადამიანები კვლავ იხოცებიან...

1918 წლის ზაფხული. არასდროს ყოფილა ჩვენთვის ცხოვრება ასე ძუნწი ფერებით მოხატული და ასე სასურველი, როგორც ახლა. წითელი ყაყაჩოებით გადაპენტილი მიდამო, თბილი საღამოები ნახევრად ბნელ, გრილ ოთახებში. შებინდების ფონზე, შავი საიდუმლოებით მოცული ხეები, ვარსკვლავები და წყლის ხმაური, ხანგრძლივი ძილი და სიზმრისეული ზმანებები....

ო, სიცოცხლე, სიცოცხლე, სიცოცხლე!

1918 წლის ზაფხული. არასდროს აგვიტანია მდუმარედ იმაზე მეტი ტანჯვა, რაც წინა ხაზზე გასვლის წამს ავიტანეთ. არ ვიცით, საიდან და რატომ, მაგრამ საფრონტო ქვედანაყოფებში ამალელებელი ჭორები გავრცელდა დაზავების და მშვიდობის თაობაზე. ისინი სულს გვიფორიაქებდნენ და წინა ხაზზე გასვლა ისე გვიჭირდა, როგორც არასდროს!

1918 წლის ზაფხული. სანგრის ცხოვრება არასდროს ყოფილა ესოდენ მწარე და საზარელი, როგორც ცეცხლში გატარებული უკანასკნელი საათების განმავლობაში. გაფითრებული სახეები და ნერვიულად, მუჭად შეკრული ხელები, ქუჩაში ამოსვრილები, განგებას ერთადერთს ევედრებიან: „არა! არა! არა! ოღონდ ახლა არა! ამ უკანასკნელ წამს!“

1918 წლის ზაფხული - იმედის ქარი, რომელიც გადამწვარ მინდვრებზე დაქრის, მოუთმენლობისაგან ატეხილი გიჟური ციებ-ცხელება, გაწბილების გრძნობა, სიკვდილის მტკივნეული შიში და მტანჯველი კითხვა: რატომ? რატომ არ უჩანს ამას ბოლო? ან საიდან წამოვიდა ჭორები ომის დამთავრების თაობაზე? თვითმფრინავები აქ ხშირად დაფრინავენ, თან ცალკეულ ადამიანებზე ისე დამატერებად ნადირობენ, როგორც კურდღელზე. ერთ გერმანულ თვითმფრინავზე, ყველაზე მცირე, ხუთი ინგლისური და ამერიკული თვითმფრინავი მოდის, ერთ დაღლილ და შიმშილით გაძვალებულ გერმანელ სალდათზე - ხუთი ღონიერი და დასვენებული ჯარისკაცი, ერთ პურზე - იმათი ორმოცდაათი ხორცის კონსერვის ქილა. ჩვენ ვერ გაგვტყუებს იმიტომ, რომ იმათზე უკეთესი და უფრო გამოცდილი სალდათები ვართ, მოწინააღმდეგის რიცხოვობრივმა უპირატესობამ დაგვახვედრა უკან. რამდენიმე კვირა გადაულებლად წვიმდა. ნაცრისფერი ცა, ნაცრისფერი ატალახებული მიწა, ნაცრისფერი სიკვდილი. როდესაც გარეთ გავდივართ, ნესტი მაშინვე აღწევს ფარატასა და ტანსაცმელში. ასე გრძელდება იმ დროის განმავლობაში, წინა ხაზზე რომ ვიმყოფებით. გაშრობას ვერა და ვერ ვახერხებთ. ვისაც ჯერ კიდევ შერჩა ჩექმები, ქვიშიან თოფრაკებს იხვევენ ზემოთ, რათა თიხიანი წყალი შიგ არ ჩაუვიდეთ. თოფები და მუნდირები ტალახის სქელი ფენით არის დაფარული, ირგვლივ ყველაფერი ტალახის ჟელედ იქცა, მიწა კი - ნესტიან, ფაფისებურ მასად, რომლის ზედაპირზეც ყვითელი ტლაპოები სისხლის წითელი სპირალებით. მოკლულები, დაჭრილები და ცოცხლები ამ ლაფში არიან ჩაფლულნი. ცეცხლოვანი შემოტევა არ განელეებულა, ნამსხვრევების სეტყვა ნაცრისფერ-ყვითელ არეულობაში დაჭრილების ბავშვურ წივილ-კივილს იწვევს, ღამლამობით კი ადამიანის ნაწამები სხეული განწირულად გმინავს, რათა მალე სამარადისოდ გაჩუმდეს. ხელები მიწად გვექცა, სხეული - თიხად, თვალები კი - წვიმის გუბებად. არ ვიცით, კიდევ ცოცხლები თუ ვართ. ჩვენს ორმოებში მედუზასავით სველი და მხუთავი სიცხე შემოიჭრა და, სწორედ ზაფხულის მიწურულს, ერთ დღეს საველე სამზარეულოსკენ მიმავალ გზაზე, კატი მოულოდნელად დაეცა გულადმა. ჩვენ მარტონი ვართ. მე ჭრილობას ვუხვევ, როგორც ჩანს, წვივის ძვალი დაემსხვრა, კატი სასოწარკვეთილებაში ვარდება, რომ ძვალში მოხვდა და არა რბილში. „ზედ დამთავრების წინ, თითქოს ჭინაზე, დამთავრების წინ!“ - გაიძახის ის. მე ვაწყნარებ: „რა ვიცით, ჩვენი ეს სიგიჟე რამდენ ხანს გაგრძელდება. შენ კი გადარჩი.“ შემოდგომაა. ძველი შემადგენლობიდან თითქმის არავინ შემორჩა. მე უკანასკნელი ვარ ჩვენი კლასის შვიდეულიდან. დაუსრულებლად ლაპარაკობენ მშვიდობასა და ზავზე. ყველა ელოდება. თუ იმედები ისევ არ გამართლდა, ხალხი გაწბილებული და სულიერად გატეხილი დარჩება. მაგრამ იმედმა მყარად გაიდგა ფესვები, ასე ადვილად ვერ ამოძირკვავ, მხოლოდ აფეთქება თუ მოერევა. თუ მშვიდობა არ გაიმარჯვებს, რევოლუცია დაიწყება. თოთხმეტი დღე

ვისვენებ, რადგან გაზით ვარ მოწამლული. მთელი დღე პატარა ბაღში მზეზე ვზივარ. უკვე მჯერა, დაზავება მალე მოხდება და სახლებში გავემგზავრებით. აქ ჩემი აზრები წყდება და ადგილიდან ველარ ვძრავ. მთავარი, რაც ზეძალით მიზიდავს და მელოდება, გრძნობებია. ეს სიცოცხლის წყურვილია, მშობლიურის განცდასთან დაკავშირებული სისხლის ყივილი, გადარჩენის გამაბრუებელი გრძნობა. მაგრამ არ არსებობს მიზანი. ის თითქოს ჩაკლეს ჩვენში. დაღლილები, დაცლილები, გამომწვრები, ძირგამოცლილები და უიმედოები ვართ. ჩვენს ადგილს ნამდვილად ველარ ვიპოვით და ვერც ვერავინ გაგვიგებს.

1918 წლის ოქტომბრის ერთ დღეს, როდესაც ფრონტზე სიმშვიდე და სიწყნარე სუფევდა. ცნობა ფრონტიდან მხოლოდ ერთი წინადადებით შემოიფარგლა „დასავლეთის ფრონტი უცვლელია“.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ისტორია XII კლასი, გამომცემლობა „დიოგენე“, ნატა ახმეტელი, ბონდო კუპატაძე, გვანცა აბდალაძე, ნიკოლოზ მურღულია, თბილისი, 2012
- ისტორია XII კლასი, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, ნინო კიდურაძე, რევაზ გაჩეჩილაძე, გიორგი სანიკიძე, თბილისი, 2012
- დასავლეთის ფრონტი უცვლელია, ერიხ მარია რემარკი.

საქიითი II: გოგალიგარული სახელმწიფოები და ღრესასწაულები

სამიზნე ცნებები: ძალაუფლება, საზოგადოება

გაცანით კონტექს- მაგალითს და შეასრულეთ პროექტული დავალები;

პროექტული დავალების პირობა

ჩაწერეთ ინტერვიუ იმ ადამიანებთან (ოჯახის წევრი, ნათესავი, მეზობელი და ა.შ), რომლებსაც მოუწიათ საბჭოთა პერიოდში ცხოვრება და დაუსვი შეკითვები საბჭოთა დღესასწაულებთან დაკავშირებით (მაგალითად ახალი წელი). ინტერვიუს პროცესში ყურადღება გაამახვილეთ საბჭოთა პერიოდის დღესასწაულის მახასიათებლებზე და ცვლილებებზე, რაც თანამედროვეობაში მოხდა. ინტერვიუს შედეგები წარადგინეთ კლასის წინაშე.

ნაშრომში ხაზგასმით წარმოადგინეთ:

- რამდენად უწყობდა ხელს საბჭოთა დღესასწაულები (მაგ. ახალი წელი) საბჭოთა საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფში იდენტობის საშუალებების, საერთო ინტერესებისა და საზრუნავის ჩამოყალიბებას;
- რატომ განიცადა საბჭოთა პერიოდში დღესასწაულებმა (მაგ. ახალმა წელმა) ცვლილებები და რა დამოკიდებულებები ჰქონდა საზოგადოებას;
- როგორ ახდენდა საბჭოთა კავშირის ხელისუფლება დღესასწაულების მიხედვით ძალაუფლების, იდეოლოგიისა და საზოგადოებრივი აზრი ჩამოყალიბებას;
- რატომ იყო საბჭოთა კავშირში დღესასწაულების ორგანიზებასა და განხორციელებაში ჩართული სახელმწიფოს სხვადასხვა სტრუქტურა.

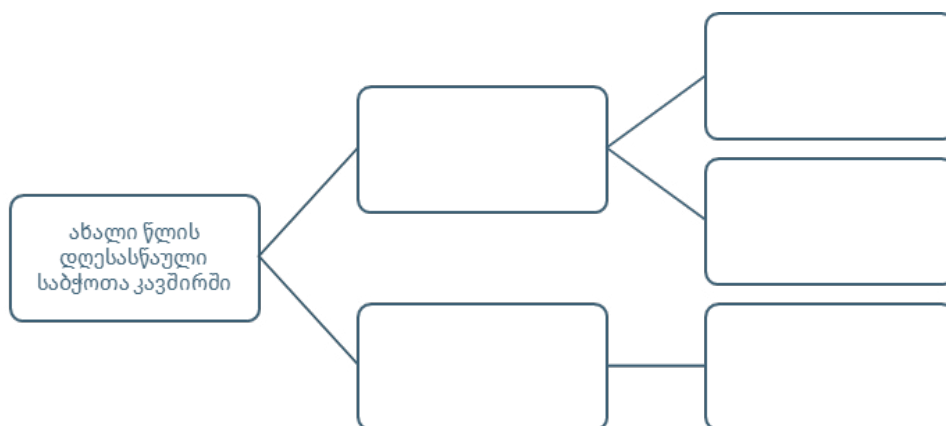
მეთოდური ორიენტირები

საკვანძო კითხვა:

- რატომ იყო საბჭოთა კავშირში დღესასწაულები პროპაგანდის საშუალება?

სარეკომენდაციო აქტივობა I.

გაეცანით კონტექსტ-მაგალითს და შეავსეთ სქემა საბჭოთა კავშირში ახალი წლის დღესასწაულის მნიშვნელობის შესახებ;

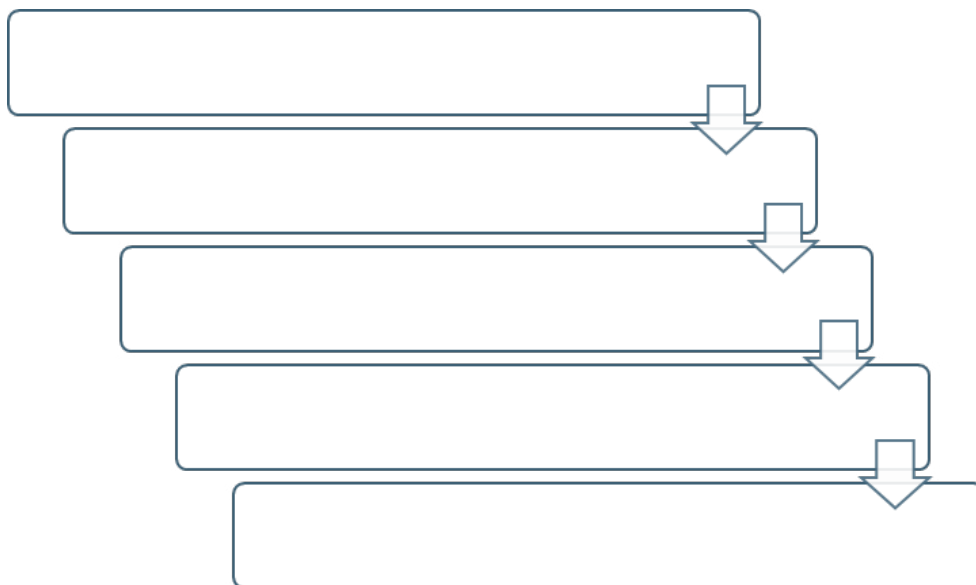
სარეკომენდაციო აქტივობა II.

დააკვირდით ფოტოებს და იმსჯელეთ: რატომ იყენებდა საბჭოთა კავშირის ხელმძღვანელობა საახალწლო დღესასწაულს პროპაგანდის საშუალებად?

სარეკომენდაციო აქტივობა III.

კონტექსტ-მაგალითის მასალაზე დარდნობით იმსჯელეთ, თუ როგორ იცვლებოდა ახალი წლის აღნიშვნა და მნიშვნელობა საბჭოთა კავშირში.

სარეკომენდაციო აქტივობა IV.

გაეცანით კონტექსტ- მაგალითს და შეავსეთ სქემა „რატომ განიცადა ცვლილებები დღესასწაულების აღნიშვნის ტრადიციებმა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში?“

დღესასწაულების ცვლილების მიზეზები
პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში

--	--	--

კონტექსტ-მაგალითი (ქეისი)

ახალი წლის აღნიშვნა საბჭოთა კავშირში

ისტორიკოსთა აზრით, ჩვენი საახალწო ტრადიციები, სულ ცოტა 5000 წელს ითვლის. ახალი წლის ზამთარში აღნიშვნის ტრადიცია ძველ რომში, იულიუს კეისრის ინიციატივით, ძვ. წ. 45 წელს შემოიღეს. ახალშემოღებულ კალენდარში, რომელსაც მისი დაამარსებლის პატივსაცემად იულიანური ეწოდა, ყოველი თვე რომელიმე ღმერთს ეძღვნებოდა, ახალი წელი კი პირველ იანვარს იწყებოდა. მიიჩნევენ, რომ მაშინ ჩამოყალიბდა ახალი წლის საახალხო ზეიმით აღნიშვნისა და სახლის მორთვის ტრადიცია. ყველაზე ძველი დოკუმენტი ევროპაში, რომელშიც საშობაო ნაძვის ხეა ნახსენები, XVI საუკუნით თარიღდება. მარადმწვანე ნაძვი წმინდა ხედ და სიცოცხლის და სიბნელიდან აღდგომის სიმბოლოდ ითვლება. რუსეთის იმპერიაში პირველ იანვარს ახალი წლის საზეიმოდ აღნიშვნა პეტრე I-მა 1699 წლის 15 ანებულებით დააწესა.

ნაძვის ხისა და თოვლის ბაბუისადმი საბჭოთა ხელისუფლების დამოკიდებულების შეცვლის შესახებ

ოქტომბრის რევოლუციის შემდგომი პირველი წლების განმავლობაში ახალგაზრდა საბჭოთა ხელისუფლების დამოკიდებულება ნაძვის ხისა და თოვლის ბაბუისადმი საკამოდ შემწყნარებლური იყო. მაგრამ 1927 წელს დაიწყო ანტირელიგიური კამპანია, რომლის ერთ-ერთი მიზანიც ძველი დღესასწაულების განადგურება და ახლის დამკვიდრება იყო. ნაძვის ხე და თოვლის ბაბუა „რელიგიურ გადმონაშთებად“ და „კაპიტალისტების ანტიხალხური მოღვაწეობის“ ფორმად გამოაცხადეს. „რელიგიურ ხარახურად“ ქცეული შობა, ნაძვის ხე და თოვლის ბაბუა ერთ აზრობრივ მწკრივში აღმოჩნდა: „ბავშვებს ატყუებენ, რომ საჩუქრები თოვლის ბაბუამ მოუტანა, ბავშვების რელიგიურობა სწორედ ნაძვის ხით იწყება. გაბატონებული ექსპლუატატორული კლასები „მშვენიერ“ ნაძვის ხესა და „კეთილ“ თოვლის ბაბუას იმისთვის იყენებენ, რომ მშრომელები „კაპიტალის ამტან და მორჩილ მსახურებად აქციონ“- ასე ამტკიცებდა 1927 წლის საშობაო დღეებისთვის მომზადებული ანტირელიგიური პროპაგანდის მასალები.

ნაწყვეტი კომუნისტ ე. გორდინკოს წერილიდან გაზეთ „პრავდაში“, 1928 წ.

მე, როგორც ურწმუნოს, რომელიც მოსწავლეებში და მუშებში ანტირელიგიურ პროპაგანდას ვეწევი, ძალიან მიკვირს, რატომ აცხადებს გაზეთი „პრავდა“, რომ „უნივერფოსტა“ მთელი სსრ კავშირის ტერიტორიაზე მყიდველს ნაძვის ხის სათამაშოებს სთავაზობს. მოგიწოდებთ, მიეთითოს „უნივერფოსტას“, რომ ნაირ-ნაირი ზიზილ-პიპილოებისა და ნაძვის ხის სათამაშოების დაგზავნით იგი ძველ წყობას უწყობს ხელს.“

თვითმხილველთა მოგონებებიდან 1930-იანი წლების დამდეგს შობის აღნიშვნის შესახებ

შობაზე ვდგამდით დიდ, ლამაზ ნაძვის ხეს. იმ წლებში ეს აკრძალული იყო, რადგან რელიგიური რიტუალის ნაწილად იყო მიჩნეული, მაგრამ ბიძაჩვენი სოფელში მიდიოდა და ნაძვი დიდი ციგით, პლედებში შეფუთული შემოჰქონდა. სა-

მზარეულოში უკანა კარით ისე შემოიტანდა ხოლმე, რომ არავის დაენახა. სასადილო ოთახში ფანჯრებზე ფარდებს ვაფარებდით, რომ ქუჩიდან ნაძვის ხისთვის თვალი არავის მოეკრა. ყველაზე საინტერესო შემდეგ იწყებოდა: ოთახიდან ავეჯი გაჰქონდათ და ცენტრში ნაძვის ხეს დგამდნენ, რომელიც კენწეროთი ჩვენ მაღალ, ძერწილ ჭერს ებჯინებოდა. მერე რთავდნენ სათამაშოებით, რომლებიც ოჯახის წევრების მიერ იყო დამზადებული. მთელი ოჯახი დიდი სასადილო მაგიდას ირგვლივ ვიკრიბებოდით და მუშაობა ჩაღებოდა. სათამაშოებს ვაკეთებდით მუყაოსგან, ბამბისგან, ფერადი ქაღალდისა და თხელი ოქროსფერი და ვერცხლისფერი ფურცლებისაგან, რომლებსაც კაკლებს გარს ვაკრავდით.

საბჭოთა წლებში დღესასწაულის როლის შესახებ

1935 წელს ნაძვის ხე არა იმდენად აღადგინეს, რამდენადაც შექმნეს ახალი დღესასწაული, რომელმაც მარტივი და მკაფიო ფორმულირება მიიღო. „საახალწლო ნაძვის ხე არის ჩვენი ქვეყნის მხიარული და ბედნიერი ბავშვობის დღე-

სასწაული. დაწესებულებებისა და საწარმოების თანამშრომლებისთვის საბავშვო ნაძვის ხეების მოწყობა სავალდებულო გახდა. ახლა ნაძვის ხე არა მარტო საბჭოთა ახალი წლის, არამედ ზოგადად საბჭოთა ცხოვრების აუცილებელი ატრიბუტია. ზეიმის მოსაწყობად იქმნებოდა „სანაძვისხეო კომისიები“, რომლებშიც ძირითადად პროფკავშირების აქტივისტები შედიოდნენ: ისინი შეიმუშავებდნენ პროგრამას, მოჰქონდათ ნაძვის ხე, უზრუნველყოფდნენ ზეიმზე თოვლის ბაბუის მოსვლას. დღესასწაულის დღეებში ჟურნალები და გაზეთები ნაძვის ხის გამოსახულებით იყო ატრელებული.

საბჭოთა კავშირში იყო სამი მთავარი სახელმწიფო დღესასწაული: ოქტომბრის რევოლუციის დღესასწაული, 1 მაისი და ახალი წელი. რვაქიმიანი ბეთლემის ვარსკვლავი „საშობაო ხის“ კენწეროში შეცვალა ხუთქიმიანმა, ისეთივემ, როგორიც კრემლის კოშკზე იყო. გავიდა კიდევ რამდენიმე წელი და 1947 წლის 1 იანვარს ისევ დასვენების დღედ გამოცხადდა. კავშირების სახლში მორთულმა ნაძვის ხემ კი ოფიციალურად სტატუსი მიიღო- „ქვეყნის მთავარი ნაძვის ხე“.

განათლების სახალხო კომისარიატის ინსტრუქციიდან საახალწლო ნაძვის ხის მორთვის შესახებ, 1947წ.

აუცილებელია, ნაძვის ხის კენწერო მოირთოს ხუთქიმიანი წითელი ან ვერცხლის ბრწყვიალა ვარსკვლავით. საჭიროა, შენარჩუნდეს თვალისთვის სასიამოვნო სათამაშოების მრავალფეროვნება და სიუხვე, თანაც უჩვეულო შე-

ხამებაში: პარაშუტი და დათვი, პეპელა და ტკაცუნები და ა.შ. განსაკუთრებით ყურადღება უნდა მიექცეს ნაძვის ხის სადგამის მორთვას. ამ ხის ზღაპრულობა და უჩვეულობა მთლიანად უნდა შენარჩუნდეს.

„ქვეყნის მთავარი ნაძვის ხის“ შესახებ

როდესაც 1937 წელის ოქტომბერში სტალინს ჰკითხეს: „სად უნდა დავდგათ ქვეყნის მთავარი ნაძვის ხე?“ სტალინმა უპასუხა: „ჩვენთან ყველა ნაძვის ხე მთავარია“. ეს პირდაპირი მნიშვნელობით გაიგეს და აღიქვეს, როგორც ბრძანება. „აგიტესკადრილების“ პარაშუტისტებისგან სასწარაფოდ შექმნეს თოვლის ბაბუების ბრიგადები, რათა სახელმწიფო საჩუქრები ქვეყნის ყველაზე შორეულ კუთხე-

ებში მიეტანათ. ორგანიზატორების აზრით, ეს აქცია საბჭოთა ავიაციის შესაძლებლობებისა და პარაშუტისტ-მედვესანტეების ვაჟკაცობის წითელ პროპაგანდას წარმოადგენდა. სხვა დასახელებულ პუნქტებში 1938 წლის დამდეგამდე გაემგზავრნენ საჩუქრებით დატვირთული აგიტმატარებლები, აგიტავტომობილები, აეროციგები, სამოქალაქო თვითმფრინავები, მოთხილამურეები, სპეცკურიერები ირმებშებმული ციგებით, მაგრამ კავშირების სახლის ნაძვის ხე უბადლო იყო. საოცარებები პირველივე ნაბიჯებიდან იწყებოდა. დარბაზებში ბავშვები არ იწყებდნენ: ერთში არნახულ ცხოველებს ათვალიერებდნენ, რომლებიც ზოოპარკიდან მოიყვანეს, მეორეში ხალხური ზღაპრებისა და პოპულარული საბჭოთა საბავშვო წიგნების გმირებს ხვდებოდნენ; მესამეში მათ ყველანაირი ატრაქციონი ელოდათ, მაგრამ დღესასწაულის ცენტრი იყო ულამაზესი ნაძვის ხე, რომელზეც პროექტორების შუქზე ბრწყინავდა ათასობით სათამაშო მუშურ-გლეხური და კომუნისტური სიმბოლიკით. ომის დროსაც კი, ყველა სიძნელის მიუხედავად, საბავშვო საახალწლო ზეიმები მაინც ტარდებოდა. 1945 წელს კი საბჭოთა სახლში საახალწლო ნაძვის ხის გრანდიოზული ზეიმი გერმანიაზე მოახლოებული გამარჯვების სიმბოლოდ იქცა.

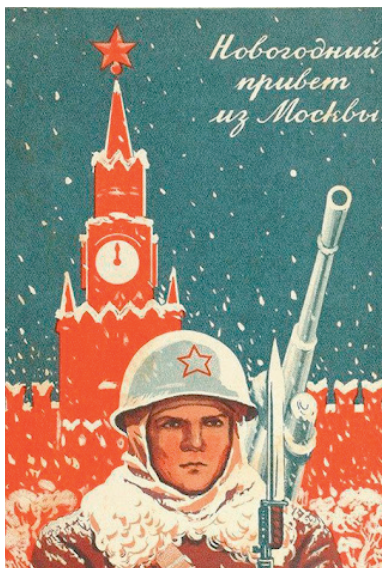
საბჭოთა სათამაშოების შესახებ

1930- იან წლებში ნაძვის ხის სათამაშოების ოსტატები ხელისუფლებისა და „პირადად ამხანაგი სტალინის“ ფიქრებს ზუსტად ხვდებოდნენ. იტყოდა ხალხების ბელადი, ჰოკეი კარგიაო და მაშევ იწყებოდა ნაძვის ხისთვის მინი ჰოკეისტების დამზადება; შეაქებდა კინო-კომედია „ცირკს“ და ნაძვის ხეებზე მყისვე გაჩნდებოდა მასხარები, აკრობატები. ქრისტიანული სიმბოლიკა საბჭოურმა შე-

ცვალა, გამოჩნდა წითელარმიელების ფიგურები ბუდიონოვკებში, მეზღვაურები, „მაშა-პიონერები“, საბჭოთა კავშირის ხალხების წარმომადგენლები ეროვნულ ტანსაცმელში, წითელვარსკვლავიანი თვითმფრინავები, დირიჟაბლები, ალმები. 1935 წელს გამოუშვეს ნაძვის ხის სათამაშოები ლენინისა და სტალინის პორტრეტებით, მაგრამ მალევე უარი თქვეს მათ გამოშვებაზე, რადგან, ჯერ ერთი ბურთები იმსხვრეოდა და მეორეც, ორაზროვნად უღერდა: „ჩამოკიდე ლენინი და სტალინი ნაძვის ხეზე“. ნაძვის ხის სათამაშოებზე ყველაზე დიდი მოთხოვნა ომის დროს გაიზარდა. ხალხი მათ სკოლებისა და ბავშვთა სახლების დილის ზეიმებისთვის აგროვებდა, მორთული ნაძვის ხეებით დაჭრილებს ახარებდა. ომის წლებში ყველაზე პოპულარული სათამაშოები პარაშუტისტების ფიგურები იყო. მათ ძალიან მარტივად აკეთებდნენ: ჩვეულებრივი ჯარისკაცის ფიგურაზე ძაფებით ქსოვილის ნაჭერს ამაგრებდნენ. იმპროვიზებულ ნაძვის ხის სათამაშოებს აკეთებდნენ ჯარისკაცები ფრონტზე, პარტიზანები- მტრის ზურგში. საამისოდ ნასროლი ტყვიების მასრებსაც კი იყენებდნენ- საუკეთესო გირლანდები გამოდიოდა.

მოგონებები მეორე მსოფლიო ომის დროს ფრონტზე ახალი წლის აღნიშვნის შესახებ

როგორია იმიერპოლარეთი ზამთარში? ორმოც გრადუსზე მეტი ყინვა, გაუვალი თოვლი, ახალგაზრდა მეზენიტეები ცხოვრობდნენ მიწურებში: დაბალი

ქერი, რკინის ღუმელი, ორსართულიანი ფიცრის ტახტი, შვიდ-შვიდი ადამიანი ერთ მიწურში. ახალი წელი ომის დროსაც ახალი წელია. რა დღესასწაულია მორთული ნაძვის ხის, თოვლის პაპისა და „სნეგუროჩკის“ გარეშე? მეზენიტეებმა ქურვის მასრაში ჯუჯა არყის ხე ჩაამაგრეს, მორთეს სადღესასწაულოდ დარიგებული კონსერვის ქილების ეტიკეტებით, კენწეროზე ფერადი შეფუთული კანფეტი დაამაგრეს. სადღესასწაულო სუფრაზე კი ეწყო კონსერვირებული ძეხვი, მოშუშული ხორცის ამერიკული კონსერვი, ნატეხი შაქარი და სპირტით სავსე მათარა. ახალი წლის ზღაპრული პერსონაჟები - თოვლის პაპა, „სნეგუროჩკა“ თოვლისგან გამოძერწეს, მაღლობა ღმერთს, თოვლი თავზე საყრელი იყო, წელამდე ნამქერი იდგა. საახალწლო სურვილებიც არ აკლდათ: სწრაფი გამარჯვება და, რაც მთავარია, ყველას ცოცხლად დარჩენა და ჯანმრთელად სახლში დაბრუნება.

დღესასწაულის მნიშვნელობა 1950-1960- იან წლებში

ნიკიტა ხრუშოვის დროს გადაწყვიტეს, რომ უნდა შექმნილიყო საახალწლო დღესასწაულის ტრადიციები: თოვლის პაპა, მხიარული ბავშვები, კარნავალები, ყველა ღია ბარათზე მხოლოდ მომღიმარი ადამიანები იყვნენ გამოსახულნი. იდეოლოგიური მანქანა ასე მუშაობდა: ვილაცამ „ზემოთ“ თქვა გაიღიმეთო, ესე იგი ქვეყანა უნდა იღიმებოდეს, იგრძნოს, რომ სტალინის შემდეგ სხვა დრო დადგა. სწორედ ამისთვის ქმნიდნენ ტრადიციებს და აწყობდნენ ზეიმებს.

ახალი წლის დღესასწაულისთვის მზადება 1960-1980- იან წლებში

საბჭოური ახალი წელი თავისი არსით ქალაქური დღესასწაული იყო. ეს გასაგებიცაა: სოფლის მცხოვრებისთვის 31 დეკემბერიცა და პირველი იანვარიც ჩვეულებრივი ზამთრის დღეებია და სხვა დღეებისგან არაფრით განსხვავდება. ყოველდღიურ სავალდებულო სამუშაოების შესრულებაზე უარის თქმა შესაძლებელიც რომ ყოფილიყო, ამის მიზეზი ახალი წელი ვერაფრით ვერ გახდებოდა. ამიტომ ახალი წლის აღნიშვნის საბჭოური ტრადიციებზე ლაპარაკი მხოლოდ 1960- იანი წლებიდან შეიძლება, როდესაც ქალაქის მოსახლეობამ სოფლისას გადააჭარბა. გარდა ამისა სწორედ ამ დროს - ხრუშოვის „დათბობის“ პერიოდში- მოქალაქის უფლებას, ჰქონდეს პირადი ცხოვრება და პირადი დღესასწაულები, არა მარტო აღიარებდნენ, არამედ ოფიციალური იდეოლოგიის ნაწილადაც აქცევდნენ. ახალი წლის ტრადიციებს შეიძლება დავუკავშიროთ ცნობილი ფრაზა: „აი, საჩუქარი (დეფიციტური პროდუქტები, სუვენირები და ა.შ), მაგრამ ეს საახალწლო საჩუქარია!“ საყოველთაო დეფიციტმა საბჭოთა მოქალაქეები შეაჩვია, რომ საახალწლო საჩუქარი დღესასწაულის წინააღმდეგ კი არ უნდა ეყიდათ, არამედ როცა წააწყდებოდნენ და უმჯობესი იყო შესაბამისი დროის დადგომამდე მისი შენახვა. პროდუქტებს ან მაცივარში ინახავდნენ, ან აივანზე, ნივთებს- კარადაში ან საკუჭნაოში, ნაძვის ხეს ან ფანჯრიდან გარეთ გაკიდებულს, ან იმავე აივნიდან. ოჯახის თითქმის ყველა წევრმა იცოდა, ვინ ვის რაც აჩუქებდა, მაგრამ საჩუქრის მიღების სიხარულს ეს ვერაფერს აკლებდა, სასიხარულო იყო თავად ახალი წლის მიღება. ახალი წელი საბჭოთა კავშირში ყველაზე მასობრივი დღესასწაული იყო. ეს უბრალო დღესასწაული არ ყოფილა, ეს იყო დღე, როდესაც შეგეძლო გაგესინჯა იშვიათი კერძები, საჩუქრად კი ახალი წელი მიგეღო.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ისტორია XII კლასი, გამომცემლობა „დიოგენე“, ნატა ახმეტელი, ბონდო კუპატაძე, გვანცა აბდალაძე, ნიკოლოზ მურღულია, თბილისი, 2012
- ისტორია XII კლასი, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, ნინო კილურაძე, რევაზ გაჩეჩილაძე, გიორგი სანიკიძე, თბილისი, 2012
- კულტურათა გზაჯვარედინი (შავი ზღვის რეგიონის ქვეყნები და საზოგადოებრივ- პოლიტიკური ცვლილებები XIX- XX საუკუნეში, ევროკლიო და ისტორიის მასწავლებელთა საქართველოს ასოციაცია (იმსა), 2013 (დამხმარე სახელმძღვანელო)

საქიითნი III: სივი ომი

სამიზნე ცნებები: წყარო, სივრცე, დრო

გაეცანით კონტექსტ-მაგალითს და შეასრულეთ დავალება

პროექტული დავალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ხართ ჟურნალისტი, რომელიც მოღვაწეობს ცივი ომის პერიოდში და თვალს ადევნებს საბჭოთა კავშირსა და აშშ-ს შორის გეოპოლიტიკურ და იდეოლოგიურ დაპირისპირებას. დაწერეთ სტატია, რომელშიც ასახავთ აღნიშნული პროცესის დასაწყისს, მიმდინარეობასა და დასასრულს.

ნაშრომში ხაზგასმით წარმოადგინეთ:

- რომელი ტიპის წყაროებიდან გვაქვს ინფორმაცია ცივი ომის შესახებ;
- რამდენად საფუძვლიანია აღნიშნული წყაროების მიხედვით სტატიაში ინფორმაციისა და საკუთარი მოსაზრებების წარმოდგენა;
- რომელ გეოგრაფიულ არეალში ვრცელდებოდა დაპირისპირებული მხარეების იდეოლოგიური გავლენები;
- რა ეკონომიკური, პოლიტიკური და სტრატეგიული მნიშვნელობა ჰქონდა დაპირისპირებული მხარეებისთვის იმ გეოგრაფიულ სივრცეებს/არეალებს, სადაც ცივი ომი მიმდინარეობდა;
- როგორ იცვლებოდა ცივი ომის პერიოდში აშშ-სა და საბჭოთა კავშირს შორის დამოკიდებულებები; რა იყო ამის მიზეზი;
- რა ცვლილებები მოახდინა ცივმა ომმა ეპოქაზე.

მეთოდური ორიენტირები:

საკვანძო შეკითხვები:

- კონტექსტ-მაგალითის ფარგლებში წარმოდგენილი წყაროების მიხედვით იმსჯელეთ, რა არის ამ ორი სივრცის კულტურული, გეოგრაფიული და პოლიტიკური მახასიათებლები?
- რა მნიშვნელოვანი პოლიტიკური, ეკონომიკური, გეოგრაფიული და კულტურული ცვლილებები გამოიწვია ცივი ომის დასასრულმა?

სარეკომენდაციო აქტივობა I.

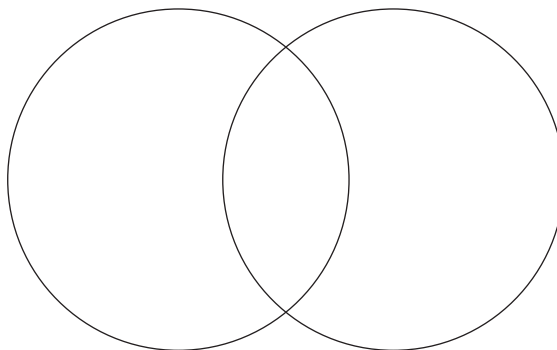
გაეცანით კონტექსტ- მაგალითს და შეავსეთ ცხრილი ცივი ომის დაწყების მიზეზების მიხედვით.

ცივი ომის დაწყების მიზეზები

--	--	--

სარეკომენდაციო აქტივობა II.

გაეცანით კონტექსტ- მაგალითს და შეავსეთ დიაგრამა. შეადარეთ ერთმანეთს საბჭოთა კავშირისა და აშშ-ს მიზანი ცივი ომის პერიოდში მსგავსება- განსხვავებების მიხედვით.

სარეკომენდაციო აქტივობა III. კონტექსტ- მაგალითის, პოსტერისა და წარმოდგენილი შეკითხვების მიხედვით განსაზღვრეთ ცივი ომის დაპირისპირების არეალები და შეავსეთ ცხრილი

- რომელ რეგიონებში მიმდინარეობდა ძირითადი დაპირისპირებები?
- რომელი კონფლიქტი შეიძლება დაასახელოთ ცივი ომის დაპირისპირების პიკად?

დაპირისპირების წლები	რეგიონი და მონაწილე ქვეყნები	დაპირისპირების მიზეზი	შედეგი

სარეკომენდაციო აქტივობა IV.

გაეცანით კონტექს - მაგალითს და შეავსეთ ცხრილი ცივი ომის დაასრულების გეოპოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული შედეგების მიხედვით

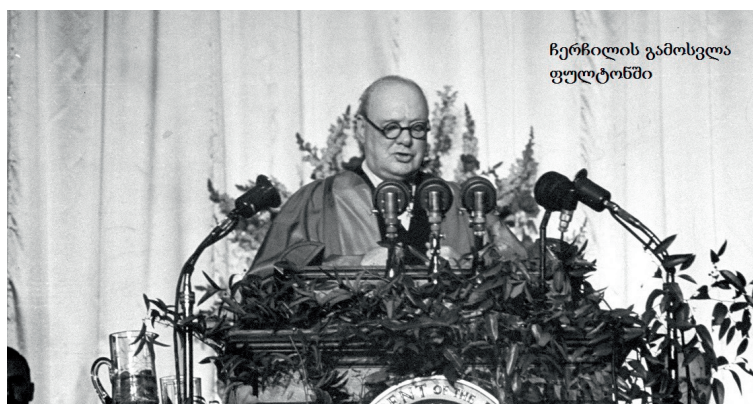
	გეოპოლიტიკური შედეგი	ეკონომიკური შედეგი	კულტურული შედეგი
ცივი ომის დასასრული			

კონტექსტ- მაგალითი (ქეისი)

აშშ - დასავლეთის და საბჭოთა კავშირის ლიდერების მიმართვები/წერილები ცივი ომის პერიოდში

უინსტონ ჩერჩილის სიტყვა ფულტონში, 1946 წლის 5 მარტი (აშშ, მისურის შტატი)

აშშ ამჟამად თავისი ძლიერების ზენიტშია. ამერიკული დემოკრატია ზეიმობს, მაგრამ მას დიდი პასუხისმგებლობაც აკისრია მომავლის წინაშე. ვფიქრობ, ჩვენ, ინგლისურენოვანი ქვეყნები, შევძლებთ, როგორც ომის დროს, ისე მშვიდობიან ეპოქაშიც, სათანადო სიმაღლეზე წარმოვჩინოთ თავი. არასწორი იქნებოდა

ატომური ბომბის, რომელიც ამჟამად აშშ-ს, დიდ ბრიტანეთსა და კანადას აქვთ, შექმნის საიდუმლოება და გამოცდილება გავრცელდეს მსოფლიოში... ჩვენ უშიშრად უნდა გამოვაცხადოთ თავისუფლებისა და ადამიანის უფლებების დიადი პრინციპები, რომლებიც ინგლისურენოვანი სამყაროს ერთობლივი მემკვიდრეობაა და განვითარდა... ეს პრინციპები გულისხმობს, რომ: 1. ნებისმიერი ქვეყნის მოსახლეობას აქვს უფლება, კონსტიტუციის ფარგლებში, თავისუფალი გაუ-

ყალბებელი არჩევნებით, აირჩიოს ან შეცვალოს მმართველობის ფორმა; 2. უნდა ბატონობდეს სიტყვისა და ბეჭდვის თავისუფლება. მოსამართლეები არ უნდა განიცდიდნენ რაიმე ზეგავლენას, იმისათვის რომ იმოქმედოს მოსახლეობის უმ-

რავლესობის მიერ მოწონებულმა ან ტრადიციით განმტკიცებულმა კანონებმა... შჩეცინიდან, ბალტიის ზღვაში ვიდრე ტრიესტამდე, ადრიატიკაში კონტინენტზე ჩამოეშვა “რკინის ფარდა”. ფარდის იქით ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ძველ სახელმწიფოთა ყველა დედაქალაქია: ვარშავა, ბერლინი, პრაღა, ვენა, ბუდაპეშტი, ბელგრადი, ბუქარესტი, სოფია. ყველა ეს რეგიონი არა უბრალოდ საბჭოთა გავლენის ქვეშაა, არამედ მოსკოვის მხრიდან მზარდ კონტროლს

განიცდის. ფარდის მეორე მხარეს სხვა შემაშფოთებელი მოვლენები ხდება... რუსეთისგან ძალიან შორს, მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში შექმნილია კომუნისტური მეხუთე კოლონები, რომლებიც მოსკოვიდან ღებულობენ დირექტივებს. მსოფლიოში მშვიდობისათვის საჭიროა ერთიანი ევროპა. მე თავს მოვალედ ვთვლი, დაგიხატოთ ის ჩრდილი, რომელიც აღმოსავლეთსა და დასავლეთში მთელ მსოფლიოს ეცემა. ომის შემდგომ, ვერსალის ხელშეკრულების ხელმოწერისას გვქონდა დიდი იმედი და უსაზღვრო რწმენა, რომ ომი აღარ იქნებოდა და ერთა ლიგა ძლევამოსილი გახდებოდა. დღეს ასეთი იმედი არ გვაქვს. არ მინდა დავიჯერო, რომ ახალი ომი გარდაუვალია. ჩვენი ბედი ჩვენ ხელთაა და ჩვენ შეგვიძლია მომავლის ხსნა. არ მჯერა, რომ რუსეთს სურს ომი. ომის დროს ჩვენს რუს მეგობრებზე დაკვირვებამ დამარწმუნა, რომ ისინი ყველაზე მეტად ძალას სცემენ პატივს და ყველაზე ნაკლებად - სამხედრო სისუსტეს. ჯერ კიდევ 1933 ან 1935 წელს ერთი გასროლის გარეშე შეიძლებოდა იმ საშინელების შეჩერება, რაც მოხდა, და დღეს გერმანია იქნებოდა ძლიერი, აყვავებული და პატივსაცემი ქვეყანა. მაშინ არ ისურვეს ჩემი მოსმენა და ჩვენ საშინელ ომში აღმოვჩნდით ჩათრეული. ეს არ უნდა განმეორდეს. ბრიტანეთის თანამეგობრობამ და ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა უნდა იმოქმედონ ერთობლივად ყველა მიმართულებით, ეს იქნება უშიშროების სრული გარანტია.

იოსებ სტალინის ინტერვიუ ჩერჩილის სიტყვასთან დაკავშირებით (გაზეთი “პრავდა”, 1946 წლის 14 მარტი)

მე ამას ვაფასებ სახიფათო განცხადებად, რომლის მიზანია მოკავშირე სახელმწიფოებს შორის განხეთქილების თესლის ჩაგდება და თანამშრომლობის გართულება. ბატონი ჩერჩილი გვესაუბრება ომის გამჩალებლის პოზიციიდან და მას ჰყავს თანამოაზრეები ბრიტანეთსა და შტატებში. ისინი ჰიტლერს მაგონებენ. ჰიტლერმაც რასობრივი თეორიით დაიწყო. ბატონი ჩერჩილიც ომის დაწყებას რასობრივი თეორიით აპირებს, რომ ინგლისურ ენაზე მოლაპარაკე ერები არიან

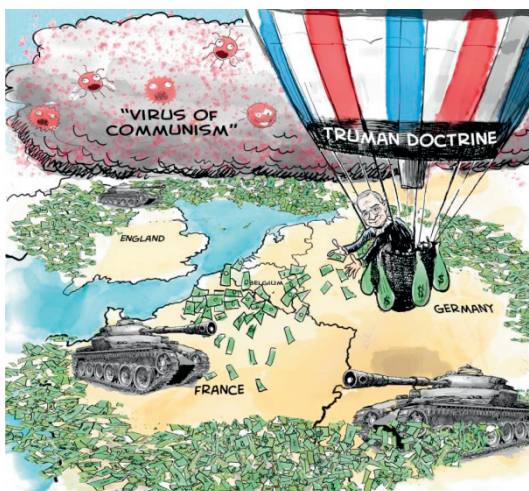
სრულყოფილნი და მოწოდებულნი მთელი მსოფლიოს ბედის განმგებლად. ბატონი ჩერჩილი უბოდიშოდ ცრუობს, როდესაც აფასებს ევროპაში შექმნილ ვითარებას. ბერლინსა და ვენაში არავითარი სრული საბჭოთა კონტროლი არ არსებობს. გერმანია სსრკ-ში შემოიჭრა სწორედ იმის წყალობით, რომ აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს მართავდნენ საბჭოეთისადმი მტრულად განწყობილი მთავრობები. ომში სსრკ-მ გაიღო მოკავშირეებზე ბევრად მეტი მსხვერპლი, 7 მილიონი საბჭოთა მოქალაქე იტანჯებოდა გერმანულ ბანაკებში. ისმება კითხვა, რა

არის საოცარი იმაში, რომ ჩვენ გვსურს, ამ ქვეყნებს შემდგომში მართავდნენ ჩვენდამი ლოიალურად განწყობილი მთავრობები. კომუნიზმის გავლენის ზრდა მთელ მსოფლიოში საგრძნობია და ეს კანონზომიერია. სწორედ კომუნისტურმა მოძრაობამ იბრძოლა გმირულად და იხსნა მსოფლიო ფაშიზმის საფრთხისგან. გასაგებია, რომ ბატონ ჩერჩილს ეს არ მოსწონს. მას არც მსოფლიო ომის შემდგომ რუსეთში საბჭოთა რეჟიმის გამარჯვება მოსწონდა. სწორედ მან ატეხა გაზაფხულის და საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ 14 სახელმწიფოს სამხედრო ლაშქრობა მოაწყო ისტორიის ჩარხის უკუღმა დასატრიალებლად.

ტრუმენის “შეკავების” დოქტრინა (მოკლე ვერსია)

ჩვენი ქვეყნის საგარეო პოლიტიკა და ეროვნული უშიშროება საფრთხის წი-

ნაშეა. აშშ-მ მსოფლიოს მომავალი მშვიდობიანი განვითარებისთვის ხელი შეუწყო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შექმნას, რომელიც მოწოდებულია

დაიცვას მისი წევრების დამოუკიდებლობა და თავისუფლება. ჩვენ მხარი უნდა დავუჭიროთ თავისუფალ ერებს, მათ დემოკრატიულ ინსტიტუტებს და ეროვნულ მთლიანობას ტოტალიტარული რეჟიმებისგან მოსალოდნელი აგრესიის შემთხვევაში. ამით ჩვენ შესაბამისად დავიცავთ ჩვენი ქვეყნის უსაფრთხოებასაც... აშშ-მ 341 მილიარდი გაიღო II მსოფლიო ომში გამარჯვებისთვის. ეს არის ინვესტიცია მსოფლიოს თავისუფლებისა და მშვიდობისათვის. დახმარება, რასაც მე ვითხოვ

საბერძნეთისა და თურქეთისთვის, ამ ინვესტიციის მხოლოდ ერთი მეათედი პროცენტია. საღი აზრია, რომ ჩვენ უნდა შევინარჩუნოთ ჩვენი ინვესტიცია და დავრწმუნდეთ, რომ ამ ყველაფერს ამაოდ არ ჩაუვლია. ტოტალიტარიზმის მარცვალ ყვავის და იზრდება სიღარიბის და ომის ნიადაგზე. ეს მარცვალ ბოლომდე იზრდება, როდესაც კვდება ადამიანთა იმედი უკეთეს მომავალზე. ჩვენ ამ იმედს უნდა დავეხმაროთ. მსოფლიოს თავისუფალი ერები მოგვმართავენ თხოვნით, მხარი დავუჭიროთ მათ თავისუფლებას. თუკი ჩვენ ეჭვი შეგვეპარება ჩვენს ლიდერობაში, მაშინ საფრთხის წინაშე დავაყენებთ მშვიდობას მთელ მსოფლიოში. შესაბამისად, საფრთხის წინაშე დავაყენებთ ჩვენი ერის კეთილდღეობას.

აშშ-ს სახელმწიფო მდივნის ჯორჯ მარშალის სიტყვა ჰარვარდის უნივერსიტეტში (1947 წლის 5 ივნისი)

ბოლო ათწლეულში ევროპაში უაღრესად არანორმალური პირობები იყო. სახალხო მეურნეობის ყველა მიმართულება ომისთვის მზადების ციებ-ცხელებამ მოიცვა. მანქანებმა ამოწურა რესურსი და დაძველდა. ნაცისტთა დამანგრეველი კანონით ყველა საწარმო გერმანული სამხედრო მანქანის საჭიროებას იყო მორგებული. უძველესი კომერციული კავშირები, კერძო დაწესებულებები, ბანკები, სადაზღვევო კომპანიები, სანაოსნოები გაქრა, გაკოტრდა ან მათი ნაციონალიზაცია მოხდა. ევროპის საქმიანი სფერო ომმა სრულებით გაანადგურა... მართალია, რომ მომდევნო 3-4 წელიწადში ევროპის მოთხოვნა უცხოურ, ძირითადად ამერიკულ, წარმოებასა და სხვა აუცილებელ პროდუქციაზე რამდენჯერმე გადააჭარბებს მის ამჟამინდელ გადახდისუნარიანობას. ევროპას ესაჭიროება მნიშვნელოვანი დამატებითი დახმარება, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი შეეცახება ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალური მდგომარეობის სერიოზულ გართულებას. ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობა გაუგებს და დაეხმარება ნე-

ბისმიერ მთავრობას, ვისაც ექნება სურვილი, დაეხმაროს სხვა ქვეყანას აღდგენის პროცესში. ჩვენგან დახმარებას ვერ მიიღებს ვერცერთი ის მთავრობა, ვინც შეეცდება ამ გეგმის დაბლოკვას. მეტიც, ამის მოსურნე მთავრობა თუ პოლიტიკური ჯგუფი, ვინც შეეცდება ადამიანთა სიღარიბის ხარჯზე მიიღოს პოლიტიკური ან სხვა სახის დივიდენდები, შეეჭახება აშშ-ის მთავრობის წინააღმდეგობას.

ისტორიკოსი მაიკლ ბეხლოსი „ბერლინის კედელი“

ხრუშჩოვის ბრძანებით 1961 წლის 13-14 აგვისტოს ღამეს დასავლეთ ბერლინს ბეტონის ფილებით აშენებული კედელი შემოართყეს და დანარჩენი გდრ-სგან იზოლირებული გახადეს. 14 აგვისტოს დილით ბრანდენბურგის ჭიშკართან და ახლად შექმნილი საზღვრის სხვა ადგილებში ათიათასობით ბერლინელმა მოიყარა თავი ორივე მხრიდან. გდრ-ის პოლიციამ არ მისცა ადამიანებს ერთმანეთთან ურთიერთობის საშუალება, მეგაფონებში გაისმა ბრძანება: „დაუყოვნებლივ დაიშალეთ“. ხალხი არ მიდიოდა. მაშინ პოლიციამ წყლის ჭავლით გაფანტა ისინი.

ჯონ კენედის სიტყვა ბერლინში

მე ვამაყობ, რომ ჩამოვედი ქალაქში, რომლის სახელიც მთელ მსოფლიოში მებრძოლი სულის სინონიმია. ქვეყანაში, რომელიც განუხრელად მიჰყვება თავისუფლების და დემოკრატიის გზას. 2000 წლის წინ არსებობდა გამოთქმა: მე რომის მოქალაქე ვარ! დღეს თავისუფალ სამყაროში ითქმის: მე ბერლინელი ვარ! თავისუფლება და დემოკრატია არ არის იდეალური, მაგრამ ჩვენ არასდროს აღვმართავდით კედელს, რომ შეგვეკავებინა ადამიანები, ვისაც ჩვენგან წასვლა სურდა. მინდა გითხრათ, რომ ჩემი თანამემამულეები ამაყობენ თქვენით. მე არ მეგულება სხვა ქალაქი, რომელიც გაუძლებდა 18-წლიან ალყას. ეს კედელი და-

ნაშაულია არა მხოლოდ ისტორიის, არამედ კაცობრიობის წინაშე, რადგან იგი ყოფს ოჯახებს, მეუღლეებს, და-ძმებს და ყველა იმ ადამიანს, ვისაც სურს ერთად ყოფნა. როდესაც დადგება თავისუფლების ნანატრი დღე და ბერლინს შეუერთდება მთელი ქვეყანა, მთელი ევროპის კონტინენტი, დასავლეთ ბერლინის მოსახლეობას სიამაყის ყველა საფუძველი ექნება. თქვენ ოცი წლის განმავლობაში იცხოვრეთ ფრონტის ხაზზე. ყველა თავისუფალი ადამიანი, სადაც არ უნდა ცხოვრობდეს, დასავლეთ ბერლინის მოქალაქეა. ამიტომ, მეც თავისუფალი ადამიანი, სიამაყით ვაცხადებ: „Ich bin ein Berliner!“

ნაწყვეტები ხრუშჩოვის გამოსვლიდან. შეხვედრა საბჭოთა ხელოვნების წარმომადგენლებთან (მოსკოვი, 1962 წელი)

ჩვენს ქვეყანაში ყველაფერი ხალხმა უნდა გადაწყვიტოს, ხალხი კი ვინ არის? ეს პარტიაა. პარტია ვინ არის? ეს ჩვენ ვართ. ჩვენ ვართ პარტია. მაშასადამე, ჩვენ გადავწყვეტთ, მე გადავწყვეტ, გასაგებია?!...ვინჩინკოს აქვს მოთხრობა “პატარა პინა”. მასში აღწერილია, თუ როგორ სხედან ციხის კამერაში შვიდნი და აკეთებენ მიწისქვეშა ხვრელს. გააკეთეს ხვრელი. ვინ გაძვრება პირველი? არავის უნდა, პირველი გაძვრეს. კამერაში არის ყველაზე პატარა, შეუმჩნეველი, წყნარი პატიმარი, რომელსაც “პატარა პინას” ეძახდნენ. მას შესთავაზეს პირველი გაძვრომა. პინამ თქვა: რაკი მე ვძვრები პირველი, მე ვიქნები მეთაური და გახდა მათი უფროსი. და აი, მეც პატარა პინა ვარ, მე ვარ თქვენი მბრძანებელი!... მხატვარი პლასტოვი: მიბრძანეს მწველავის დახატვა. მე მას შევხედე ყოველი კუთხით. არ არის მასში არც გამირული, არც რომანტიკული, არც რეალისტური... როგორ დავხატო?

ხრუშჩოვი: თქვენს ადგილას რომ ვიყო, იმ მწველავს დავხატავდი როგორც გამირულსა და რომანტიკულს. აი, რა არის ხელოვნება!..

ნიკიტა ხრუშჩოვის წერილი პრეზდენტ კენედის 24 ოქტომბერი, 1962

ბატონო პრეზიდენტო, წარმოიდგინეთ, რა მოხდებოდა ჩვენ რომ წარმოგვედგინა თქვენთვის ისეთი ულტიმატუმი, რომლის წინაშეც დაგვაყენეთ თქვენი ქმედებებით?! მე ვფიქრობ, რომ ეს თქვენ გაგაბრაზებდათ და ეს გასაგები იქნებოდა. ამ პირობების წარდგენით, ბატონო პრეზიდენტო, თქვენ გამოგვიწვიეთ. ვინ გთხოვთ ამის გაკეთება?! რა უფლებით გააკეთეთ ეს? ჩვენი კავშირები კუბის რესპუბლიკასთან, ისევე როგორც სხვა სახელმწიფოებთან, მიუხედავად მათი პოლიტიკური სისტემისა, მხოლოდ ამ ქვეყანას ეხება, რომელთა შორისაც ეს ურთიერთობები არსებობს. ბატონო პრეზიდენტო, თქვენ კი არ გვაფრთხილებთ, არამედ ულტიმატუმის წინაშე გვაყენებთ და გვემუქრებით, რომ იმ შემთხვევისთვის, თუ არ დავემორჩილებით თქვენს ბრძანებებს, ძალას გამოიყენებთ. დაფიქრდით, რას ამბობთ! და თქვენ გინდათ, რომ ჩვენ ამას დავეთანხმოთ. რას ნიშნავს, თუ თქვენს მოთხოვნებს დავემორჩილებით!? ნიშნავს, რომ სხვა სახელმწიფოებთან ურთიერთობები უნდა ავსავთ არა ჩვენი მიზნების, არამედ თქვენი ტირანული მოთხოვნების მიხედვით. თქვენ არ წარმოადგენთ საბუთებს და არგუმენტებს, თქვენ ჩვენი შეშინება გსურთ. არა, ბატონო პრეზიდენტო, მე არ შემიძლია ამას დავეთანხმო და ვფიქრობ, გულის სიღრმეში თქვენც თანახმა ხართ, რომ მე მართალი ვარ. დარწმუნებული ვარ, რომ ჩემს ადგილზე თქვენც ასე მოიქცევოდით. ორგანიზაციას (იგულისხმება ამერიკის შეერთებული შტატები) არ აქვს უფლება, რომ მიიღოს ისეთი რეზოლუცია, როგორც თქვენს წერილშია საუბარი. ჩვენ არ ვეთანხმებით ამ რეზოლუციას. არსებობს საერთაშორისო სამართალი. ჩვენ პატივს ვცემთ საერთაშორისო სამართალს და ღია ზღვებში, საერთაშორისო წყლებში, ნაოსნობის სანავიგაციო აქტებს. ჩვენ ვიცავთ ამ რეგულაციებს და პატივს ვცემთ უფლებებს, რომლებსაც ყველა სხვა სახელმწიფოც აღიარებს. თქვენ პატივს არ სცემთ საერთაშორისოდ მიღებულ საერთაშორისო სამართალს. რა მორალი, რა კანონი შეიძლება ამართლებდეს ამერიკის მთავრობის ამ დამოკიდებულებას საერთაშორისო ამბებისადმი. ასეთი მორალი და კანონები არ არსებობს. ამერიკის ქმედებები კუბასთან მიმართებაში უტოლდება მეკობრეობას.

ეს არის გადაგვარებული იმპერიალიზმის სიგიჟე. საბჭოთა კავშირს არ შეუძლია ამერიკის დესპოტურ მოთხოვნებს დამორჩილდეს. საბჭოთა კავშირი მიიჩნევს, რომ საერთაშორისო წყლებში ნაოსნობის უფლების დარღვევა არის აგრესიის აქტი და შეიძლება კაცობრიობა ატომურ ომამდე მიიყვანოს. საბჭოთა მთავრობას არ შეუძლია საჭოთა გემების კაპიტნებს უბრძანოს და ინსტრუქცია მისცეს, რომ დაემორჩილოს ამერიკული საზღვაო ძალების ბრძანებებს, რომლებიც კუნძულ კუბას ბლოკადაში აქცევენ. ჩვენი ინსტრუქცია საბჭოთა მეზღვაურებისადმი არის, რომ მკაცრად დაიცვან საერთაშორისოდ შეთანხმებული ნაოსნობის პირობები საერთაშორისო წყლებში და ერთ ნაბიჯს არ დავიხვეთ აქედან. თუკი ამერიკელები დაარღვევენ ამ წესებს, მაშინ უნდა იცოდნენ იმ პასუხისმგებლობის შესახებ, რომელსაც ეს ქმედება გამოიწვევს.

ნიკიტა ხრუშჩოვის მიმართვა ჯონ კენედის (1962 წლის 27 ოქტომბერი)

თქვენ გსურთ თქვენი ქვეყნის უშიშროება. ეს გასაგებია. ყველა ქვეყანას სურს უსაფრთხოდ ყოფნა. მაგრამ როგორ შევაფასოთ თქვენი მოქმედება, როდესაც საბჭოთა კავშირი გარშემორტყმულია ამერიკული სამხედრო ბაზებით. თქვენი რაკეტები განლაგებულია ინგლისში, იტალიაში, თურქეთში და ჩვენზეა დამიზნებული. თქვენ აცხადებთ, რომ გაშფოთებთ კუბა, ვინაიდან ის აშშ-ს სანაპიროს 90 მილით არის დაშორებული. კი, მაგრამ, თურქეთი ჩვენი მეზობელია, ჩვენი მესაზღვრეები ერთმანეთს უყურებენ. რა გამოდის, თქვენ თვლით, რომ გაქვთ უფლება, მოითხოვოთ თქვენი ქვეყნის უსაფრთხოება და იმ იარაღის გატანა, რასაც თქვენ შეტევითს უწოდებთ და ჩვენთვის კი ამ უფლებას არ ცნობთ?! ამიტომ მაქვს წინადადება - ჩვენ ვთანხმდებით კუბიდან, როგორც თქვენ უწოდებთ, შეტევითი საშუალებების გატანას და ამის თაობაზე გაეროს წინაშე ავიღებთ ვალდებულებას. თქვენი მხრივ უნდა გაკეთდეს განცხადება, თურქეთიდან ანალოგიური საშუალებების გატანის თაობაზე. მოდით, შევთანხმდეთ ვადებზე. ამის შემდეგ გაეროს მიეცემა საშუალება, ადგილზე გააკონტროლოს აღებულ ვალდებულებათა შესრულება.

ჯონ კენედის პასუხი ნიკიტა ხრუშჩოვს (1962 წლის 28 ოქტომბერი)

მივესალმები თავმჯდომარე ხრუშჩოვის სახელმწიფოებრივად ბრძნულ გა-

დაწყვეტილებას: შეაჩეროს კუბაში სარაკეტო ბაზების მშენებლობა, მოახდინოს მისი დემონტაჟი და გაეროს მეთვალყურეობით დააბრუნოს საბჭოთა კავშირში. ეს მნიშვნელოვანი და კონსტრუქციული წვლილია მშვიდობის შენარჩუნების საქმეში. გულწრფელად მჯერა, რომ კუბის კრიზისის შემდგომ მსოფლიოს ქვეყნების მთავრობები ყურადღებას მიაქცევენ გამალებული შეიარაღების შეწყვეტის და საერთაშორისო დაძაბულობის შემცირების აუცილებლობას. ეს შეეხება, როგორც ნატოს და ვარშავის ხელშეკრულების ქვეყნებს, ასევე დედამიწის სხვა რეგიონებსაც, სადაც დაძაბულობას მოაქვს რესურსების უნაყოფო ფლანგვა და საომარი იარაღის შექმნა.

ბრიტანული საინფორმაციო სამსახურის BBC-ს არქივიდან (ვიეტნამის ომის შესახებ)

ეს ომი იქცა პირველ აქტად ათწლეულებში გაჭიმული ეპოქისა - ომები სხვისი ხელით. აშშ და საბჭოთა კავშირი მესამე სამყაროს ქვეყნებში ურთიერთდაპირისპირებულ ძალებს უჭერდნენ მხარს. როცა ამერიკელებმა ვიეტნამში ომი დაიწყეს, ეს საბჭოთა კავშირის პირდაპირ გამოწვევას ნიშნავდა. 1964 წლიდან, ბრეჟნევის ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, პრიორიტეტული კვლავ საბჭოთა გავლენის გავრცელება გახდა. საბჭოთა კავშირმა ჩრდილოეთ ვიეტნამის ტექნიკური და მორალური დახმარება დაიწყო: შეიარაღებითა და სამხედრო მრჩეველებით, მილიონობით რუბლი ვიეტნამს, როგორც „საჩუქარი“, ისე ერიცხებოდა. სანაცვლოდ ჰანოიდან საბჭოთა კავშირში ამერიკელებისთვის წართმეულ სამხედრო ტექნიკას გზავნიდნენ, ხოლო დატყვევებული ამერიკელი ჯარისკაცები დასაკითხად საბჭოთა კავშირში გადაჰყავდათ.

აშშ-ს პრეზიდენტის მრჩეველი ეროვნული უშიშროების საკითხებში ზბიგნევ ბჟეჟინსკი (ვაშინგტონი, 29 დეკემბერი, 1979 წ.)

ჩვენ რეგიონალური კრიზისის წინაშე ვდგავართ. ქაოსია ირანსა და ავღანეთში, პაკისტანი შინაგანად არასტაბილურია და ფრთხილია საგარეო პოლიტიკაში. თუ საბჭოები ავღანეთში თავისას მიაღწევენ, ამით მოსკოვი საუკუნოვან ოცნებას აისრულებს მიიღებს პირდაპირ გასასვლელს ინდოეთის ოკეანეში. ისტორიულად ამ მცდელობებს წინ დიდი ბრიტანეთი ეღობებოდა და ავღანეთი ბუფერის როლს ასრულებდა. 1945 წლიდან ეს მისია ჩვენ ვიკისრეთ. მაგრამ ირანის კრიზისმა სამხრეთ-დასავლეთ აზიაში ბალანსი დაარღვია და ამის შედეგი შეიძლება გახდეს საბჭოთა კავშირის გამოჩენა სპარსეთისა და ომანის ყურეთა სიახლოვეს. ამდენად, საბჭოთა ინტერვენცია ავღანეთში განსაკუთრებულად სერიოზული გამოწვევაა ჩვენთვის, როგორც საერთაშორისო, ისე საშინაო პოლიტიკის სფეროში. ის შეიძლება საბჭოთა ვიეტნამად იქცეს, მაგრამ თავდაპირველი ეფექტი ჩვენთვის დამლუპველი იქნება

ამერიკის პრეზიდენტ რონალდ რეიგანის სიტყვა ბრანდენბურგის კარიბჭესთან, 1987 წელი

24 წლის წინ პრეზიდენტი კენედი ესტუმრა ბერლინს, რათა ესაუბრა ამ ქალაქის ხალხთან და მთელ მსოფლიოსთან. ამის შემდეგ ამერიკის კიდევ ორი პრეზიდენტი იყო აქ და ახლა ჩემი ჯერია. დღეს ჩემი მეორე სტუმრობაა ბერლინში. ჩვენ, ამერიკის პრეზიდენტები ჩამოვდივართ ბერლინში, რადგან ჩვენი

მოვალეობაა ამ ადგილას ვისაუბროთ თავისუფლებაზე. ჩვენს დღევანდელ შეკრებას გადასცემენ ევროპასა და ჩრდილოეთ ამერიკაში. დარწმუნებული ვარ, მას უყურებენ და უსმენენ აღმოსავლეთშიც. ყველასთვის, მათ შორის მათთვის, ვინც აღმოსავლეთში გვიყურებს, მხოლოდ ერთი განსაკუთრებული გზავნილი მაქვს: მიუხედავად იმისა, რომ არ შემოიღია თქვენს გვერდზე ვიყო, მე თქვენ ისევე მოგმართავთ, როგორც ამ ხალხს, რომელიც ახლა ჩემ წინაშე დგას. მოგმართავთ მყარი რწმენით: არსებობს მხოლოდ ერთი ბერლინი! ჩემ უკან დგას კედელი, რომელიც ალყაში აქცევს ამ ქალაქის მთელ თავისუფალ ნაწილს, ეს არის იმ ბარიერების ნაწილი, რომელიც ევროპის მთელ კონტინენტს ყოფს. ბალტიის ზღვიდან სამხრეთამდე, მთელი გერმანიის გავლით, ყველგან, ბეტონის, მავთულ-ხლართების, სასაზღვრო ძალების და სასაზღვრო პუნქტების მეშვეობით. შეიძლება აქედან სამხრეთში არ იდგას თვალხილული კედელი, თუმცა იქ მაინც რჩება შეიარაღებული მცველები და ჩეკ-პოინტები. ისევე იგივე ხდება: მოგზაურობის და მოძრაობის უფლება შეზღუდულია, ეს კვლავ გამოიყენება იმის იარაღად, რომ ჩვეულებრივი ადამიანები, კაცები და ქალები, ტოტალიტარული

სახელმწიფოს ნებას დაუმორჩილონ. თუმცა, აქ, ბერლინში ეს კედელი ყველაზე ნათლად ყოფს, მთელ თქვენ ქალაქს კვეთს. როდესაც ბრანდენბურგის კარიბჭესთან დგახარ, ყველა გერმანელია, რომელიც თავის თანამემამულეებს დააშორეს, ყველა ბერლინელია, რომელიც იძულებულია ამ ნაჭრილობებს უყუროს. პრეზიდენტმა ფონ ვაიხსაკერმა ერთხელ თქვა: „გერმანული საკითხი ღიაა იქამდე, სანამ ბრანდენბურგის კარიბჭე დახურულია.“ დღეს მე ვამბობ: სანამ ეს კარიბჭე დახურულია, სანამ ეს კედელი ჭრილობაც აქვს ქალაქს, არამხოლოდ გერმანული საკითხია ღია, არამედ მთელი კაცობრიობის თავისუფლების საკითხი არის კითხვის ნიშნის ქვეშ. მე აქ არ მოვსულვარ მოთქმისათვის. ბერლინში მე იმედის და გამარჯვების გზავნილი ვიპოვე, მაშინაც კი, როცა ამ კედლის ჩრდილში ვდგავართ. 1945 წლის გაზაფხულზე, როდესაც ბერლინელები გამოვიდნენ თავისი ბუნკერებიდან, დაინახეს საზარელი ნგრევა და განადგურება. ამ დროს, ათასობით კილომეტრის დაშორებით, ამერიკელმა ხალხმა დახმარების ხელი გაუწოდა, 1947 წელს, სახელმწიფო მდივანმა, ჯორჯ მარშალმა, გამოცხადა მისი გეგმის შესახებ, რომელიც შემდეგ მარშალის გეგმის სახელით გახდა ცნობილი. ზუსტად 40 წლის წინ მან თქვა: „ჩვენი პოლიტიკა მიმართულია არა რომელიმე

ქვეყნის ან დოქტრინის, არამედ შიმშილის, გაჭირვების, უიმედობისა და ქაოსის წინააღმდეგ.“ რაიხსტაგში სულ ცოტა ხნის წინ ვნახე გამოფენა, რომელიც მარშალის გეგმის 40 წლისთავს ეძღვნებოდა. მე შოკში ვიყავი გადამწვარი, დანგრეული ქალაქის შემხედვარე, რომელიც ახლიდან აშენდა. მე ვიცი, რომ ჩემი თაობის ბერლინელებს ახსოვთ ნიშნები, რომლებიც ამ ქალაქის მთელ დასავლეთ ნაწილს მოიცავდა. ამ ნიშნებზე მარტივი გზავნილი იყო: „მარშალის გეგმა გეხმარებათ, რათა თავისუფალი მსოფლიო გააძლიეროს.“ ძლიერი, თავისუფალი სამყარო დასავლეთში რეალობა გახდა. იაპონია ნანგრევებიდან მსოფლიო ეკონომიკის გიგანტად იქცა. ევროპის ყველა ქვეყანამ პოლიტიკური და ეკონომიკური აღმავლობა ნახა. აქაც დასავლეთ ბერლინში, ეკონომიკური საოცრება მოხდა. თქვენმა ლიდერებმა - ადენაუერმა, ერჰარდმა, როიტერმა და სხვებმა გაიგეს, რა არის თავისუფლების პრაქტიკული მნიშვნელობა. სიმართლეს მხოლოდ მაშინ გაიგებთ, როდესაც ჟურნალისტს სიტყვის თავისუფლება აქვს. კეთილდღეობა მხოლოდ მაშინ მოდის, როცა ფერმერიც და ბიზნესმენიც ეკონომიკურად თავისუფალია. გერმანიის ლიდერებმა შეამცირეს ტარიფები, ხელი შეუწყეს თავისუფალ ვაჭრობას, შეამცირეს გადასახადები და 1950-დან 1960 წლამდე დასავლეთ გერმანიაში და ბერლინში ცხოვრების დონე ორჯერ უკეთესი გახდა. 1950 წელს ხრუშჩოვმა იწინასწარმეტყველა: „ჩვენ თქვენ გაგანადგურებთ“. მაგრამ დღეს, დასავლეთში, ჩვენ ვხედავთ, რომ თავისუფალმა სამყარომ მიაღწია სიმდიდრის და კეთილდღეობის უპრეცედენტო დონეს მთელი კაცობრიობის ისტორიის მანძილზე. კომუნისტურ სამყაროში კი ჩვენ ვხედავთ დაქვეითებას, ტექნოლოგიურ ჩამორჩენილობას, ცხოვრების სტანდარტების გაუარესებას - ყველაზე ელემენტარულ საკითხშიც კი, როგორიცაა საკვების ნაკლებობა. დღესაც კი, საბჭოთა კავშირს არ შეუძლია გამოკვებოს საკუთარი თავი. დღეს, 40 წლის შემდეგ, მთელ მსოფლიოს შეუძლია მარტივი დასკვნა გააკეთოს: თავისუფლებას მოაქვს კეთილდღეობა, თავისუფლება ძველ სიძულვილს ქვეყნებს შორის მშვიდობით და თანამეგობრობით ცვლის, თავისუფლება გამარჯვებულია. და ახლა საბჭოთა კავშირი თავადაც, ნაწილობრივ, შეზღუდულად, მაგრამ მაინც იწყებს მიხვედრას, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია თავისუფლება. ჩვენ მოსკოვიდან გვესმის, რომ რეფორმების და სატაროობის ახალი პოლიტიკის შესახებ. ზოგიერთი პოლიტიკური პატიმარი გაათავისუფლეს, ზოგიერთი უცხოური საინფორმაციო სააგენტოები დაუშვეს, ეკონომიკას ცოტა მეტი თავისუფლება მისცეს სახელმწიფო კონტროლისგან. არის კი ეს დასაწყისი საბჭოთა კავშირში მნიშვნელოვანი ცვლილებებისა? თუ ეს უბრალოდ ყალბი შესტია, რათა დასავლეთში მცდარი იმედები გაჩნდეს. ანდაც მცდელობა, რომ საბჭოთა კავშირი გაძლიერდეს, თუმცა არ შეიცვალოს. ჩვენ მივესალმებით, ცვლილებებს და სატარობას. რადგან გვჯერა, რომ თავისუფლება და უსაფრთხოება ერთად არსებობს, ერთმანეთს უკავშირდება და გვჯერა, რომ მხოლოდ აძლიერებს მშვიდობას მსოფლიოში. არის ერთი ნიშანი, რითაც საბჭოთა კავშირს შეუძლია მნიშვნელოვნად გაზარდოს თავისუფლება და მშვიდობა მსოფლიოში. გენერალურო მდივანო გორბაჩოვ, თუ მშვიდობა გინდა, თუ საბჭოთა კავშირის და აღმოსავლეთ ევროპის აყვავება გინდა, თუ ლიბერალიზაცია გინდა, მოდი ამ კარიბჭესთან! გააღე ეს კარიბჭე! დაანგრე ეს კედელი! ევროპაში მხოლოდ ერთი სახელმწიფოა, რომელიც უარს ამბობს, შემოუერთდეს მშვიდობის თანამეგობრობას. გაორმაგებული ეკონომიკური ზრდის, ინფორმაციებისა და ინოვაციების ეპოქაში, საბჭოთა კავშირი არჩევანის წინაშე დგას: ის ან უნდა წავიდეს ფუნდამენტური ცვლილებების გზით, ანდაც კრიზისში აღმოჩნდება. მე ვინვევ ბატონ გორბაჩოვს: მოდი, ვიმუშავოთ ერთად, რომ ამ ქალაქის დასავლეთ და აღმოსავლეთ ნაწილებმა ერთად

ცხოვრება შეძლონ. ტოტალიტარული სამყარო ჩამორჩენილობისთვის არის განწირული, რადგან ის ძალადობს ადამიანის სულზე, სპობს ადამიანის სურვილს, რომ შექმნას, რომ გაიხაროს, რომ რწმენა ჰქონდეს. ტოტალიტარული სამყარო სიყვარულის და რწმენის სიმბოლოებსაც კი უპირისპირდება. ცოტა ხნის წინ, რაიხსტაგიდან, გერმანიის ერთიანობის სიმბოლოდან, როცა ვუყურებოდი, კედელზე დავინახე, ალბათ ახალგაზრდა ბერლინელის მიერ შესრულებული წარწერა: „ეს კედელი დაეცემა! რწმენა რეალობა გახდება!“ აუცილებლად, მთელ ევროპაში ეს კედელი დაეცემა, რადგან ის არ შეიძლება წინ აღუდგეს რწმენას და სიმართლეს. კედელი წინ ვერ აღუდგება თავისუფლებას. სანამ დავასრულებ, ერთსაც ვიტყვი: წავიკითხე და უკვე მკითხეს კიდევ, რადგან რაც აქ ჩამოვედი, ჩემი ჩამოსვლის წინააღმდეგ რამდენიმე დემონსტრაციაც იყო. მე მხოლოდ ერთ რამეს ვეტყვი მათ, ვინც პროტესტს გამოთქვამს: მაინტერესებს, საკუთარ თავს ერთხელ მაინც თუ ჰკითხეს, რომ თუკი იქნება ისეთი ხელისუფლება, როგორსაც მოითხოვენ, არავის ექნება შესაძლებლობა გააკეთოს ის, რასაც ისინი ახლა აკეთებენ - გამოთქვას პროტესტი თავისუფლად.

მადლობა და ღმერთი გფარავდეთ!

□ აბრუნებთ თქვენ მიერ გამოგზავნილ ფაილს, სადაც კომენტარების სახითაა რაც უნდა ჩასწორდეს და ასევე გამოყენებული რესურსებიდან გაგაცვითლეთ ის რისი წაშლაც გვინდა.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ისტორია XII კლასი, გამომცემლობა „დიოგენე“, ნატა ახმეტელი, ბონდო კუპატაძე, გვანცა აბდალაძე, ნიკოლოზ მურღულია, თბილისი, 2012
- ისტორია XII კლასი, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, ნინო კილურაძე, რეზა გაჩეჩილაძე, გიორგი სანიკიძე, თბილისი, 2012
- პოლიტიკა და დემოკრატია, სემუელ ჰანტიგტონი, ფარიდ ზაქარია, კიმ დეჯუნი, ისაია ბერლინი, ჯორჯ კენანი, ფრენსის ფუკუიამა, თბილისი, 2015
- დიპლომატია, ჰენრი კისინჯერი, გამომცემლობა ინტელექტი, 2021
- ცივი ომი - წარსული თუ დღევანდელი? ზურაბ აბაშიძე, თბილისი, 2009
https://old.tsu.ge/data/file_db/faculty_social_political/civi%20omi.pdf

თემა II. მსოფლიო ათასწლეულების მიჯნაზე

სამიზნე ცნებები	საკითხი/საკითხები	წასაკიხი მასალა სახელმძღვანელოდან პარაგრაფების მიხედვით	პროდუქტი	რესურსი: კონტექსტ-მაგალითი
სივრცე; ისტორიული მოვლენა/პროცესი; ძალაუფლება; დრო	ევროსტრუქტურები და თანამედროვე საზოგადოება	გამომცემლობა „დიოგენე“ §65 (გვ.353-360)	ანტი-გლობალისტების საინინალმდეგო პოსტერის შექმნა	ევროკავშირი - თანამედროვე გლობალისტური საზოგადოების სიმბოლო
საზოგადოება, ისტორიული წყარო/ინტერპრეტაცია, დრო	თანამედროვე საზოგადოება და კულტურა	1. გამომცემლობა „ბაკურ სულაკაური“ §57 (გვ. 319) 2. გამომცემლობა „დიოგენე“ §66 (366)	დოკუმენტური ფილმის სცენარის შექმნა ფემინისტური მოძრაობის შესახებ	ფემინისტური მოძრაობა

საკითხი I: ევროსტრუქტურები და თანამედროვე საზოგადოება

სამიზნე ცნებები: სივრცე; ისტორიული მოვლენა/პროცესი; ძალაუფლება; დრო

გაეცანით კონტექსტ-მაგალითს და შეასრულეთ პროექტული დავალება

პროექტული დავალების პირობა

გლობალიზაცია არის პროცესი, რომელიც მიზნად ისახავს მსოფლიო ხალხების ერთიან საზოგადოებად ქცევას. ანტი-გლობალისტები კი დიდი ხანია იბრძვიან და წინააღმდეგნი არიან გლობალიზაციისა. მიუხედავად ამისა, გლობალიზაცია მაინც გრძელდება და სულ უფრო მეტი სახელმწიფო ერთვება ამ პროცესებში,

წარმოდგინეთ, რომ ევროსაბჭოს სათაო ოფისმა დაგავალათ პოსტერის შექმნა, რომელშიც შემოქმედებითად წარმოადგენთ ევროკავშირს, როგორც გლობალისტური საზოგადოების სიმბოლოსა და მსოფლიო ქვეყნებს შორის ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური თუ კულტურული თანამშრომლობის საფუძველს.

პოსტერის პრეზენტაციისას ხაზგასმით წარმოაჩინეთ:

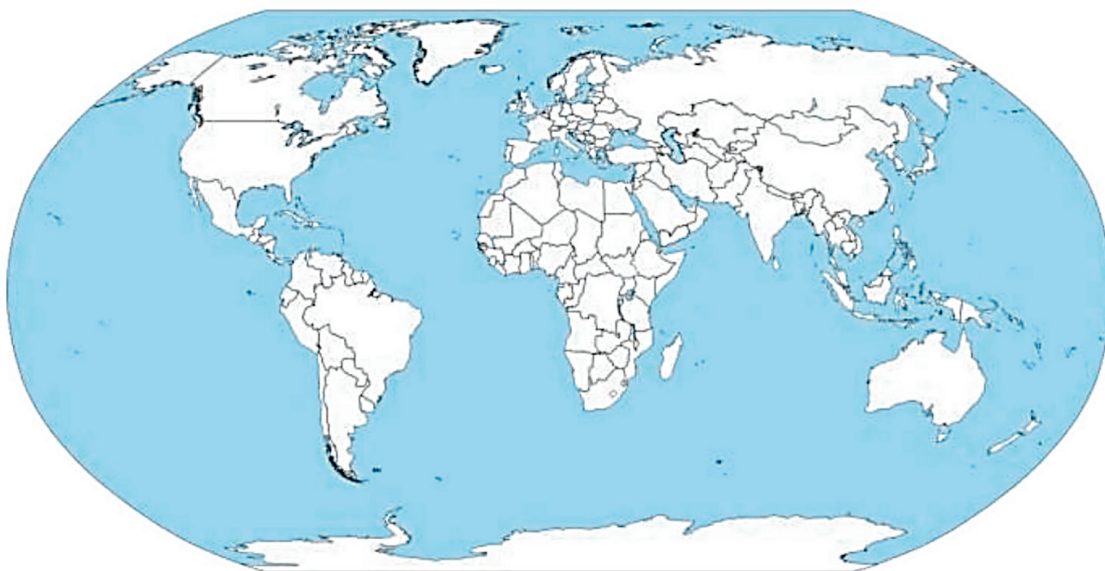
- კონკრეტული ისტორიულ-გეოგრაფიული არეალები, რომლებსაც მოიცავს ევროკავშირის წევრი ქვეყნები და რა სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს ამ არეალებს ალიანსის წევრი ქვეყნებისათვის;
- რატომ და როგორ ჩამოყალიბდა ევროკავშირი და რა მიზანს ემსახურება იგი?
- როგორია ევროკავშირის სიმბოლოები, სტრუქტურა და პოლიტიკური სისტემა; როგორ/რა მეთოდებით ახორციელებს ევროკავშირი დემოკრატიის კონსოლიდაციასა და მხარდაჭერას, ადამიანის უფლებებისა და საერთაშორისო სამართლის პრინციპების, დამოუკიდებლობისა და მთლიანობის დაცვას;
- რას მიაღწია ევროკავშირმა დღეისათვის თავისი მოქალაქეების საკეთილდღეოდ და რა ახალი გამოწვევები დგას მის წინაშე;
- როგორ ინარჩუნებს ევროკავშირი თავის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ სტანდარტებს გლობალიზაციის ეპოქაში;
- რატომ არის ევროკავშირის ფუნქციონირება მნიშვნელოვანი თანამედროვე გლობალური საზოგადოებისათვის.

მეთოდური ორიენტირები

საკანძო კითხვა: რატომ არის მნიშვნელოვანი და საინტერესო ევროპის სახელმწიფოებისათვის ევროკავშირის წევრობა?

სარეკომენდაციო აქტივობა I.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს კონტურულ რუკაზე გადაიტანონ ევროკავშირის ამჟამინდელი წევრი ქვეყნები.

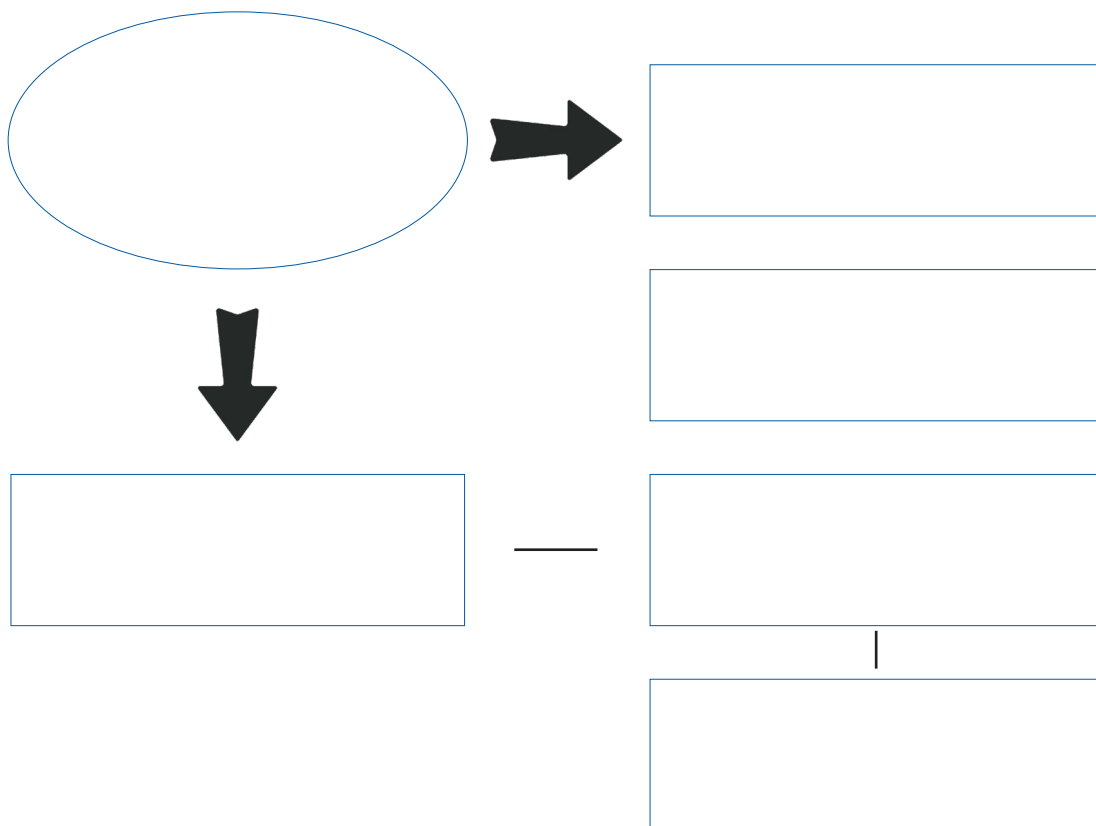
სარეკომენდაციო აქტივობა II.

მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ინსტრუქციას: რამდენიმე ხელშეკრულებისა და დისკუსიის შემდეგ შეიქმნა ორგანიზაცია, რომელიც მიზნად ისახავს ევროპულ საზოგადოებებს შორის ინტეგრაციის ხელშეწყობას და ცნობილია როგორც ევროკავშირი. გაეცანით კონტექსტ-მაგალითს, იმსჯელეთ ევროკავშირის შექმნის განმაპირობებელ ფაქტორებზე და გამოხატეთ თქვენი პოზიცია

სარეკომენდაციო აქტივობა III.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთხოვს ქვემოთ მოცემული სქემისა და კონტექსტ-მაგალითზე დაყრდნობით იმსჯელონ ევროკავშირის პოლიტიკურ სტრუქტურაზე და თან დაურთონ ევროკავშირის სიმბოლოები.

სარეკომენდაციო აქტივობა IV.

მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ინსტრუქციას: დაუკვირდნენ და შეისწავლონ უკრაინელი კარიკატურისტის, ალექსი კუსტოვსკის მიერ 2022 წელს შექმნილი პოლიტიკური კარიკატურა, უპასუხონ კითხვებს და იმსჯელონ ევროკავშირის მიზნების შესახებ.

პოლიტიკური კარიკატურა	კითხვები
	1.რა სიმბოლოებია გამოყენებული კარიკატურაში? თქვენი აზრით, რას უნდა ნიშნავდეს ისინი?
	2.როგორ ფიქრობთ ვინ არის ამ კარიკატურის სამიზნე აუდიტორია?
	3. როგორ ფიქრობთ, რა არის ამ კარიკატურის შექმნის მიზანი?
	4. ეთანხმებით თუ რა მხატვრის გზავნილს? თქვენი მოსაზრება გაამყარეთ არგუმენტით.

სარეკომენდაციო აქტივობა V.

მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ინსტრუქციას: ქვემოთ მოყვანილი სქემის მიხედვით მოძებნონ ტერმინების მნიშვნელობები და შექმნან “ევროკავშირის” განმარტება.

დემოკრატიული ღირებულებები

ადამიანის უფლებების და საერთაშორისო სამართლის პრინციპები

მშვიდობის შენარჩუნება

განმარტება

სარეკომენდაციო აქტივობა VI.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს, იმსჯელონ ევროკავშირის 2000 წელს დამტკიცებული დევიზის “ერთიანობა მრავალფეროვნებაშია” შესახებ და წარმოადგინონ ამ დევიზის საკუთარი ინტერპრეტაცია.

	“ერთიანობა მრავალფეროვნებაშია”
	

სარეკომენდაციო აქტივობა VII.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს გაეცნონ კონტექსტ-მაგალითს და ქვემოთ მოცემული სქემის მიხედვით იმსჯელონ, როგორ ინარჩუნებს ევროკავშირი თავის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ სტანდარტებს გლობალიზაციის ეპოქაში.

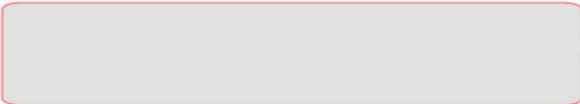
სარეკომენდაციო აქტივობა VIII.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს გაეცნონ კონტექსტ-მაგალითს და დროის ხაზზე გადაიტანონ ევროკავშირის 10 ისტორიული ნაბიჯი.

1		2	
3		4	
5		6	
7		8	
9		10	

სარეკომენდაციო აქტივობა IX.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს კონტექსტ-მაგალითის გაცნობის საფუძველზე გამართონ “იმიტირებული დიალოგი” ანტი-გლობალისტებთან თემაზე: ევროკავშირი და თანამედროვე გლობალისტური საზოგადოება.

კონტექსტ-მაგალითი (ქეისი)

ევროკავშირი - თანამედროვე გლობალისტური საზოგადოების სიმბოლო

რატომ გახდა საჭირო ევროკავშირის ჩამოყალიბება?

ევროპის მისია 21-ე საუკუნეში:

- მის წევრ სახელმწიფოებს შორის მიღწეული მშვიდობის შენარჩუნება და განვითარება;
- ევროპის ქვეყნებს შორის პრაქტიკული თანამშრომლობის გამყარება;
- ევროპის მოქალაქეებისთვის უსაფრთხო ცხოვრების შესაძლებლობის უზრუნველყოფა;
- ეკონომიკური და სოციალური სოლიდარობის ხელშეწყობა;
- გლობალიზებულ მსოფლიოში ევროპის ხალხთა იდენტობისა და მრავალფეროვნების შენარჩუნება;
- ევროპელთა საზიარო ფასეულობების ერთგულება.

მშვიდობა - სანამ რეალურ პოლიტიკურ მიზნად იქცეოდა, ევროპის გაერთიანების იდეა მხოლოდ ფილოსოფოსებისა და მეოცნებეების იდეალი იყო. მაგალითად, ვიქტორ ჰიუგო მშვიდობიან, ჰუმანისტური იდეალებით გამსჭვალულ

1950 წლის 9 მაისს საგარეო
საქმეთა მინისტრმა რობერ
შუმანმა საჯაროდ
პირველად წარმოადგინა ის
იდეები, რომლებიც
ევროკავშირს დაედო
საფუძვლად. ასე რომ, მას
შემდეგ 9 მაისს
ევროკავშირი დაბადების
დღეს აღნიშნავს.

„ევროპის შეერთებულ შტატებზე“ ოცნებობდა. ეს ოცნება დაამსხვრია იმ საშინელმა ომებმა, მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში ევროპის კონტინენტს აურაცხელი ნგრევა რომ მოუტანა. მაგრამ მეორე მსოფლიო ომის ნანგრევებზე ახლებური იმედი აღმოცენდა. იმ ადამიანებს, ვინც ომის დროს ტოტალიტარიზმს ებრძოდა, გადაწყვეტილი ჰქონდათ, ბოლო მოეღოთ საერთაშორისო სიძულვილისთვის და მტრობისთვის ევროპაში და შეექმნათ პირობები მშვიდობიანი ცხოვრებისთვის. 1945-1950 წლებში რამდენიმე გაბედულმა სახელმწიფო მოღვაწემ, მათ შორის რობერ შუმანმა, კონრად ადენაუერმა, ალჰიდე დე გასპერიმ და უინსტონ ჩერჩილმა გადაწყვიტეს, თავიანთი ხალხები ახალ ეპოქაში გადასვლაში დაერწმუნებინათ. დასავლეთ ევროპაში საერთო ინტერესებზე დაყრდნობით ჩამოყალიბდებოდა ახალი სტრუქტურები და მათ საფუძვლად დაედებოდა ხელშეკრულებები, რომლებიც კანონის უზენაესობას და ყველა ქვეყანას შორის თანასწორობას უზრუნველყოფდა. ჟან მონეს იდეით შთაგონებულმა საფრანგეთის საგარეო

საქმეთა მინისტრმა რობერ შუმანმა 1950 წლის 9 მაისს წამოაყენა წინადადება, შექმნილიყო ევროპის ქვანახშირის მომპოვებელი და ფოლადის მწარმოებელი ქვეყნების გაერთიანება. იმ ქვეყნებში, რომლებიც ოდესღაც ერთმანეთს ებრძოდნენ, ქვანახშირის მოპოვება და ფოლადის წარმოება გაერთიანდებოდა და დაექვემდებარებოდა ერთ უმაღლეს ორგანოს. პრაქტიკული, მაგრამ ასევე ძალზე სიმბოლური სახით ომისთვის გამოყენებული ნედლეული ურთიერთშერიგებისა და მშვიდობის მისაღწევ ინსტრუმენტებად იქცეოდა.

ევროპის გაერთიანება - ევროკავშირი მხარს უჭერდა გერმანიის გაერთიანებას 1989 წელს ბერლინის კედლის დანგრევის შემდეგ. 1991 წელს, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს, რომლებიც ათწლეულობის განმავლობაში „რკინის ფარდის“ მიღმა იყვნენ მოქცეულნი, მიეცათ შესაძლებლობა, აერჩიათ საკუთარი ბედი. ბევრმა მათგანმა გადაწყვიტა, რომ მათი მომავალი დემოკრატიული ევროპის ხალხთა რიგებშია. ამ ქვეყნებიდან რვა ევროკავშირს 2004 წელს შეუერთდა, კიდევ ორი – 2007 წელს და ხორვატია – 2013 წელს. ევროკავშირის გაფართოების პროცესი დღემდე გრძელდება. რვა ქვეყანა მომავალი შესაძლო წევრობისთვის მომზადების სხვადასხვა ეტაპზეა.

უშიშროება და უსაფრთხოება - 21-ე საუკუნეში ევროპის წინაშე კვლავ დგას უშიშროებისა და უსაფრთხოების საკითხები. ევროკავშირმა ქმედითი ზომები უნდა გაატაროს თავისი წევრი სახელმწიფოების უშიშროებისა და უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. მან კონსტრუქციულად უნდა ითანამშრომლოს მისი საზღვრების მახლობლად მდებარე რეგიონებთან: ბალკანეთთან, ჩრდილოეთ აფრიკასთან, კავკასიასა და ახლო აღმოსავლეთთან. მან ასევე უნდა დაიცვას საკუთარი სამხედრო და სტრატეგიული ინტერესები თავის მოკავშირეებთან (განსაკუთრებით, ნატო-ს წევრებთან) თანამშრომლობით და ევროპის უშიშროებისა და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის ჩამოყალიბებით. შიდა და გარე უსაფრთხოება ერთი მედლის ორი მხარეა. ტერორიზმთან და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლისათვის აუცილებელია, რომ ევროკავშირის ყველა ქვეყნის პოლიციის ძალებმა აქტიურად და მჭიდროდ ითანამშრომლონ. ევროკავშირის ქცევა „სივრცედ, სადაც გამეფებული იქნება თავისუფლება, უსაფრთხოება და მართლმსაჯულება“, სადაც ყველა ადამიანს თანაბრად შეეძლება მართლმსაჯულებით სარგებლობა და ყველას ერთნაირად დაიცავს კანონი, ახალი გამოწვევაა, რომელიც საჭიროებს მთავრობებს შორის მჭიდრო თანამშრომლობას. უფრო აქტიური და ქმედითი როლი უნდა ითამაშონ ისეთმა ორგანიზაციებმა, როგორებიცაა „ევროპოლი“, ევროპის პოლიციის სამსახური, და „ევროჯასტი“, რომელიც ხელს უწყობს თანამშრომლობას ევროკავშირის სხვადასხვა ქვეყნის პროკურორებს, მოსამართლეებსა და პოლიციის ოფიცრებს შორის.

ეკონომიკური და სოციალური სოლიდარობა - ევროკავშირი შეიქმნა პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად და ამ მიზნების მიღწევას იგი ეკონომიკაში თანამშრომლობის მეშვეობით აპირებს. ევროკავშირის ქვეყნებში მსოფლიოს მოსახლეობის საკმაოდ მცირე ნაწილი ცხოვრობს. ამიტომ იმისათვის, რომ უზრუნველყონ ეკონომიკური განვითარება და შეძლონ მსოფლიო არენაზე არსებულ სხვა მძლავრ ეკონომიკურ სისტემებთან კონკურენცია, ამ ხალხებმა უნდა გააგრძელონ გაერთიანება. ევროკავშირის არც ერთი ცალკე აღებული ქვეყანა არ არის საკმარისად ძლიერი საიმისოდ, რომ მარტომ მოახერხოს მსოფლიო

ვაჭრობაში აქტიურად ჩაბმმა. მასშტაბზე გათვლილი ეკონომიკის მისაღწევად და ახალი მომხმარებლების მოსაპოვებლად ევროპულ კომპანიებს უფრო ფართო ასპარეზი სჭირდებათ, ვიდრე მათი შიდა ბაზრებია და ევროპის ერთიანი ბაზარი სთავაზობს მათ ამ ასპარეზს. იმისათვის, რომ რაც შეიძლება მეტმა ადამიანმა მიიღოს სარგებელი ევროპის ერთიანი ბაზრისაგან, რომელიც 500 მილიონზე მეტ მომხმარებელს მოიცავს, ევროკავშირი ყველა ღონეს ხმარობს, რათა აღმოფხვრას ვაჭრობის წინაშე არსებული დაბრკოლებები და გაათავისუფლოს კომპანიები ზედმეტი ბიუროკრატიისგან. მაგრამ ევროპის მასშტაბის თავისუფალი კონკურენცია ევროპის მასშტაბის სოლიდარობამ უნდა დააბალანსოს. ამას ევროპის მოქალაქეებისათვის აშკარა, ხელშესახები უპირატესობები მოაქვს: როდესაც ისინი წყალდიდობებისა და სხვა ბუნებრივი კატასტროფების მსხვერპლნი ხდებიან, ისინი დახმარებას ევროკავშირის ბიუჯეტიდან იღებენ. სტრუქტურული ფონდები, რომელთაც ევროკომისია მართავს, ხელს უწყობს და ავსებს ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა ეროვნული და რეგიონული ხელისუფლებების მცდელობებს, შეამცირონ ევროპის სხვადასხვა ნაწილს შორის არსებული უთანასწორობა. ფულადი სახსრები ევროკავშირის ბიუჯეტიდან და ევროპის საინვესტიციო ბანკის მიერ გამოყოფილი სესხები გამოიყენება ევროპის სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის გასაუმჯობესებლად (მაგალითად, ავტომაგისტრალებისა და ჩქაროსნული რკინიგზების გასაფართოებლად), ეს კი იძლევა მოშორებულ რეგიონებში ადვილად მისვლისა და ტრანსევროპული ვაჭრობის გაფართოების შესაძლებლობას. 2008 წლის მსოფლიო ფინანსურმა კრიზისმა ეკონომიკის ყველაზე მწვავე ვარდნა გამოიწვია ევროკავშირის ისტორიაში. წევრ სახელმწიფოთა მთავრობებს და ევროკავშირის ინსტიტუტებს სწრაფად უნდა ემოქმედათ ბანკების გადასარჩენად და ევროკავშირმა ფინანსური დახმარება გამოუყო ყველაზე მეტად დაზარალებულ ქვეყნებს. საერთო ვალუტის არსებობამ ხელი შეუწყო ევროს სივრცის დაცვას სპეკულაციისა და დევალვაციისაგან. 2010 წელს ევროკავშირი და მისი წევრი სახელმწიფოები შეთანხმებულად შეეცადნენ, შეემცირებინათ მათი სახელმწიფო ვალები. მომავალ წლებში ევროპის ქვეყნებისათვის დიდი გამოწვევა იქნება ერთად დგომა გლობალური კრიზისის პირისპირ და კრიზისიდან გამოსავალი და მდგრადი განვითარების გზების ერთად ძიება.

ევროპული ქვეყნების თვითმყოფადობა და მრავალფეროვნება - მსოფლიოში, რომელშიც გლობალიზების პროცესები მიმდინარეობს, ევროპის პოსტინდუსტრიული საზოგადოებები სულ უფრო მრავალფეროვანი ხდება. ცხოვრების დონე სტაბილურად იზრდება, მაგრამ ჯერ კიდევ არსებობს მნიშვნელოვანი განსხვავება მდიდრებსა და ღარიბებს შორის. ეს განსხვავებები შეიძლება გაფართოვდეს ისეთი ფაქტორების შედეგად, როგორებიცაა ეკონომიკური კრიზისი, წარმოების ადგილის შეცვლა, მოსახლეობის დაბერება და სახელმწიფო ფინანსებთან დაკავშირებული პრობლემები. მნიშვნელოვანია, რომ ევროკავშირის ქვეყნები ერთობლივი ძალისხმევით შეეცადონ ამ პრობლემების მოგვარებას. მაგრამ ერთობლივი ძალისხმევის გაწევა არ ნიშნავს ევროკავშირის ცალკეული ქვეყნების კულტურული თუ ენობრივი თავისებურებების დაკნინებას. პირიქით, ევროკავშირის მიერ წარმოებული სხვადასხვა საქმიანობა ხელს უწყობს რეგიონული თავისებურებების, ტრადიციებისა და კულტურების მდიდარი მრავალფეროვნების შენარჩუნებას. გრძელვადიან პერსპექტივაში ევროკავშირის ყველა სახელმწიფო ნახავს სარგებელს. ევროპული ინტეგრაციის სამოცწლიანმა ისტორიამ ცხადყო, რომ ევროკავშირი, როგორც მთლიანობა, ბევრად მეტია, ვიდრე

მისი ნაწილების ჯამი: მას გაცილებით მეტი ეკონომიკური, სოციალური, ტექნოლოგიური, კომერციული და პოლიტიკური ზეგავლენა აქვს, ვიდრე სათითაოდ მის წევრ სახელმწიფოებს ექნებოდათ, ცალ-ცალკე რომ უწევდეთ მოქმედება. ერთობლივად მოქმედებას და ერთხმად - ევროკავშირის სახით - გამოსვლას დამატებითი სიკეთე მოაქვს.

დღევანდელ მსოფლიოში მზარდი ეკონომიკის ქვეყნები, როგორებიც არიან ჩინეთი, ინდოეთი და ბრაზილია, მზად არიან, გაუტოლდნენ ამერიკის შეერთებულ შტატებს, როგორც გლობალური ზესახელმწიფოები. ამიტომ დღეს ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისთვის ისე მნიშვნელოვანია, როგორც არასოდეს, ერთად დგომა და „კრიტიკული მასის“ მიღწევა და ამით მსოფლიო არენაზე საკუთარი ზემოქმედების შენარჩუნება. როგორ ახორციელებს ევროკავშირი ამ ზემოქმედებას?

- ევროკავშირი მსოფლიოს წამყვანი სავაჭრო ძალაა და ამიტომ გადამწყვეტ როლს ასრულებს საერთაშორისო მოლაპარაკებებში, როგორიც ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის 159 წევრს შორის მოლაპარაკებები ან კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს კონფერენციებია;

- ევროკავშირს მკაფიო პოზიცია უკავია ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც ჩვეულებრივ ადამიანებზე ახდენს ზეგავლენას, როგორიც არის გარემოს დაცვა, განახლებადი ენერგიის წყაროები, „პრევენციული პრინციპი“ სურსათის უსაფრთხოებაში, ბიოტექნოლოგიების ეთიკური ასპექტები, გადაშენების საფრთხის ქვეშ მყოფი ჯიშების დაცვის საჭიროება და ა.შ.;

- ევროკავშირი გლობალურ დათბობასთან საბრძოლველად მიმართული მსოფლიო მასშტაბით მიმდინარე მცდელობების წინა ხაზზეა. 2008 წლის დეკემბერში მან საკუთარი ინიციატივით აიღო ვალდებულება, 2020 წლისთვის 20%-ით შეამციროს სათბურის აირის ემისიები. ძველი გამოთქმა „ძალა ერთობაშია“ დღეს ისევე აქტუალურია ევროპელებისთვის, როგორც ყოველთვის.

ფასეულობები - ევროკავშირს ამოძრავებს სურვილი, ხელი შეუწყოს ჰუმანური და პროგრესული ფასეულობების დამკვიდრებას და უზრუნველყოს, რომ კაცობრიობამ ისარგებლოს უზარმაზარი მიმდინარე გლობალური ცვლილებებით და არ შეეწიროს მათ მსხვერპლად. ადამიანების საჭიროებებს ვერ დააკმაყოფილებს მხოლოდ საბაზრო ძალები ან ცალკეული ქვეყნების მიერ განხორციელებული ცალმხრივი ქმედებები. ევროკავშირი მოწოდებულია, დაამყაროს ჰუმანიზმი და საზოგადოების ისეთი მოდელი, რომელსაც მისი მოქალაქეების უმრავლესობა ემხრობა. ევროპელები უფრთხილდებიან ფასეულობათა მდიდარ მემკვიდრეობას: რწმენას ადამიანის უფლებებში, სოციალურ სოლიდარობას, თავისუფალ მენარმეობას, ეკონომიკური განვითარების პროდუქტების სამართლიან განაწილებას, უფლებას, გარემო დაცული იყოს, კულტურული, ენობრივი და რელიგიური მრავალფეროვნების პატივისცემის და ტრადიციებისა და პროგრესის ჰარმონიული შერწყმის უფლებას. ევროკავშირის ძირითად უფლებათა ქარტია 2000 წლის დეკემბერში ნიცაში გამოქვეყნდა. ლისაბონის ხელშეკრულების (რომელიც 2009 წლის 1 დეკემბერს შევიდა ძალაში) წყალობით იგი დღეს სამართლებრივად სავალდებულო შესასრულებელია. ქარტიაში ჩამოყალიბებულია ყველა ის უფლება, რომლებსაც დღეს ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები და მათი მოქალაქეები აღიარებენ. ამ ფასეულობებს შესწევთ უნარი, წარმოქმნან სიახლოვისა და ერთობის განცდა ევროპელებს შორის. ამის თუნდაც ერთ მაგალითად ევროკავშირის ყველა წევრ სახელმწიფოში სიკვდილით დასჯის გაუქმება გამოდგება.

ევროპის დროშა

ლურჯი ცის ფონზე გამოსახული ვარსკვლავები ქმნიან წრეს, რაც გაერთიანების სიმბოლოა. ვარსკვლავების რაოდენობა განსაზღვრულია - თორმეტი. ეს არის სრულყოფილებისა და სისავსის სიმბოლო და გვახსენებს 12 მოციქულს, იაკობის შვილებს, ჰერაკლეს გმირობებს, წელიწადის თვეებს და სხვა.

1949 წელს ევროპის საბჭოს დაარსების დღიდან ცნობილი იყო, რომ საჭიროა ევროპისათვის ისეთი სიმბოლოს მოძებნა, რომელთანაც იდენტიფიცირდებიან მისი მცხოვრებნი. 1955 წლის 25 ოქტომბერს საპარლამენტო ასამბლეამ ევროპის საბჭოს ემბლემად ერთხმად დაამტკიცა ლურჯ ფონზე გამოსახული ოქროსფერი ვარსკვლავების წრე. 1955 წლის 9 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტმა მიიღო ვარსკვლავებიანი დროშა, რომელიც ოფიციალურად ძალაში შევიდა იმავე წლის 13 დეკემბერს პარიზში.

მთელი ევროპის სიმბოლო

1983 წელს ევროპარლამენტმა, თავის მხრივ, მოიწონა დროშა და გასცა რეკომენდაცია, რომ ევროპის საბჭოს არჩეული დროშა ქვეყლიყო ევროპული გაერთიანების ემბლემადაც. ევროპულმა საბჭომ ეს იდეა 1985 წელს დაამტკიცა. ევროგაერთიანების ინსტიტუციებმა ამ დროშის გამოყენება 1986 წლიდან დაიწყეს. მას შემდეგ ევროპის დროშა იქცა ერთობლივი პოლიტიკის სინონიმად, რომელიც აერთიანებს ევროპელებს და მაღლდება მრავალფეროვნებაზე.

ათი ისტორიული ნაბიჯი

1. 1951: ექვსმა დამფუძნებელმა სახელმწიფომ დააარსა ევროპის ქვანახშირის მომპოვებელი და ფოლადის მწარმოებელი ქვეყნების გაერთიანება;
2. 1957: იმავე ექვსმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა რომის ხელშეკრულებებს, რომელთა საფუძველზე დაარსდა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება და ევროპის ატომური ენერგიის თანამეგობრობა („ევროატომი“);
3. 1973: ევროგაერთიანებები გაფართოვდა: მათ წევრთა რაოდენობა ცხრა გახდა და შემოღებული იქნება სხვადასხვა საერთო პოლიტიკა;
4. 1979: ჩატარდა ევროპარლამენტის პირველი პირდაპირი არჩევნები;
5. 1981: ევროგაერთიანებას პირველად უერთდება ხმელთაშუაზღვისპირა ქვეყანა;
6. 1992: ევროპის ერთიანი ბაზარი რეალობად იქცა;
7. 1993: მაასტრიხტის ხელშეკრულების საფუძველზე დაარსდა ევროკავშირი;
8. 2002: ბრუნვაში შემოდის ევრო;
9. 2007: ევროკავშირში 27 წევრი სახელმწიფო;
10. 2009: ძალაში შედის ლისაბონის ხელშეკრულება, რომლის საფუძველზე იცვლება ევროკავშირის ფუნქციონირების მექანიზმი.

1. 1950 წლის 9 მაისის „შუმანის დეკლარაციაში“ მოცემული იყო წინადადება ევროპის ქვანახშირის მომპოვებელი და ფოლადის მწარმოებელი ქვეყნების გაერთიანების (ECSC) შექმნის შესახებ. ეს რეალობად იქცა 1951 წლის 18 აპრილს პარიზში ხელმოწერილი ხელშეკრულების საფუძველზე. ხელშეკრულებამ დააარსა ქვანახშირისა და ფოლადის ერთიანი ბაზარი ექვსი დამფუძნებელი სახელმწიფოსათვის (ბელგია, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა, იტალია, ლუქსემბურგი, ნიდერლანდები და საფრანგეთი). გაერთიანების შექმნის მიზანს წარმოადგენდა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში ევროპის გამარჯვებული და დამარცხებული ქვეყნებისათვის მშვიდობის უზრუნველყოფა, თანასწორი პი-

რობების შექმნა და ერთობლივი ინსტიტუტების ფარგლებში თანამშრომლობის შესაძლებლობის მიცემა.

2. გაერთიანების ექვსმა წევრმა გადაწყვიტა, დაეარსებინა ევროპის ატომური ენერგიის თანამეგობრობა („ევროატომი“) და ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება (EEC) და 1957 წლის 25 მარტს ხელი მოაწერა რომის ხელშეკრულებებს. ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება გულისხმობდა საქონლისა და მომსახურების უფრო ფართო ერთიანი ბაზრის შექმნას. 1968 წლის 1-ელ ივლისს მთლიანად გაუქმდა საბაჟო მოსაკრებლები ამ ექვს ქვეყანას შორის. 1960-იანი წლების განმავლობაში დამკვიდრდა საერთო პოლიტიკა, განსაკუთრებით ვაჭრობასა და სოფლის მეურნეობაში.

3. წამოწყება იმდენად წარმატებული გამოდგა, რომ გაერთიანებაში გაწევრიანება დანიამ, ირლანდიამ და გაერთიანებულმა სამეფომაც გადაწყვიტეს. ეს პირველი გაფართოება ექვსიდან ცხრა წევრამდე 1973 წელს მოხდა. ამავე დროს შემოღებული იქნა ახალი სოციალური და გარემოს დაცვის პოლიტიკა, ხოლო 1975 წელს ჩამოყალიბდა ევროპის რეგიონული განვითარების ფონდი.

4. 1979 წლის ივნისში მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგა – ჩატარდა ევროპარლამენტის პირველი პირდაპირი არჩევნები პირდაპირი საყოველთაო კენჭისყრით. არჩევნები ხუთ წელიწადში ერთხელ იმართება.

5. 1981 წელს გაერთიანებას შეუერთდა საბერძნეთი, ხოლო 1986 წელს – ესპანეთი და პორტუგალია. ამან უფრო გააძლიერა გაერთიანების პოზიცია სამხრეთ ევროპაში და აუცილებელი გახდა მისი რეგიონული დახმარების პროგრამების გაფართოება.

6. 1980-იანი წლების დასაწყისის მსოფლიო ეკონომიკურმა კრიზისმა „ევროპე-სიმიზმის“ აღმოცენება გამოიწვია. თუმცა 1985 წლიდან მოყოლებული შეიმჩნევა იმედის გამოცოცხლება. ამ დროს ევროკომისიამ (მაშინდელი პრეზიდენტი - ჟაკ დელორი) გამოაქვეყნა „თეთრი წიგნი“, რომელშიც მიზნად დაისახა 1993 წლის 1-ელი იანვრისათვის ერთიანი ბაზრის დაარსება. ეს პატივმოყვრული მიზანი 1986 წლის თებერვალში ხელმოწერილმა ერთიანმა ევროპულმა აქტმა დაადასტურა. აქტი ძალაში 1987 წლის 1-ელ ივლისს შევიდა.

7. 1989 წელს ბერლინის კედლის დანგრევამ, რასაც 1990 წლის ოქტომბერში გერმანიის გაერთიანება მოჰყვა, ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების განთავისუფლებამ საბჭოური კონტროლისაგან და მათმა შემდგომმა დემოკრატიზაციამ გადაასხვაფერა ევროპის პოლიტიკური სტრუქტურა. 1991 წლის დეკემბერში თავად საბჭოთა კავშირიც დაიშალა. ამავე დროს წევრი სახელმწიფოები აწარმოებდნენ მოლაპარაკებას ევროკავშირის შესახებ ახალ ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით, რომელიც დამტკიცებული იქნა მაასტრიხტში 1991 წლის დეკემბერში გამართულ ევროპული საბჭოს სხდომაზე (სახელმწიფოთა პრეზიდენტების და/ან პრემიერ-მინისტრების სხდომა). გაერთიანების არსებული სისტემისთვის სამთავრობათაშორისო თანამშრომლობის (ისეთ სფეროებში, როგორებიც არის საგარეო პოლიტიკა და შიდა უსაფრთხოება) დამატებით მაასტრიხტის ხელშეკრულების საფუძველზე დააარსდა ევროკავშირი. ხელშეკრულება 1993 წლის 1 ნოემბერს შევიდა ძალაში.

8. 1995 წელს ევროკავშირს კიდევ სამი ქვეყანა შეუერთდა – ავსტრია, ფინეთი და შვედეთი – და კავშირის წევრთა რაოდენობა 15-მდე გაიზარდა. იმ დროისათვის ევროპის წინაშე გლობალიზაციის მიმდინარე პროცესებით განპირობებული გამოწვევები დადგა. ახალი ტექნოლოგიებისა და ინტერნეტის სულ უფრო მზარდი გამოყენების შედეგად ხდებოდა ეკონომიკის მოდერნიზება, თუმცა ეს სოციალურ და კულტურულ ამოცანებსაც სახავდა. ამასობაში ევროკავშირი იმ დროისათვის თავისი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიღწევის - საერთო ვალუტის დაარსების გზაზე იდგა. საერთო ვალუტის შემოღება მიზნად ისახავდა ცხოვრების გაადვილებას ბიზნესისთვის, მომხმარებლებისა და მოგზაურებისთვის. 2002 წლის 1 იანვარს ევრომ შეცვალა ეროვნული ვალუტა ევროკავშირის 12 ქვეყანაში და შეიქმნა ე.წ. „ევროს სივრცე“. დღეს ევრო აშშ დოლართან ერთად მსოფლიოს ძირითადი ფულადი ერთეულია.

9. 1990-იანი წლების შუახანებში დაიწყო სამზადისი უპრეცედენტო მასშტაბის ახალი გაფართოებისათვის. განაცხადები ევროკავშირში გაწევრიანებაზე შემოიტანეს ყოფილი საბჭოური ბლოკის ექვსმა ქვეყანამ (ბულგარეთმა, პოლონეთმა, რუმინეთმა, სლოვაკეთმა, უნგრეთმა და ჩეხეთის რესპუბლიკამ), უწინ საბჭოთა კავშირში შემავალმა ბალტიისპირეთის სამმა სახელმწიფომ (ესტონეთმა, ლატვია და ლიტვამ), ყოფილი იუგოსლავიის ერთმა რესპუბლიკამ (სლოვენიამ) და ორმა ხმელთაშუაზღვისპირა ქვეყანამ (კვიპროსმა და მალტამ). ევროკავშირი სიხარულით შეხვდა ამ შესაძლებლობას – დახმარება გაეწია ევროპის კონტინენტის სტაბილიზებისთვის და ევროპული ინტეგრაციით მოტანილი უპირატესობებით სარგებლობის შესაძლებლობა მიეცა ამ სახელმწიფოებისთვის, რომლებშიც დემოკრატიის განვითარების პროცესებს ჩაეყარა საფუძველი. მოლაპარაკება წევრობის თაობაზე 1997 წლის დეკემბერში დაიწყო და 2004 წლის 1-ელ მაისს ევროკავშირს 10 კანდიდატი ქვეყანა შეუერთდა. ამ სახელმწიფოებს 2007 წელს ბულგარეთი და რუმინეთიც მიჰყვნენ, ხოლო 2013 წელს ხორვატია, რის შედეგადაც ევროკავშირის წევრთა რაოდენობა 28 გახდა.

10. იმისათვის, რომ თვალი გაესწორებინა 21-ე საუკუნის რთული გამოწვევებისთვის, გაფართოებულ ევროკავშირს სჭირდებოდა უფრო მარტივი და ეფექტიანი მეთოდი ერთობლივი გადაწყვეტილებების მისაღებად. 2004 წლის ოქტომბერში ხელმოწერილ ევროკავშირის კონსტიტუციის პროექტში წარმოდგენილი იქნა ახალი წესები. კონსტიტუციას უნდა ჩაენაცვლებინა მანამდე არსებული ყველა ხელშეკრულება. მაგრამ ეს დოკუმენტი უარყოფილი იქნა ორი წევრი ქვეყნის მიერ 2005 წელს ჩატარებული რეფერენდუმების შედეგად. ამიტომ კონსტიტუცია ჩაანაცვლა ლისაბონის ხელშეკრულებამ, რომელსაც 2007 წლის 13 დეკემბერს მოეწერა ხელი და ძალაში 2009 წლის 1-ელ დეკემბერს შევიდა. ამ ხელშეკრულების საფუძველზე ხდება ძველი ხელშეკრულებების ტექსტის ცვლილება (თუმცა იგი არ ანაცვლებს მათ) და ამ ცვლილებათა უმეტესობა არის კონსტიტუციაში გათვალისწინებული ცვლილებები. მაგალითად, ლისაბონის ხელშეკრულების საფუძველზე შემოღებულია ევროპული საბჭოს მუდმივი პრეზიდენტის თანამდებობა და საგარეო საქმეთა და უშიშროების პოლიტიკის საკითხებში ევროკავშირის უმაღლესი წარმომადგენლის თანამდებობა. ამავე დროს დაიწყო მსოფლიო მასშტაბის ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისი. ამან გამოიწვია ევროკავშირის ახალი მექანიზმების ჩამოყალიბება ბანკების სტაბილურობის უზრუნველყოფის, სახელმწიფო ვალების შემცირებისა და წევრი სახელმწიფოების (განსაკუთრებით იმ სახელმწიფოებისა,

სადაც ევროა შემოღებული) ეკონომიკური პოლიტიკის კოორდინირების მიზნით.

ევროკავშირის გაფართოება და მეზობლებთან ურთიერთობა

1. ევროკავშირის კარი ღიაა ევროპის ნებისმიერი ქვეყნისთვის, რომელიც აკმაყოფილებს წევრობისთვის დაწესებულ დემოკრატიულ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ კრიტერიუმებს.

2. რამდენიმე გაფართოების შედეგად ევროკავშირი გაიზარდა: თავდაპირველი ექვსის ნაცვლად დღეს მასში 28 წევრი შედის. 2013 წლისთვის კიდევ რვა სახელმწიფო აწარმოებს მოლაპარაკებას წევრობაზე ან მომზადების სხვადასხვა ეტაპზე. ნებისმიერი ახალი წევრის მიღებასთან დაკავშირებული ხელშეკრულება საჭიროებს ყველა წევრი სახელმწიფოს მიერ ერთსულოვან დამტკიცებას. გარდა ამისა, ყოველ ახალ გაფართოებამდე ევროკავშირმა უნდა შეაფასოს თავისი უნარი, მიიღოს ახალი წევრი (წევრები), ასევე თავისი ინსტიტუტების შესაძლებლობა, გააგრძელონ სათანადო ფუნქციონირება.

3. ევროკავშირის გაფართოებამ ხელი შეუწყო ევროპაში დემოკრატიისა და უსაფრთხოების განმტკიცებას და სტაბილიზებას და გააძლიერა კონტინენტის

ევროპარლამენტი ის
ადგილია, სადაც
ევროკავშირის მოქალაქის
ხმა ისმის.

პოტენციალი ვაჭრობისა და ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით

I. კონტინენტის გაერთიანება

(ა) კავშირი, რომელშიც 28 წევრი შედის, 2002 წლის დეკემბერში კოპენჰაგენში გამართულ სხდომაზე ევროპულმა საბჭომ ევროპული ინტეგრაციის ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება მიიღო. ევროკავშირმა, რომელმაც 12 სახელმწიფოს შესთავაზა მასში გაწევრიანება, არა მარტო თავისი გეოგრაფიული არეალი და მოსახლეობა გაზარდა, არამედ ბოლო მოუღო 1945 წლიდან მოყოლებული კონტინენტის გახლეჩასაც. ევროპის ქვეყნებს, რომლებიც ათწლეულების განმავლობაში მოკლებულნი იყვნენ დემოკრატიულ თავისუფლებას, ბოლოს და ბოლოს მიეცათ შესაძლებლობა, შეერთებოდნენ ევროპის დემოკრატიულ ოჯახს. 2004 წელს ევროკავშირის წევრები გახდნენ ესტონეთი, ლატვია, ლიტვა, პოლონეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, უნგრეთი და ჩეხეთის რესპუბლიკა, ასევე ხმელთაშუაზღვისპირა კვიპროსი და მალტა. 2007 წელს ამ სახელმწიფოებს ბულგარეთი და რუმინეთიც შეუერთდნენ. პროცესის ნაწილი გახდა ხორვატიაც, რომელმაც განაცხადი გაწევრიანებაზე 2003 წელს შეიტანა, წევრი კი 2013 წელს გახდა. დღეს ეს ქვეყნები პარტნიორები არიან ევროკავშირის დამფუძნებელი მამების მიერ წამოწყებული უზარმაზარი პროექტის ფარგლებში.

(ბ) მიმდინარე მოლაპარაკება - თურქეთმა, რომელიც ნატო-ს წევრია და დიდი ხნის წინ აქვს ხელმოწერილი ასოცირების შესახებ ხელშეკრულება ევროკავშირთან, წევრობაზე განაცხადი 1987 წელს შეიტანა. ამ ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობისა და პოლიტიკური წარსულის გამო ევროკავშირში დიდხანს იკავებდნენ თავს თურქეთის მიერ შემოტანილ განწევრიანების განაცხადზე დადებითი პასუხისაგან, თუმცა ბოლოს დათანხმდნენ და 2005 წლის ოქტომბერში დაიწყო განწევრიანების შესახებ მოლაპარაკება თურქეთთან. ევროკავშირის ზოგიერთმა წევრმა სახელმწიფომ ეჭვი გამოთქვა იმასთან დაკავშირებით, გახდება და უნდა გახდეს თუ არა თურქეთი ევროკავშირის წევრი. მათ ალტერნატიული შემოთავაზება აქვთ - „პრივილეგი-რეზული პარტნიორობა.“ დასავლეთი ბალკანეთის ქვეყნები, რომელთა უმრავლესობა ერთ დროს იუგოსლავიის შემადგენლობაში შედიოდა, ასევე ცდილობენ, ევროკავშირისაკენ აიღონ გეზი და ამ გზით დააჩქარონ ეკონომიკური გარდაქმნები, გააუმჯობესონ ეთნიკურ და რელიგიურ საფუძველზე გაჩაღებული ომებით გამოწვეული რთული ურთიერთობები და განავითარონ დემოკრატიული ინსტიტუტები. ევროკავშირმა კანდიდატი ქვეყნის სტატუსი მიანიჭა ალბანეთს, ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონიას, მონტენეგროსა და სერბეთს. განწევრიანების პოტენციური კანდიდატია ბოსნია და ჰერცეგოვინა. კოსოვომ დამოუკიდებლობა 2008 წელს გამოაცხადა და მას ასევე შეუძლია გახდეს კანდადატი ქვეყანა, როდესაც დასრულდება მის მომავალთან დაკავშირებით მიმდინარე მოლაპარაკება. ისლანდია, რომელზეც მძიმე ზეგავლენა მოახდინა 2008 წლის ფინანსურმა კრიზისმა, განაცხადი ევროკავშირში განწევრიანებაზე 2009 წელს შეიტანა. მოლაპარაკება განწევრიანების თაობაზე 2013 წელს თავად ქვეყნის თხოვნით შეჩერებული იქნა.

განწევრიანების პირობები

ა) სამართლებრივი მოთხოვნები - ევროპული ინტეგრაცია პოლიტიკური და ეკონომიკური პროცესია. მასში მონაწილეობა შეუძლია ევროპის ყველა იმ ქვეყანას, რომელიც მზად არის, შეუერთდეს ევროკავშირის დამფუძნებელ ხელშეკრულებებს და სრულად გაიზიაროს ევროკავშირის კანონმდებლობის ყველა მოთხოვნა. ლისაბონის ხელშეკრულების 49-ე მუხლის თანახმად, ევროპის ნებისმიერ სახელმწიფოს აქვს უფლება, შეიტანოს განაცხადი ევროკავშირში განწევრიანებაზე, თუკი იგი იცავს თავისუფლების, დემოკრატიის, ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებებისადმი პატივისცემის და კანონის უზენაესობის პრინციპებს.

ბ) „კოპენჰაგენის კრიტერიუმები“ - 1993 წელს, მას შემდეგ, რაც წარსულში კომუნისტური რეჟიმის მქონე ქვეყნებმა ევროკავშირში განწევრიანების სურვილი გამოთქვეს, ევროპულმა საბჭომ შეიმუშავა სამი კრიტერიუმი, რომლებიც ამ ქვეყნებს ევროკავშირში განწევრიანებისათვის უნდა დაეკმაყოფილებინათ. იმისათვის, რომ ევროკავშირში განწევრიანდნენ, სახელმწიფოებს უნდა ჰქონდეთ:

- სტაბილური ინსტიტუტები, რომლებიც უზრუნველყოფს ქვეყანაში დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის არსებობას და ადამიანის უფლებების და უმცირესობათა უფლებების დაცვას;

- მოქმედი საბაზრო ეკონომიკა და უნარი, გაუძღონ ევროკავშირის ბაზარზე არსებულ კონკურენციას და ბაზრის წესებს;

- უნარი, შეასრულონ ევროკავშირის წევრობით დაკისრებული ვალდებულებები და მხარი დაუჭირონ ევროკავშირის საერთო მიზნების განხორციელებას;

ამ ქვეყნებში უნდა იყოს ისეთი სახელმწიფო ადმინისტრაცია, რომელიც შეძლებს ევროკავშირის კანონმდებლობის გამოყენებას და მის განხორციელებას

ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

გ) ევროკავშირში გაწევრიანების პროცესი - ევროკავშირში გაწევრიანების შესახებ მოლაპარაკება იმართება ყოველ კანდიდატ ქვეყანასა და ევროკომისიას შორის, რომელიც ევროკავშირს წარმოადგენს. მოლაპარაკების დასრულების შემდეგ ამა თუ იმ ქვეყნისათვის ევროკავშირში გაწევრიანების უფლების მინიჭება ევროკავშირის ყველა წევრის (რომლებიც ევროპულ საბჭოზე შეიკრიბებიან) ერთსულოვანი გადაწყვეტილებით უნდა მოხდეს. თავისი დადებითი დამოკიდებულება წევრთა ხმების აბსოლუტური უმრავლესობით ევროპარლამენტმაც უნდა გამოხატოს. შემდეგ უნდა მოხდეს ევროკავშირის ყველა ქვეყნისა და კანდიდატი ქვეყნის მიერ გაწევრიანების თითოეული ხელშეკრულების რატიფიცირება იმ საკონსტიტუციო პროცედურების შესაბამისად, რომლებიც თითოეულ ამ ქვეყანაში მოქმედებს. მოლაპარაკების პროცესში გაწევრიანების კანდიდატი ქვეყნები იღებენ ფინანსურ დახმარებას ევროკავშირისაგან, რაც უადვილებს მათ, ეკონომიკურად დაეწიონ ევროკავშირის ქვეყნებს. ჩვეულებრივ, ისინი აფორმებენ ასევე „სტაბილიზებისა და ასოცირების შესახებ ხელშეკრულებებს“ ევროკავშირთან. ამ ხელშეკრულებათა საფუძველზე ევროკავშირი უშუალო მონიტორინგს აწარმოებს იმ ეკონომიკურ და ადმინისტრაციულ რეფორმებზე, რომლებიც კანდიდატმა ქვეყნებმა უნდა განახორციელონ იმისათვის, რომ შეასრულონ ევროკავშირში გაწევრიანებისთვის დაწესებული პირობები.

3.რა სიდიდის შეიძლება გახდეს ევროკავშირი?

ა) გეოგრაფიული საზღვრები - ევროკავშირის მომავალთან დაკავშირებით ჩატარებულ საჯარო დებატებში გამომჟღავნდა, რომ ბევრ ევროპელს აწუხებს ევროკავშირის საბოლოო საზღვრებთან და თვითმყოფადობასთან დაკავშირებული საკითხები. ამ საკითხებზე მარტივი პასუხი არ არსებობს, მით უმეტეს, როდესაც ყოველი სახელმწიფო თავის გეოპოლიტიკურ და ეკონომიკურ ინტერესს განსხვავებულად განიხილავს. ბალტიისპირეთის ქვეყნები და პოლონეთი მხარს უჭერენ ევროკავშირში უკრაინის გაწევრიანებას. რას ფიქრობენ ამის შესახებ უკრაინის მეზობლები? პრობლემებს ქმნის ბელარუსში არსებული პოლიტიკური სიტუაცია და მოლდოვის სტრატეგიული მდებარეობაც. თურქეთის გაწევრიანება დღის წესრიგში დააყენებს კავკასიის ისეთი ქვეყნების სტატუსის განსაზღვრას, როგორებიცაა საქართველო და სომხეთი. მიუხედავად იმისა, რომ ლიხტენშტეინი, ნორვეგია და შვეიცარია სრულად აკმაყოფილებენ ევროკავშირის წევრობის კრიტერიუმებს, ისინი არ არიან კავშირის წევრები, რადგან საზოგადოება ამ ქვეყნებში გაწევრიანების წინააღმდეგ არის განწყობილი. ევროკავშირის სხვადასხვა ქვეყანაში საზოგადოებრივი აზრი მეტ-ნაკლებად გაყოფილია ევროკავშირის საბოლოო საზღვრებთან დაკავშირებით. მხოლოდ გეოგრაფიული კრიტერიუმების გათვალისწინება რომ ხდებოდეს და მხედველობაში არ იქნეს მიღებული დემოკრატიული ფასეულობები, ევროკავშირში - ევროპის საბჭოს მსგავსად (რომელიც არ არის ევროკავშირის ორგანო) - შეიძლება საბოლოოდ 47 წევრი აღმოჩნდეს, მათ შორის რუსეთიც. მაგრამ ნათელია, რომ რუსეთის გაწევრიანება დაარღვევს ევროკავშირში როგორც პოლიტიკურ, ისე გეოგრაფიულ წონასწორობას. გონივრული მიდგომა იქნებოდა გვეთქვა, რომ ევროპის ყოველ სახელმწიფოს აქვს უფლება, განაცხადი შეიტანოს ევროკავშირის წევრობაზე, თუკი მას ძალუძს მიიღოს ევროკავშირის მთელი კანონმდებლობა და თუკი იგი მზად არის, მიიღოს ასევე ევრო. ევროპული ინტეგრაციის პროცესი 1950 წლიდან მიმდინარეობს და ნებისმიერი მცდელობა, რომ ევროკავშირის საზღვრები ერთხელ და სამუდამოდ დადგინდეს, ამ პროცესის საწინააღმდეგო იქნებოდა.

ბ) სამეზობლო პოლიტიკა - 2004 და 2007 წლების გაფართოებებმა ევროკავშირის საზღვრები კიდევ უფრო გადასწია აღმოსავლეთით და სამხრეთით და წამოჭრა კითხვა, თუ როგორ უნდა მოახერხოს ევროკავშირმა ურთიერთობა ახალ მეზობლებთან. ევროკავშირის საზღვრებს გარეთ რეგიონებში დგას სტაბილურობისა და უსაფრთხოების საკითხი და ევროკავშირის სურდა, თავიდან აეცილებინა ახალი გამყოფი ხაზების შექმნა მასსა და ამ მეზობელ რეგიონებს შორის. მაგალითად, საჭირო იყო ზომების გატარება ისეთ საფრთხეებთან დაკავშირებით, როგორებიც არის არაღებულური იმიგრაცია, ენერგომომარაგების შეწყვეტა, გარემოს დეგრადირება, ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაული და ტერორიზმი. ამიტომ ევროკავშირმა ჩამოაყალიბა ახალი „ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა“, რომელიც მართავს ურთიერთობებს მის აღმოსავლეთით მდებარე მეზობლებთან (აზერბაიჯანი, ბელარუსი, მოლდოვა, საქართველო, სომხეთი და უკრაინა) და სამხრეთით მდებარე მეზობლებთან (ალჟირი, ეგვიპტე, იორდანია, ისრაელი, ლიბანი, ლიბია, მაროკო, პალესტინის ოკუპირებული ტერიტორია, სირია და ტუნისი თითქმის ყველა ამ ქვეყანას ევროკავშირთან გაფორმებული აქვს ორმხრივი „პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ“ ხელშეკრულებები ან ასოცირების შესახებ ხელშეკრულებები, რომელთა საფუძველზე ისინი იღებენ ვალდებულებას, დაიცვან საერთო ფასეულობები (დემოკრატია, ადამიანის უფლებები და კანონის უზენაესობა) და განახორციელონ ზომები, რათა დაამკვიდრონ საბაზრო ეკონომიკა, მდგრადი განვითარება და შეამცირონ სიღარიბე. თავის მხრივ, ევროკავშირი სთავაზობს მათ ფინანსურ, ტექნიკურ და მაკროეკონომიკურ დახმარებას, უმარტივეს სავიზო რეჟიმს და ახორციელებს რიგ ღონისძიებებს, რათა დაეხმაროს ამ ქვეყნებს განვითარებაში. 1995 წლიდან სამხრეთ ხმელთაშუაზღვისპირა ქვეყნები დაკავშირებულნი არიან ევროკავშირთან პოლიტიკური, ეკონომიკური და დიპლომატიური კავშირებით, რასაც ევრო-ხმელთაშუაზღვისპირა პარტნიორობა ეწოდება და რაც აერთიანებს ევროკავშირის 28 წევრ სახელმწიფოს და 16 პარტნიორ ქვეყანას ხმელთაშუა ზღვის სამხრეთ სანაპიროზე და ახლო აღმოსავლეთში. ევროკავშირის მიერ ქვეყანათა ორივე ჯგუფისთვის გაწეულ დახმარებას მართავს ევროპის სამეზობლო და პარტნიორობის ინსტრუმენტი (ENPI).

როგორ ფუნქციონირებს ევროკავშირი?

1. წევრი ქვეყნების სახელმწიფოს და/ან მთავრობის მეთაურების დონეზე შეხვედრას ევროპული საბჭო ეწოდება და მისი როლი არის ევროკავშირისათვის ზოგადი პოლიტიკური მიმართულების მიცემა და ძირითად საკითხებში უმთავრესი გადაწყვეტილებების მიღება.

2. ევროკავშირის საბჭო, რომელშიც ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მინისტრები შედიან, ხშირად იკრიბება პოლიტიკის სფეროში გადაწყვეტილებების მისაღებად და ევროკავშირის კანონების შესამუშავებლად.

3. ევროპის პარლამენტი, რომელიც ევროპის ხალხებს წარმოადგენს, საკანონმდებლო და საბიუჯეტო პასუხისმგებლობას ევროკავშირის საბჭოსთან ინაწილებს.

4. ევროკომისია, რომელიც ევროკავშირის საერთო ინტერესებს წარმოადგენს, ევროკავშირის ძირითადი აღმასრულებელი ორგანოა. კომისიას აქვს საკანონმდებლო ინიციატივის წარდგენის უფლება და იგი უზრუნველყოფს, რომ ევროკავშირის პოლიტიკა სწორად იყოს განხორციელებული.

1. გადაწყვეტილების მიმღები ინსტიტუტები

ევროკავშირი უფრო მეტია, ვიდრე ქვეყნების უბრალო კონფედერაცია. ის არც ფედერალური სახელმწიფოა. ევროკავშირი არის ახალი ტიპის სტრუქტურა, რომელიც არ ჯდება ტრადიციულ სამართლებრივ კლასიფიკაციაში. მისი პოლიტიკური სისტემა ისტორიულად უნიკალურია, იგი უკანასკნელი 60 წლის განმავლობაში განუწყვეტლივ ვითარდებოდა. შეთანხმებები (რომლებიც „პირველადი კანონმდებლობის“ სახელით არის ცნობილი) საფუძვლად უდევს დიდი მოცულობის „მეორად“ კანონმდებლობას, ანუ კანონქვემდებარე აქტებს, რომლებსაც უშუალო ზეგავლენა აქვთ ევროკავშირის მოქალაქეების ყოველდღიურ ცხოვრებაზე. მეორადი კანონმდებლობა ძირითადად შედგება ევროკავშირის ინსტიტუტების მიერ მიღებული დებულებებისგან, დირექტივებისა და რეკომენდაციებისაგან. ეს კანონმდებლობა ევროკავშირის ზოგად პოლიტიკასთან ერთად არის იმ გადაწყვეტილებების შედეგი, რომლებსაც იღებენ ევროკავშირის საბჭო (რომელიც წარმოადგენს ეროვნულ მთავრობებს), ევროპარლამენტი (რომელიც წარმოადგენს ხალხს) და ევროკომისია (რომელიც არის ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა მთავრობებისგან დამოუკიდებელი ორგანო და იცავს საერთოევროპულ ინტერესებს). თავის როლს ასრულებენ სხვა ინსტიტუტები და ორგანოებიც, რაც ქვემოთ არის განხილული.

(ა) ევროპული საბჭო - ევროპული საბჭო ევროკავშირის უმაღლესი პოლიტიკური ინსტიტუტია. მასში შედიან ყველა წევრი ქვეყნის სახელმწიფოს და/ან მთავრობის მეთაურები - პრეზიდენტები და/ან პრემიერ-მინისტრები - და ევროკომისიის პრეზიდენტი (იხ. ქვემოთ). ევროპული საბჭო, ჩვეულებრივ, წელიწადში ოთხჯერ იკრიბება ბრიუსელში. მას ჰყავს პრეზიდენტი, რომლის ფუნქციას წარმოადგენს ევროპული საბჭოს მუშაობის კოორდინირება და მისი საქმიანობის უწყვეტობის უზრუნველყოფა. პრეზიდენტი აირჩევა ევროპული საბჭოს წევრთა კვალიფიცირებული უმრავლესობით ორნახევარი წლის ვადით და შესაძლებელია მისი კიდევ ერთი ვადით არჩევა. ეს თანამდებობა 2009 წლის 1 დეკემბრიდან ბელგიის ყოფილ პრემიერ-მინისტრ ჰერმან ვან რომპუის უკავია. ევროპული საბჭო აყალიბებს ევროკავშირის მიზნებს და სახავს კურსს მათ მისაღწევად. იგია მთავარი ინიციატორი ევროკავშირის ძირითადი პოლიტიკური მიმართულებებისა და იღებს გადაწყვეტილებებს იმ რთულ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებზეც ევროკავშირის მინისტრთა საბჭოს შეხვედრებისას მინისტრებმა შეთანხმებას ვერ მიაღწიეს. ევროპული საბჭო ასევე აგვარებს არსებულ საერთაშორისო პრობლემებს „საერთო საგარეო და უშიშროების პოლიტიკაზე“ დაყრდნობით - ეს არის მექანიზმი ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების საგარეო პოლიტიკათა კოორდინირებისათვის.

(ბ) ევროკავშირის საბჭო - ევროკავშირის საბჭოში (ცნობილია ასევე მინისტრთა საბჭოს სახელწოდებით) შედიან ევროკავშირის სახელმწიფოების მთავრობათა მინისტრები. ევროკავშირის წევრი ქვეყნები რიგრიგობით, ექვსი თვის ვადით თავმჯდომარეობენ ევროკავშირის საბჭოს. საბჭოს ყოველ სხდომას ევროკავშირის თითოეული ქვეყნის თითო მინისტრი ესწრება. ის, თუ რომელი მინისტრი დაესწრება შეხვედრას, დამოკიდებულია დღის წესრიგში შეტანილ განსახილველ საკითხებზე: ეს შეიძლება იყოს საგარეო საქმეები, სოფლის მეურნეობა, მრეწველობა, ტრანსპორტი, გარემოს დაცვა და ა.შ. საბჭოს ძირითადი საქმიანობა ევროკავშირის კანონების მიღებაა. საკანონმდებლო ძალაუფლებას საბჭო, ჩვეულებრივ, ევროპარლამენტთან ინაწილებს. ევროკავშირის საბჭო და პარლამენტი ევროკავშირის ბიუჯეტის მიღებაზეც თანაბარ პასუხისმგებლობას

იზიარებენ. ევროკავშირის საბჭო ასევე დებს საერთაშორისო შეთანხმებებს, რომელთა შესახებ მოლაპარაკებას ევროკომისია აწარმოებს. ლისაბონის ხელშეკრულების მიხედვით, საბჭომ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება ან უბრალო უმრავლესობით, ან კვალიფიცირებული უმრავლესობით, ან ერთსულოვნად, იმის მიხედვით, თუ რა საკითხია გადასაწყვეტი. გადაწყვეტილება მნიშვნელოვან საკითხებზე, როგორიც არის, მაგალითად, საგადასახადო საკითხები, ასევე საკითხები, რომლებიც შეეხება შეთანხმებებში ცვლილებების შეტანას, ახალი საერთო პოლიტიკის შემუშავებას ან ევროკავშირში ახალი ქვეყნის გაწევრიანებას, ევროკავშირის საბჭომ ერთსულოვნად უნდა მიიღოს. გადაწყვეტილება სხვა საკითხებზე უმეტეს შემთხვევაში კვალიფიცირებული უმრავლესობით მიიღება. ეს ნიშნავს, რომ ევროკავშირის საბჭოს გადაწყვეტილება მიღებულად ჩაითვლება, თუკი ის განსაზღვრული რაოდენობის ხმათა მინიმალურ ოდენობას მიიღებს. ევროკავშირის ყოველი ქვეყნისათვის მინიჭებულ ხმათა რაოდენობა მეტნაკლებად შეესაბამება ამ ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობას. 2014 წლის 1-ელ ნოემბრამდე გადაწყვეტილება მიიღება, თუ:

- მის სასარგებლოდ მიცემულია სულ მცირე 260 ხმა 352 ხმიდან (ანუ 73.9%);
- ის მოწონებულია წევრ სახელმწიფოთა უმრავლესობის მიერ;
- თუ ის წევრი სახელმწიფოები, რომლებმაც მოიწონეს გადაწყვეტილება, წარმოადგენენ ევროკავშირის მოსახლეობის სულ მცირე 62%-ს.

2014 წლის 1-ელი ნოემბრიდან, ლისაბონის ხელშეკრულების თანახმად, სისტემა გამარტივდება. გადაწყვეტილება მიღებული იქნება, თუ წევრ სახელმწიფოთა 55% მხარს დაუჭერს მას და თუ ეს სახელმწიფოები წარმოადგენენ ევროკავშირის მოსახლეობის სულ მცირე 65%-ს.

(გ) ევროპის პარლამენტი - ევროპის პარლამენტი არჩევითი ორგანოა და ის ევროკავშირის მოქალაქეებს წარმოადგენს. მას ევროკავშირის საქმიანობაზე პოლიტიკური ზედამხედველობის ფუნქცია აკისრია და მინისტრთა საბჭოსთან ერთად საკანონმდებლო პროცესშიც მონაწილეობს. 1979 წლიდან ევროპარლამენტის წევრების არჩევა ხდება ყოველ ხუთ წელიწადში პირდაპირი კენჭისყრით. 2011 წელს პარლამენტის თავმჯდომარედ ორნახევარი წლის ვადით არჩეული იქნა გერმანელი მარტინ შულცი (სოციალისტებისა და დემოკრატების პროგრესული ალიანსი).

ევროპარლამენტი თავის ძირითად დებატებს ყოველთვიურ შეხვედრებზე (რომლებსაც „პლენარული სხდომები“ ეწოდება) ატარებს და ამ სხდომებს ძირითადად პარლამენტის ყველა წევრი ესწრება. პლენარული სხდომები, ჩვეულებრივ, სტრასბურგში იმართება, ხოლო დამატებითი სხდომები ბრიუსელში. მოსამზადებელი სამუშაოც ბრიუსელში ტარდება: „პრეზიდენტების კონფერენციაზე“ - ანუ პოლიტიკურ ჯგუფთა თავმჯდომარეებისა და პარლამენტის თავმჯდომარის შეხვედრაზე - ყალიბდება პლენარული სხდომების დღის წესრიგი, ხოლო 20 საპარლამენტო კომიტეტი ამზადებს საკანონმდებლო ცვლილებებს, რომლებიც სხდომებზე უნდა იქნეს განხილული. პარლამენტის ყოველდღიურ ადმინისტრაციულ საქმიანობას ასრულებს მისი გენერალური სამდივნო, რომელიც ლუქსემბურგსა და ბრიუსელში მუშაობს. გარდა ამისა, თითოეულ პოლიტიკურ ჯგუფს აქვს საკუთარი სამდივნო. ევროპარლამენტი ევროკავშირის საკანონმდებლო საქმიანობაში ორი სახით მონაწილეობს:

1. „გადაწყვეტილების ერთობლივად მიღების“ პროცედურის საფუძველზე, რომელიც ჩვეულებრივი საკანონმდებლო პროცედურაა, პარლამენტი ევროკავშირის მინისტრთა საბჭოს თანაბარი უფლებამოსილება აქვს მინიჭებული კანონმდებლობის შემუშავებისას პოლიტიკის ყველა სფეროში, რომელიც საბჭოში

კენჭისყრისას კვლიფიცირებულ უმრავლესობას საჭიროებს. ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდეგ ეს სფეროები ევროკავშირის კანონმდებლობის დაახლოებით 95%-ს წარმოადგენს. საბჭოს და პარლამენტს შეთანხმების მიღწევა პირველივე მოსმენაზე შეუძლიათ. თუ ისინი ორი მოსმენის შედეგად ვერ შეთანხმდებიან, საკითხი განსახილველად მორიგების კომიტეტს წარედგინება.

2. „თანხმობის“ პროცედურის თანახმად, ევროპარლამენტმა თანხმობა უნდა მისცეს საერთაშორისო შეთანხმებებს, რომლებთან დაკავშირებითაც ევროკომისია აწარმოებს მოლაპარაკებებს, და ასევე, ნებისმიერ ახალ ხელშეკრულებას, რომელიც ევროკავშირის შემდგომ გაფართოებას ეხება. ევროკავშირის ბიუჯეტის (რომელსაც ევროკომისია წარმოადგენს) მიღებაზე პასუხისმგებლობას ევროპარლამენტი ევროკავშირის საბჭოსთან თანაბრად ინაწილებს. ევროპარლამენტს შეუძლია ჩააგდოს შემოთავაზებული ბიუჯეტი, როგორც ეს მას არაერთხელ გაუკეთებია. ასეთ შემთხვევებში მთელი საბიუჯეტო პროცედურა თავიდან უნდა დაიწყოს. თავისი საბიუჯეტო უფლებამოსილების გამოყენებით ევროპარლამენტი მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს ევროკავშირის პოლიტიკაზე.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის, რომ ევროპარლამენტი დემოკრატიულ ზედამხედველობას უწევს ევროკავშირს, კერძოდ კი ევროკომისიას. ხუთ წელიწადში ერთხელ, როდესაც დგება ახალი კომისიის დანიშვნის დრო, ახლად არჩეულ ევროპარლამენტს შეუძლია - უბრალო უმრავლესობით - დაამტკიცოს ან უარყოს ევროპული საბჭოს მიერ კომისიის პრეზიდენტის თანამდებობაზე დასახელებული პირი. ეს კენჭისყრა ასახავს ევროპარლამენტის ბოლო არჩევნების შედეგებს. მთლიანად ახალი კომისიის შემადგენლობის დამტკიცების კენჭისყრამდე პარლამენტი ასევე გასაუბრებას ატარებს კომისიის წევრობის თითოეულ შემოთავაზებულ კანდიდატთან. ევროპარლამენტს ნებისმიერ დროს აქვს უფლება, უნდობლობა გამოუცხადოს მთლიანად ევროკომისიას და დაითხოვოს იგი. ამ პროცედურას ხმათა ორი მესამედი სჭირდება. ევროპარლამენტი ევროკომისიასა და ევროკავშირის საბჭოს ზეპირ და წერილობით შეკითხვებს უგზავნის და ამ გზით ზედამხედველობას უწევს ევროკავშირის ყოველდღიურ მუშაობას.

(დ) ევროკომისია - ევროკომისია ევროკავშირის ძირითადი ინსტიტუტია. მხოლოდ მას აქვს უფლება, მოამზადოს წინადადებები ევროკავშირის ახალ კანონმდებლობასთან დაკავშირებით და გაუგზავნოს ევროკავშირის საბჭოს და ევროპარლამენტს განსახილველად და დასამტკიცებლად. ევროკომისიის წევრები ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების შეთანხმებით ხუთი წლის ვადით ირჩევიან. ევროკომისიის წევრებს ევროპარლამენტი ამტკიცებს (როგორც ეს ზემოთ არის აღწერილი). ევროკომისია ევროპარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებული. თუკი პარლამენტი მას უნდობლობას გამოუცხადებს, ევროკომისია სრული შემადგენლობით უნდა გადადგეს. ევროკომისიის შემადგენლობაში შედის ერთი წარმომადგენელი („ევროკომისარი“) ევროკავშირის ყველა წევრი სახელმწიფოდან, ასევე ევროკომისიის პრეზიდენტი და ევროკავშირის უმაღლესი წარმომადგენელი საგარეო საქმეთა და უშიშროების პოლიტიკის საკითხებში, რომელიც კომისიის ერთ-ერთი ვიცე-პრეზიდენტია. 2010 წელს ევროკომისიის პრეზიდენტად მეორე ხუთწლიანი ვადით დაინიშნა პორტუგალიის ყოფილი პრემიერ-მინისტრი ხოსე მანუელ ბაროზო. ევროკომისია თავის საქმიანობაში საკმარისი ხარისხის დამოუკიდებლობით სარგებლობს. მისი ფუნქციაა ევროკავშირის საერთო ინტერესების დაცვა, რაც ნიშნავს, რომ ის არ უნდა ასრულებდეს არც ერთი ცალკეული მთავრობის ინსტრუქციას. ევროკომისია ევროკავშირის ფუძემდებლური შეთანხმებების დამცველია; მან უნდა უზრუნველყოს ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების მხრიდან ევროკავშირის საბჭოსა და ევროპარ-

ლამენტის მიერ მიღებული დებულებებისა და დირექტივების შესრულება. თუკი ეს დებულებები და დირექტივები არ შესრულდება, ევროკომისიას შეუძლია დამრღვევს ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოში უჩივლოს და აიძულოს ის, შეასრულოს ევროკავშირის კანონმდებლობა. ევროკომისია, როგორც ევროკავშირის აღმასრულებელი ორგანო, ახორციელებს ევროკავშირის მიერ ისეთ სფეროებში მიღებულ გადაწყვეტილებებს, როგორებიცაა საერთო სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკა. ევროკომისიას აქვს ფართო უფლებამოსილება, მართოს ევროკავშირის საერთო პოლიტიკის განხორციელება ისეთ სფეროებში, როგორებიცაა კვლევა და ტექნოლოგიები, საგარეო დახმარება და რეგიონული განვითარება. ამ სფეროებისათვის პოლიტიკის განსახორციელებლად გამოყოფილ ბიუჯეტსაც ევროკომისია განაგებს. ევროკომისიის წევრების მუშაობას დახმარებას უწევს საჯარო სამსახური, რომელიც 44 დეპარტამენტისა და სამსახური-საგან შედგება. მათი უმრავლესობა ბრიუსელსა და ლუქსემბურგში მდებარეობს. არსებობს ასევე რიგი სააგენტოებისა, რომლებიც შექმნილია ევროკომისიის დავალებით კონკრეტული მითითებების შესასრულებლად და რომლებიც ძირითადად ევროპის სხვა ქალაქებში მდებარეობს.

(ე) მართლმსაჯულების სასამართლო - ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს შემადგენლობაში შედის თითო მოსამართლე ყოველი წევრი სახელმწიფოდან, რომელსაც დახმარებას უწევს რვა ე.წ. „გენერალური ადვოკატი“. მათი დანიშვნა ხდება წევრი სახელმწიფოების მთავრობების ერთობლივი თანხმობის საფუძველზე ექვსწლიანი ვადით (ამ ვადის გაგრძელება შესაძლებელია). მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა ექვს არ იწვევს. სასამართლოს ფუნქციაა, უზრუნველყოს ევროკავშირის კანონმდებლობის შესრულება, ასევე ხელშეკრულებათა სწორი ინტერპრეტირება და შესრულება. მართლმსაჯულების სასამართლო ლუქსემბურგში მდებარეობს.

(ვ) ევროპის ცენტრალური ბანკი - ევროპის ცენტრალური ბანკი ფრანკფურტში მდებარეობს. ის პასუხისმგებელია ევროს და ევროკავშირის მონეტარული პოლიტიკის მართვაზე (იხ. თავი 7 - „ევრო“). მისი ძირითადი ფუნქციებია ფასების სტაბილურობის შენარჩუნება და ბანკების მეთვალყურეობა ევროს სივრცეში.

(ზ) აუდიტორთა სასამართლო - ლუქსემბურგში მდებარე აუდიტორთა სასამართლო 1975 წელს ჩამოყალიბდა. სასამართლოს შემადგენლობაში შედის თითო წევრი ევროკავშირის ყოველი სახელმწიფოდან. სასამართლოს წევრები წევრი სახელმწიფოების თანხმობით და ევროპარლამენტთან კონსულტაციების შემდეგ ექვსწლიანი ვადით ინიშნებიან. აუდიტორთა სასამართლოს დანიშნულებაა იმის მეთვალყურეობა, რომ ევროკავშირის შემოსავალი და გასავალი კანონიერი და პატიოსანი გზით იყოს მიღებული, გარდა ამისა, რომ ევროკავშირის ბიუჯეტი სწორად იმართებოდეს.

სხვა ინსტიტუტები და სტრუქტურები

(ა) ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხთა ევროპული კომიტეტი - პოლიტიკასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებათა მიღებამდე ევროკავშირის საბჭო და ევროკომისია კონსულტაციებს გადიან ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხთა ევროპულ კომიტეტთან. მისი წევრები წარმოადგენენ სხვადასხვა ეკონომიკურ და სოციალურ ინტერესთა ჯგუფებს, რომლებიც ერთობლივად ქმნიან „ორგანიზებულ სამოქალაქო საზოგადოებას“ და ინიშნებიან საბჭოს მიერ ხუთწლიანი ვადით.

(ბ) რეგიონული კომიტეტი - რეგიონული კომიტეტი ევროპის ქვეყნების რეგიონული და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოთა წარმომადგენლებისაგან შედგება. კომიტეტის წევრებს ევროკავშირის სახელმწიფოები წარადგენენ და

საბჭო ნიშნავს ხუთწლიანი ვადით. ევროკავშირის საბჭო და ევროკომისია კონსულტაციებს გადიან რეგიონულ კომიტეტთან იმ საკითხებზე, რომლებიც ეხება რეგიონებს. თავის მხრივ, კომიტეტს შეუძლია დასკვნების საკუთარი ინიციატივით მომზადება და გამოქვეყნება.

(გ) ევროპის საინვესტიციო ბანკი - ევროპის საინვესტიციო ბანკი, რომელიც ლუქსემბურგში მდებარეობს, გასცემს სესხებსა და გარანტიებს, რითაც ევროკავშირის უფრო ნაკლებად განვითარებულ რეგიონებს ეხმარება, ასევე ეხმარება ბიზნესს, გახდეს უფრო კონკურენტუნარიანი.

რას აკეთებს ევროკავშირი?

1. ევროკავშირი მოღვაწეობს ბევრ ისეთ სფეროში, სადაც აუცილებელია პოლიტიკის განსაზღვრა. ამ საქმიანობით მას წევრი სახელმწიფოებისათვის მოაქვს სარგებელი. ამ პოლიტიკურ მიმართულებებს შორისაა: - ინოვაციის პოლიტიკა, რომლის მეშვეობით ინერგება უახლესი ტექნოლოგიები ისეთ სფეროებში, როგორებიცაა გარემოს დაცვა, კვლევა, განვითარება და ენერგეტიკა; - სოლიდარობის პოლიტიკა (ცნობილია ასევე „ინტეგრაციის პოლიტიკის“ სახელწოდებით) რეგიონულ, სასოფლო-სამეურნეო და სოციალურ საკითხებში;

2. ამ სხვადასხვა პოლიტიკას ევროკავშირი თავისი ყოველწლიური ბიუჯეტის საშუალებით აფინანსებს, რაც მას აძლევს შესაძლებლობას, შეავსოს და გააფართოოს წევრი სახელმწიფოების მიერ განხორციელებული საქმიანობა. ევროკავშირის ბიუჯეტი მცირეა მისი წევრი სახელმწიფოების ერთობლივ სიმდიდრესთან შედარებით: იგი შეადგენს ყველა წევრი სახელმწიფოს გაერთიანებული მთლიანი ეროვნული შემოსავლის მატქსიმუმ 1,06%-ს.

ინოვაციის პოლიტიკა - ევროკავშირში მიმდინარე საქმიანობა მოიცავს საზოგადოების წინაშე მდგომ ისეთ რეალურ პრობლემებს, როგორებიცაა გარემოს დაცვა, ჯანმრთელობა, ტექნოლოგიური ინოვაციები, ენერგეტიკა და ა.შ. სწორედ ამიტომ მოაქვს ამ საქმიანობას შედეგი და გავლენას ახდენს მოქალაქეთა ყოველდღიურ ცხოვრებაზე.

(ა) გარემო და მდგრადი განვითარება - ევროკავშირი მიზნად ისახავს, ხელი შეუწყოს კლიმატის ცვლილების თავიდან აცილებას სათბურის გაზის ემისიის მნიშვნელოვანი შემცირებით. 2008 წლის დეკემბერში ევროპული საბჭოს სხდომაზე მიღწეული იქნა შეთანხმება, რომ 2020 წლისთვის ევროკავშირში სათბურის გაზის ემისია უნდა შემცირდეს სულ მცირე 20%-ით 1990-იანი წლების დონესთან შედარებით, უნდა გაიზარდოს განახლებადი ენერგიის გამოყენება 20%-ით და შემცირდეს ენერგიის საერთო მოხმარება 20%-ით. ევროკავშირის ქვეყნები შეთანხმდნენ, მიიღონ კანონმდებლობა ამ მიზნების მისაღწევად. დიდი ძალისხმევა მოხმარდება ახალ ტექნოლოგიებში ინვესტირებას, რაც ასევე ხელს შეუწყობს ეკონომიკის ზრდას და სამუშაო ადგილების შექმნას. ევროკავშირის მასშტაბის „ემისიებით ვაჭრობის სქემა“ მიზნად ისახავს უზრუნველყოს, რომ მავნე გაზების ემისიის აუცილებელი შემცირება ეფექტიანად განხორციელდეს. გარდა ამისა, ევროკავშირს ერთმანეთისგან ძალზე განსხვავებულ სხვა გარემოსდაცვით პრობლემებთან უხდება გამკლავება. ეს პრობლემებია: ხმაური, ნარჩენები, ბუნებრივი გარემოს დაცვა, გამონახობლქვი, ქიმიკატები, საწარმოო ავარიები და წყლის სისუფთავე. ევროკავშირი ასევე გეგმავს კოლექტიური მიდგომის დანერგვას ბუნებრივი თუ ადამიანის მიერ გამოწვეული კატასტროფების – ნავთობის დაღვრის ან ტყეში გაჩენილი ხანძრების – თავიდან ასაცილებლად. ევროკავშირი მუდმივად ცდილობს, დახვეწოს თავისი კანონმდებლობა, რათა გააუმჯობესოს მოქალაქეთა ჯანმრთელობის დაცვა. მაგალითად, გადამუშავე-

ბული იქნა ქიმიკატებთან დაკავშირებული კანონმდებლობა. ძველი წესები, რომლებიც ცალკეული სახეობებისათვის იყო შემუშავებული, შეიცვალა ქიმიკატების რეგისტრაციის, შეფასებისა და ნებართვის გაცემის ერთიანი სისტემით (REACH). ეს სისტემა ეფუძნება ცენტრალურ მონაცემთა ბაზას, რომლის მართვას ახორციელებს ჰელსინკიში არსებული ქიმიკატების ევროპული სააგენტო. მისი მიზანია ჰაერის, წყლის, ნიადაგისა და შენობების დაბინძურების თავიდან აცილება, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება და ევროკავშირის მოქალაქეების ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების გაუმჯობესება და, ამავე დროს, ევროპულ საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნება.

(ბ) ტექნოლოგიური ინოვაციები - ევროკავშირის დამფუძნებლებმა სწორად განჭვრიტეს ის, რომ ევროპის მომავალი კეთილდღეობა დამოკიდებული იქნებოდა მის უნარზე, შეენარჩუნებინა მსოფლიო ლიდერის როლი ტექნოლოგიებში. ისინი დიდ უპირატესობას ხედავდნენ ევროპაში ერთობლივი კვლევების წარმოებაში. ამიტომ 1958 წელს, ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებასთან ერთად, მათ შექმნეს „ევროატომი“ – ევროპის ატომური ენერგიის თანამეგობრობა. მისი მიზანი იყო ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების მიერ ბირთვული ენერგიის მშვიდობიანი მიზნით გამოყენება. ამ მიზნის მისაღწევად შეიქმნა „ერთობლივი კვლევის ცენტრი“, რომელიც შედგება შვიდი ინსტიტუტისაგან და განლაგებულია ხუთ სხვადასხვა ადგილას: ისპრაში (იტალია), კარლსრუეში (გერმანია), პეტენში (ნიდერლანდები), გეელში (ბელგია) და სევილიაში (ესპანეთი). თუმცა მსოფლიოში არსებული მზარდი კონკურენციისთვის ფეხის ასაწყობად საჭირო ხდებოდა ევროპული კვლევების უფრო გამრავალფეროვნება - სხვადასხვა ქვეყნის კვლევით პროგრამებს შორის არსებული ბარიერების დამსხვრევა, მკვლევართა და მეცნიერთა სულ უფრო ფართო წრეების მოზიდვა და მათი აღმოჩენების წარმოებაში დანერგვის ახალი გზების მოძიებაში დახმარების გაწევა. ევროკავშირში მიმდინარე ერთობლივი კვლევის მიზანია, შეავსოს კვლევის ის პროგრამები, რომლებიც ევროკავშირის ყოველ ცალკეულ ქვეყანაში მიმდინარეობს. ერთობლივ კვლევებში ძირითადი ყურადღება ეთმობა ისეთ პროექტებს, რომლებშიც ევროკავშირის რამდენიმე ქვეყნის ლაბორატორიები მონაწილეობს. გარდა ამისა, ეს პროგრამები ხელს უწყობს ფუნდამენტურ კვლევებს, როგორებიცაა მართული თერმობირთვული შერწყმა (პოტენციურად ეს არის ენერგიის ამოუწურავი წყარო 21-ე საუკუნისთვის), ხელს უწყობს, აგრეთვე, კვლევის წარმოებას და ტექნოლოგიურ განვითარებას წამყვან სფეროებში - ელექტრონიკასა და კომპიუტერების წარმოებაში, რომლებიც ევროპის გარეთ არსებულ საწარმოებთან მკაცრი კონკურენციის პირობებში მუშაობენ. ევროკავშირის მიზანია მისი მშპ-ის 3%-ის ხარჯვა კვლევაზე. ევროკავშირის მასშტაბის კვლევის დაფინანსების ძირითადი საშუალებაა ე.წ. „ჩარჩო პროგრამები“. კვლევისა და ტექნოლოგიური განვითარების მეშვიდე ჩარჩო პროგრამა 2007–13 წლებისთვისაა შემუშავებული. მისი ბიუჯეტის (50 მილიარდ ევროზე მეტი) უდიდესი ნაწილი განკუთვნილია კვლევისთვის ისეთ სფეროებში, როგორებიცაა ჯანდაცვა, სურსათი და სოფლის მეურნეობა, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები, ნანომეცნიერებები, ენერგეტიკა, გარემოს დაცვა, ტრანსპორტი, უსაფრთხოება და კოსმოსური კვლევები და სოციალურ-ეკონომიკური კვლევები. სხვა პროგრამები ხელს უწყობს საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავებას კვლევითი სამუშაოების წარმოებისას და მხარს უჭერს მკვლევარებს და მათი კვალიფიკაციის ამაღლებას.

(გ) ენერგეტიკა - ევროკავშირის ენერგომოხმარების დაახლოებით 75%-ს წიაღისეული საწვავი - ნავთობი, ბუნებრივი აირი და ქვანახშირი - შეადგენს. ამ საწვავის უდიდესი წილი ევროკავშირის გარედან შემოდის. დღეისათვის მთელი ენე-

რგორესურსების ნახევარი იმპორტირებულია. ევროკავშირი იოლად შეიძლება ემსხვერპლოს მიწოდების შეწყვეტას და ფასების ზრდას, რაც შეიძლება გამოიწვიოს საერთაშორისო კრიზისებმა. ბუნებრივი საწვავის მოხმარების შემცირების კიდევ ერთი მიზეზი გლობალური დათბობის პროცესის შემობრუნებაა. მომავალში მრავალი სხვადასხვა საშუალების გამოყენებაა საჭირო. მაგალითად, აუცილებელია ენერგიის გონივრულად მოხმარება, ენერგიის ალტერნატიული წყაროების გამოყენება (განსაკუთრებით ევროპაში არსებული განახლებადი წყაროებისა) და საერთაშორისო თანამშრომლობის გაფართოება. ენერგეტიკის სფეროში კვლევა და განვითარება ევროპაში კონცენტრირებულია მზის, ქარის, ბიომასების და ბირთვულ ენერგიაზე. არსებობს ასევე ნახშირორჟანგის კაპტაჟის და გრძელვადიანი შენახვის, ასევე წყალბადის საწვავ ელემენტებზე მომუშავე ძალოვანი დანადგარების მქონე ავტომობილების კომერციულად სიცოცხლისუნარიანად ქცევის პილოტური პროექტები. გარდა ამისა, ევროკავშირმა ინვესტიციები განახორციელა პროექტში „სუფთა ცა“, რომელიც მიზნად ისახავს ნაკლები დაბინძურების გამომწვევი თვითმფრინავის შექმნას. პროექტის ბიუჯეტი 1,6 მილიარდი ევროა.

სოლიდარობის პოლიტიკა - ერთიანი ბაზრის სათანადო ფუნქციონირების უზრუნველსაყოფად უნდა გამოსწორდეს ბალანსის დარღვევები ამ ბაზარზე. სწორედ ეს არის ევროკავშირის სოლიდარობის პოლიტიკის ძირითადი დანიშნულება, რომელიც მიზნად ისახავს ჩამორჩენილ რეგიონებში არსებული უთანასწორობის დაძლევას და იმ სამრეწველო სექტორების დახმარებას, რომლებიც სირთულეებს აწყდებიან. ევროკავშირმა თავისი წვლილი უნდა შეიტანოს ეკონომიკის იმ სექტორების რესტრუქტურირებაშიც, რომლებსაც სწრაფად მზარდმა საერთაშორისო კონკურენციამ მძიმე შედეგები მოუტანა.

(ა) რეგიონული დახმარებისა და ინტეგრაციის პოლიტიკა - ევროკავშირის 2014-2020 წლების ბიუჯეტის მიხედვით ევროკავშირის ინტეგრაციის პოლიტიკის ფარგლებში 325 მილიარდი ევროს ინვესტირება მოხდება ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში, მათ რეგიონებსა და ქალაქებში, რათა ხელი შეეწყოს ევროკავშირის მიზნების - ეკონომიკური ზრდისა და სამუშაო ადგილების შექმნის, კლიმატის ცვლილებასთან, ენერგორესურსებზე დამოკიდებულებასთან და სოციალურ გარიყვასთან ბრძოლის - მიღწევას. ამ მიზნების მისაღწევად სახსრები სპეციალური ფონდებიდან გამოიყოფა. ეს ფონდები გამოიყოფა კერძო სექტორის მიერ გაწეულ კაპიტალდაბანდებაზე დამატებით და წაახალისებს ინვესტირებას კერძო სექტორის და ეროვნული და რეგიონული მთავრობების მიერ:

- ევროპის რეგიონული განვითარების ფონდი გამოიყენება რეგიონული განვითარების პროექტების დასაფინანსებლად და ჩამორჩენილ რეგიონებში ეკონომიკის განვითარების ხელშესაწყობად, აგრეთვე, პრობლემების მქონე საწარმოო რეგიონებში ეკონომიკური საქმიანობის გადსახალისებლად;

- ევროპის სოციალური ფონდი პროფესიულ განათლებას და სამუშაო ადგილების შექმნაზე მიმართულ ინიციატივებს აფინანსებს;

- ინტეგრაციის ფონდი სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურას და გარემოსდაცვით პროექტებს აფინანსებს ევროკავშირის იმ ქვეყნებში, სადაც მთლიანი შიდა პროდუქტი ერთ სულ მოსახლეზე ევროკავშირის საშუალო მშპ-ის 90%-ზე დაბალია.

(ბ) სოფლის მეურნეობის საერთო პოლიტიკა და თევზის რეწვის საერთო პოლიტიკა - სოფლის მეურნეობის საერთო პოლიტიკის ის მიზნები, რომლებიც 1957 წლის რომის ხელშეკრულებაშია განსაზღვრული, ძირითადად მიღწეულია: უზრუნველყოფილია ფერმერთა კარგი ცხოვრების დონე, სტაბილიზებულია ბაზრები, საქონელი მიდის მომხმარებელამდე და მისი ფასები მისაღებია, ფერმერული ინფრასტრუქტურა მოდერნიზებულია. გარდა ამისა, მომხმარებელი

უზრუნველყოფილია საქონლის უწყეტი მიწოდებით, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ფასები სტაბილურია და დაცულია მსოფლიო ბაზრის რყევებისაგან. სოფლის მეურნეობის საერთო პოლიტიკას აფინანსებენ ევროპის სოფლის მეურნეობის გარანტიების ფონდი და ევროპის სოფლის მეურნეობის ფონდი სოფლის განვითარებისათვის. თუმცა სოფლის მეურნეობის საერთო პოლიტიკა საკუთარი წარმატების ტყვეობაში აღმოჩნდა. წარმოება ბევრად უფრო სწრაფად განვითარდა, ვიდრე მოხმარება, ეს კი ევროკავშირის ბიუჯეტს მძიმე ტვირთად დააწვა. პრობლემის გადასაჭრელად სოფლის მეურნეობის პოლიტიკის გადახალისება გახდა საჭირო. რეფორმა თანდათანობით იძლევა შედეგს. წარმოება თანდათანობით შენეულა. ფერმერთა საზოგადოებას ახალი როლი დაეკისრა. ეს არის ეკონომიკური საქმიანობა გარკვეული მასშტაბით სოფლად, ყველა რეგიონში, და ევროპის სოფლის მრავალფეროვნების დაცვა. მრავალფეროვნება და „სოფლური ცხოვრების წესის“ – ანუ ადამიანის მიწასთან ჰარმონიაში ცხოვრების – აღიარება ევროპული იდენტობის უმნიშვნელოვანეს ნაწილს შეადგენს. გარდა ამისა, ევროპის სოფლის მეურნეობამ მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს კლიმატის ცვლილებასთან ბრძოლაში, ველური ბუნების დაცვაში და საკვებზე მსოფლიოს საჭიროების დაკმაყოფილებაში. სხვადასხვა საერთაშორისო მოლაპარაკებაში გაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის ფარგლებში ევროკავშირს ევროკომისია წარმოადგენს. ევროკავშირს სურს, რომ გაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციამ უფრო დიდი ყურადღება მიაქციოს საკვების ხარისხს, წინასწარი ზომების განხორციელების პრინციპს და ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვას. ევროკომისიას სურს, რომ სოფლის მეურნეობის საერთო პოლიტიკამ პრიორიტეტი მიანიჭოს ევროპის სოფლის მეურნეობის მდგრადობის უზრუნველყოფას, ფერმერების საკმარის დაცვას ცვალებად ბაზრებზე, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას და ადგილობრივი და რეგიონული სპეციფიკური პროდუქტების დაცვას. ევროკავშირმა მოახდინა, აგრეთვე, თევზის რეწვის თავისი პოლიტიკის რეფორმირება. რეფორმის ძირითადი მიზანია თევზჭერის შემცირება, რათა შენარჩუნდეს თევზის პოპულაციები (როგორც არის, მაგალითად, გადაშენების საფრთხის ქვეშ მყოფი ცისფერი თინუსი) და ფინანსური დახმარება გაეწიოს თევზჭერაში დასაქმებულებს სხვა ეკონომიკური საქმიანობის წარმართვაში.

გ) სოციალური პოლიტიკა - ევროკავშირის სოციალური პოლიტიკის მიზანია, გამოასწოროს ევროპული საზოგადოების ყველაზე თვალშისაცემი უთანასწორობა. 1961 წელს ევროპის სოციალური ფონდის შექმნის მიზანი იყო სამუშაო ადგილების შექმნის ხელშეწყობა და მშრომელების ერთი ტიპის სამუშაოდან მეორე ტიპის სამუშაოზე, აგრეთვე, ერთი გეოგრაფიული არეალიდან მეორე გეოგრაფიულ არეალში გადასვლის მხარდაჭერა. ფინანსური დახმარება არ არის ერთადერთი გზა, რითაც ევროკავშირი ცდილობს, გააუმჯობესოს სოციალური პირობები ევროპაში. მხოლოდ დახმარების საშუალებით ვერასოდეს გადაწყდება ყველა ის პრობლემა, რომლებიც ეკონომიკური კრიზისით თუ რეგიონის დაბალი განვითარებით არის გამოწვეული. ზრდის დინამიკურმა შედეგმა, პირველ რიგში, სოციალური წინსვლა უნდა გამოიწვიოს. ამასთან, უნდა ახლდეს საკანონმდებლო გარანტიები და მინიმალური უფლებების საკმაოდ სოლიდური პაკეტი. ამ უფლებათაგან ზოგიერთი ხელშეკრულებებშია ასახული, მაგალითად, ქალთა და მამაკაცთა თანაბარი შრომის თანაბარი ანაზღაურება. სხვა უფლებები განსაზღვრულია დირექტივებში, რომლებიც შეეხება მშრომელთა დაცვას (ჯანმრთელობა და სამუშაო ადგილზე უსაფრთხოება) და უსაფრთხოების ძირითად სტანდარტებს. „ძირითადი სოციალური უფლებების ქარტილაში,“ რომელიც 1997 წელს ხელშეკრულების ტექსტში შევიდა და მისი განუყოფელი ნაწილი გახდა,

განისაზღვრა ევროკავშირის ყველა მშრომელის უფლებები. ეს უფლებებია: თავისუფალი გადაადგილება, სათანადო ანაზღაურება, გაუმჯობესებული სამუშაო პირობები, სოციალური დაცვა, კავშირების შექმნის უფლება და უფლებების კოლექტიურად დაცვის უფლება, პროფესიული მომზადების მიღების უფლება, თანაბარი უფლებების მინიჭება ქალებისა და მამაკაცებისათვის, მშრომელთა ინფორმირება, კონსულტირება და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მათი მონაწილეობის უზრუნველყოფა, სამუშაო ადგილებზე ჯანმრთელობის დაცვა და შრომითი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, ბავშვების, მოხუცებისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების დაცვა.

3. ფულის გადახდა ევროპის სასარგებლოდ:

ევროკავშირის ბიუჯეტი სხვადასხვა სფეროში არსებული თავისი პოლიტიკის დასაფინანსებლად ევროკავშირს აქვს წლიური ბიუჯეტი, რომელიც 2014 წელს 142 მილიარდ ევროს აღემატებოდა. ეს არის ევროკავშირის ყველა წევრი სახელმწიფოს ერთიანი ეროვნული შემოსავლის 1,06%. ეს ბიუჯეტი ევროკავშირის ე.წ. „საკუთარი სახსრებით“ ფინანსდება. ბიუჯეტის შევსების ძირითადი წყაროებია:

- ევროკავშირის საზღვრებს გარედან იმპორტირებულ საქონელზე დაწესებული საბაჟო მოსაკრებლები, ფერმერულ პროდუქციაზე მოსაკრებლის ჩათვლით;
- ევროკავშირის მთელ ტერიტორიაზე მოქმედი, საქონელსა და მომსახურებაზე დაწესებული დღგ-ის გარკვეული პროცენტი;
- ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისგან შემოსული შენატანი, რომელიც თითოეულ ქვეყანაში არსებული სიმდიდრის პროპორციულია. ბიუჯეტის ხარჯების კლასიფიცირება 2014 წლის ბიუჯეტის მაგალითით შეიძლება იქნეს ილუსტრირებული:
- ცოდნაზე დამყარებული და ყოვლისმომცველი განვითარება: 64 მილიარდი ევრო, მათ შორის სტრუქტურული ფონდები, ინტეგრაციის ფონდი, კვლევითი პროგრამები, ტრანსევროპული სატრანსპორტო და ენერგეტიკული ქსელები;
- ბუნებრივი რესურსები: 60 მილიარდი ევრო, ძირითადად ფერმერული საქმიანობისთვის, სოფლის განვითარებისა და გარემოს დაცვისათვის;
- უსაფრთხოება და მოქალაქეობა (იხ. მე-10 თავი): 2 მილიარდი ევრო;
- ევროკავშირი - გლობალური პარტნიორი (დახმარება, ვაჭრობა და ა.შ.): 8 მილიარდი ევრო;
- ადმინისტრაციული ხარჯები: 8 მილიარდი ევრო.

ყოველი წლის ბიუჯეტი არის ნაწილი შვიდწლიანი საბიუჯეტო ციკლისა, რომელიც „ფინანსური პერსპექტივის“ სახელწოდებითაა ცნობილი. ყოველ ჯერზე ხდება მისი შემუშავება ევროკომისიის მიერ, შემდეგ წევრმა სახელმწიფოებმა ის ერთსულოვნად უნდა მიიღონ და, ამავე დროს, უნდა გაიმართოს მოლაპარაკება და მიღწეული იქნეს შეთანხმება ევროპარლამენტთან. 2014-2020 წლების ფინანსური პერსპექტივის საერთო ბიუჯეტი 2013 წელს იქნა დადგენილი. საერთო ხარჯვის ლიმიტი დაახლოებით 3%-ით შემცირდა წინა - 2007-2013 წლების - პერიოდთან შედარებით. მიუხედავად ამისა, ხარჯვის ეს გეგმა მიზნად ისახავს ევროპაში ეკონომიკური ზრდისა და სამუშაო ადგილების შექმნის, ეკოლოგიურად სუფთა სოფლის მეურნეობის განვითარების და გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით უფრო რაციონალური და საერთაშორისო მასშტაბით სამაგალითო ევროპის შექმნის ხელშეწყობას. დაფინანსება გაზრდილია ისეთი სფეროებისთვის, როგორებიც არის კვლევა და ინოვაცია, განათლება და ტრენინგი და საგარეო ურთიერთობები. კონკრეტული ფონდები გამოყენებული იქნება დანაშაულთან და ტერორიზმთან საბრძოლველად და მიგრაციისა და თავშესაფრის პოლიტი-

კის დასაფინანსებლად. ნავარაუდევია, რომ ხარჯებმა კლიმატის ცვლილებასთან საბრძოლველად 2014-2020 წლებში ევროკავშირის საერთო ხარჯის სულ მცირე 20% უნდა შეადგინოს.

ერთიანი ბაზარი

1. ერთიანი ბაზრის შექმნა ევროკავშირის უდიდესი მიღწევაა. წევრ სახელმწიფოებს შორის არსებული შეზღუდვები გაქრობასა და თავისუფალ კონკურენცი-აზე თანდათანობით გაუქმდა, ამან კი ცხოვრების დონე გააუმჯობესა.

2. ერთიანი ბაზარი ჯერ კიდევ ვერ გახდა საერთო ეკონომიკური სივრცე. ეკონომიკის ზოგიერთი სექტორი (კერძოდ, საერთო ინტერესის მომსახურება) დღესაც ეროვნულ კანონმდებლობას ექვემდებარება. მომსახურების გაწევის თავისუფლება მნიშვნელოვანია, ვინაიდან ხელს უწყობს ეკონომიკურ აქტიურობას.

3. 2008 წელს დაწყებული ფინანსური კრიზისის გამო ევროკავშირმა გაამკაცრა თავისი ფინანსური კანონმდებლობა.

4. ერთიანი ბაზარს საფუძვლად უდევს ევროკავშირის მიერ წლების განმავლობაში შემუშავებული, პოლიტიკის განმსაზღვრელი რამდენიმე დოკუმენტი (ტრანსპორტის, კონკურენციის სფეროში და ა.შ.). ისინი უზრუნველყოფენ, რომ რაც შეიძლება მეტმა ბიზნეს-სუბიექტმა და მომხმარებელმა ისარგებლოს ერთიანი ბაზრის გახსნით.

ევრო

1. ევრო ევროკავშირის საერთო ვალუტაა. 28 წევრი სახელმწიფოდან 18-მა მიიღო ევრო. უნაღდო ანგარიშსწორებისათვის ევრო 1999 წლიდან შევიდა ძალაში, ხოლო ყველა სახის ანგარიშსწორებისათვის - 2002 წლიდან, როდესაც გამოშვებული იქნა ევროს ბანკნოტები და მონეტები.

2. ევროკავშირის ახალი წევრი ქვეყნები ემზადებიან ევროს სივრცეში შესასვლელად მას შემდეგ, რაც დააკმაყოფილებენ აუცილებელ კრიტერიუმებს. მომავალში ევროკავშირის ყველა ქვეყანა უნდა შევიდეს ევროს სივრცეში.

3. ევრო ევროპელ მომხმარებლებს მნიშვნელოვან უპირატესობებს სთავაზობს. ადამიანებს, რომელთაც მგზავრობა უწევთ, აღარ უხდებათ ვალუტის გად-აცვლის ხარჯების გაღება და ნაკლებ დროსაც ხარჯავენ. სასურველი პროდუქციის შეძენისას მომხმარებლებს შეუძლიათ შეადარონ სხვადასხვა ქვეყანაში არსე-ბული ფასები. ფასების სტაბილურობაზე ევროპის ცენტრალური ბანკია პასუხის-მგებელი. გარდა ამისა, ევრო, აშშ დოლართან ერთად, გახდა მნიშვნელოვანი სარეზერვო ვალუტა. ბოლოდროინდელი ფინანსური კრიზისის განმავლობაში საერთო ვალუტის არსებობამ დაიცვა ევროს სივრცის ქვეყნები ვალუტის კონკუ-რენტული დევალვაციისგან და სპეკულანტების შემოტევებისაგან.

4. ზოგიერთი წევრი სახელმწიფოს ეკონომიკის სტრუქტურული სისუსტე ევროს დაუცველს ხდის სპეკულანტების იერიშებისგან. ამ რისკთან გასამკლავებლად ევროკავშირმა შექმნა სოლიდარობის ინსტრუმენტები, რომლებიც კრიზისის დროს დაეხმარა დავალიანების მქონე ქვეყნების უმეტესობას. სამომავლოდ უმთავრესი საკითხია ის, თუ როგორ უნდა იქნეს მიღწეული უფრო მჭიდრო თა-ნამშრომლობა და ეკონომიკური სოლიდარობა წევრ სახელმწიფოებს შორის, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ მათი ფინანსური რესურსების კარგი მართვა და შეამცირონ ბიუჯეტის დეფიციტი.

სწრაფვა ცოდნისა და ინოვაციისაკენ სტრატეგია „ევროპა 2020“

მიზნად ისახავს:

1. გლობალიზაციისა და ეკონომიკური კრიზისის გამოწვევებს უპასუხოს ევროპული ეკონომიკის უფრო კონკურენტუნარიანად გადაქცევის მეშვეობით (ტელეკომუნიკაციები, მომსახურებები, ენერგეტიკა, მდგრადი განვითარებისკენ მიმართული ახალი მწვანე ტექნოლოგიები);

2. უზრუნველყოს: - ცოდნაზე დამყარებული განვითარება: ცოდნის, ინოვაციის, განათლებისა და ციფრული საზოგადოების დამკვიდრება; - მდგრადი განვითარება: რესურსების უფრო მეტად დამზოგველი, უფრო მწვანე და უფრო კონკურენტუნარიანი ეკონომიკის დამკვიდრების ხელშეწყობა; - ყოვლისმომცველი ეკონომიკური განვითარება: დასაქმების მაღალი მაჩვენებლის მქონე და სოციალური და ტერიტორიული ინტეგრაციის პრინციპზე დამყარებული ეკონომიკის დამკვიდრების ხელშეწყობა.

რას ნიშნავს, იყო ევროპის მოქალაქე?

1. ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მოქალაქეებს შეუძლიათ გადაადგილდნენ, იცხოვრონ და იმუშაონ ევროპის ნებისმიერ ადგილას.

2. ევროკავშირი ხელს უწყობს და აფინანსებს ისეთ პროგრამებს, რომლებიც აერთიანებს და აახლოებს მოქალაქეებს, განსაკუთრებით განათლებისა და კულტურის სფეროებში.

3. ევროკავშირისადმი კუთვნილების გრძნობა განვითარდება თანდათანობით, ხელშესახები წარმატებებისა და მიღწევების გათვითცნობიერების გზით.

4. უკვე არსებობს გარკვეული სიმბოლოები, რომლებსაც ცნობენ ადამიანები და რომლებიც ასახავს ერთიანი ევროპისადმი კუთვნილებას. ეს სიმბოლოებია საერთო ვალუტა, ევროპის დროშა და ჰიმნი.

5. მკვიდრდება „ევროპის საჯარო სფერო“ ევროპის მასშტაბის პოლიტიკური პარტიებით. მოქალაქეები ხუთ წელიწადში ერთხელ კენჭს უყრიან ახალ ევროპარლამენტს, რომელიც შემდეგ ირჩევს ახალ ევროკომისიას.

თავისუფლება, უსაფრთხოება და მართლმსაჯულება ევროპაში

1. ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის შიდა საზღვრების გახსნა ძალზე ხელშესახები სარგებელია ჩვეულებრივი მოქალაქეებისთვის – ეს მათ სასაზღვრო კონტროლის გარეშე, თავისუფალი გადაადგილების საშუალებას აძლევს.

2. თუმცა ევროკავშირის ტერიტორიაზე თავისუფალი გადაადგილების პარალელურად ევროკავშირის გარეთა საზღვრებზე უნდა გამკაცრდეს კონტროლი ორგანიზებულ დანაშაულთან, ტერორიზმთან, უკანონო იმიგრაციასთან, ადამიანებით ტრეფიკინგთან და ნარკოტიკებით ვაჭრობასთან ქმედითი ბრძოლის მიზნით.

3. ევროკავშირის ქვეყნები თანამშრომლობენ საზოგადოებრივი წესრიგის დამყარებისა და მართლმსაჯულების სფეროში, რათა ევროპა გახდეს უფრო დაცული და უსაფრთხო.

ევროკავშირი მსოფლიო არენაზე

1. ევროკავშირს მეტი გავლენა აქვს მსოფლიო არენაზე, როდესაც საერთაშორისო საქმეებში თავისი წევრი სახელმწიფოების სახელით ერთხმად ლაპარაკობს. ამის კარგი მაგალითია მოლაპარაკებები ვაჭრობის სფეროში. ამ მიზნის მისაღწევად და ევროკავშირის საერთაშორისო პრესტიჟის ასამაღლებლად 2009 წელს შემოღებული იქნა ევროპული საბჭოს პრეზიდენტის თანამდებობა და დაინიშნა ევროკავშირის უმაღლესი წარმომადგენელი საგარეო საქმეებსა და უსა-

ფრთხობის პოლიტიკის საკითხებში.

2. თავდაცვის სფეროში თითოეული ქვეყანა ინარჩუნებს სუვერენიტეტს, მიუხედავად იმისა, ნატო-ს წევრია ის თუ წევრია. თუმცა ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები ავითარებენ თანამშრომლობას სამხედრო სფეროში სამშვიდობო მისიების საწარმოებლად.

3. ევროკავშირი გავლენიანი ძალაა საერთაშორისო ვაჭრობაში და მუშაობს ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში ღია ბაზრებისა და წესებზე დაფუძნებული სავაჭრო სისტემის დასამკვიდრებლად.

4. ისტორიული მიზეზების და გეოგრაფიული სიახლოვის გამო ევროკავშირი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს აფრიკას (განვითარების სფეროში დახმარების პოლიტიკა, სავაჭრო პრიორიტეტები, საკვები პროდუქტებით დახმარება და ადამიანის უფლებები)

გამოყენებული ლიტერატურა

- ისტორია XII კლასი, გამომცემლობა „დიოგენე“, ნატა ახმეტელი, ბონდო კუპატაძე, გვანცა აბდალაძე, ნიკოლოზ მურღულია; თბილისი, 2012
- ისტორია XII კლასი, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, ნინო კილურაძე, რეზა გაჩეჩილაძე, გიორგი სანიკიძე, თბილისი, 2012
- 12 გაკვეთილი ევროპის შესახებ - რესურსი ხელმისაწვდომია მისამართზე - <https://bit.ly/44Nmri1>
- ალექსი კუსკოვი, პოლიტიკური კარიკატურა - რესურსი ხელმისაწვდომია მისამართზე - <https://bit.ly/3wAuthE>
- როგორ მუშაობს ევროკავშირი? - რესურსი ხელმისაწვდომია მისამართზე - https://www.eumm.eu/ge/eu_in_georgia/how_does_the_eu_work
- ევროკავშირის წარმომადგენლობა საქართველოში - რესურსი ხელმისაწვდომია მისამართზე - https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia_ka?s=221
- მოკლედ ევროსაბჭოს შესახებ - რესურსი ხელმისაწვდომია მისამართზე - <https://www.coe.int/ka/web/about-us/founding-fathers>
- ევროსაბჭოს ღირებულებები - რესურსი ხელმისაწვდომია მისამართზე - <https://www.coe.int/ka/web/about-us/values>
- ევროპის დროშა - რესურსი ხელმისაწვდომია მისამართზე - <https://www.coe.int/ka/web/about-us/the-european-flag>

საკითხი II : თანამედროვე საზოგადოება და კულტურა

სამიზნე ცნებები: ისტორიული წყარო/ინტერპრეტაცია; საზოგადოება;

გაეცანით კონტექსტ-მაგალითს და შეასრულეთ პროექტული დავალება

პროექტული დავალების პირობა

საუკუნეებით გამყარებულ რწმენა-წარმოდგენებში ქალის ადგილი და რეალიზაციის ასპარეზი ზღვარდადებული და განსაზღვრული იყო მხოლოდ შვილების აღზრდით და ოჯახურ-ნათესაური ურთიერთობებით. ვერავინ შეძლო „ქალის ხვედრის“ გახმოვანება მანამ, სანამ დედები, ცოლები და ქალიშვილები თავად არ ალაპარაკდნენ, თავად არ დასვეს მანამდე ვერდასმული კითხვები: რა ხდება იქ, სადაც ჩვენ არ ვართ და რა მოხდება, როცა ოჯახის ზღურბლს გადავაბიჯებთ და შევალთ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში? ამ „გადალახვის“ და „დაექვების“ ისტორიას გვთავაზობს ფემინიზმი, რომელიც ქალთა მოძრაობით არის ნასაზრდოები.

წარმოიდგინეთ, რომ სატელევიზიო არხის „History Channel“-ის ხელმძღვანელობამ დაგავალათ ფემინისტური მოძრაობის შესახებ დოკუმენტური ფილმის სცენარის შექმნა, სადაც შემოქმედებითად წარმოადგენთ ქალთა ბრძოლას პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, სამოქალაქო და კულტურული უფლებებისათვის.

დოკუმენტური ფილმის სცენარის პრეზენტაციისას ხაზგასმით წარმოაჩინეთ:

- რატომ დაიწყო ფემინისტური მოძრაობა და რა იყო მისი მიზანი;
- რა ინტერესები, საზრუნავი და იდენტობის საშუალებები გააჩნიათ თანამედროვე ფემინისტური მოძრაობის წევრებს;
- ჰქონდათ თუ არა სტერეოტიპული წარმოდგენები ფემინისტური მოძრაობის მიმართ საზოგადოების დანარჩენ წევრებს?
- რა ტიპის წყაროები არსებობს ფემინისტური მოძრაობის შესახებ, არის თუ არა ყველა წყარო ერთნაირად სანდო;
- რატომ იწვევს ფემინიზმი დისკუსიას საზოგადოებაში;
- რატომ არის ფემინისტური მოძრაობა მნიშვნელოვანი თანამედროვე გლობალისტური საზოგადოებისათვის.

მეთოდური ორიენტირები

საკვანძო კითხვა - რატომ არის მნიშვნელოვანი ფემინისტური მოძრაობის ფუნქციონირება თანამედროვე გლობალისტური საზოგადოებისათვის?

სარეკომენდაციო აქტივობა I.

მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ინსტრუქციას: კონტექსტ-მაგალითისა და ქვემოთ მოცემული სქემის მიხედვით მოძებნონ ტერმინების მნიშვნელობები და შექმნან “ფემინიზმის” განმარტება:

განმარტება

პირველი ტალღის ფემინიზმი

ფრანგული რევოლუცია

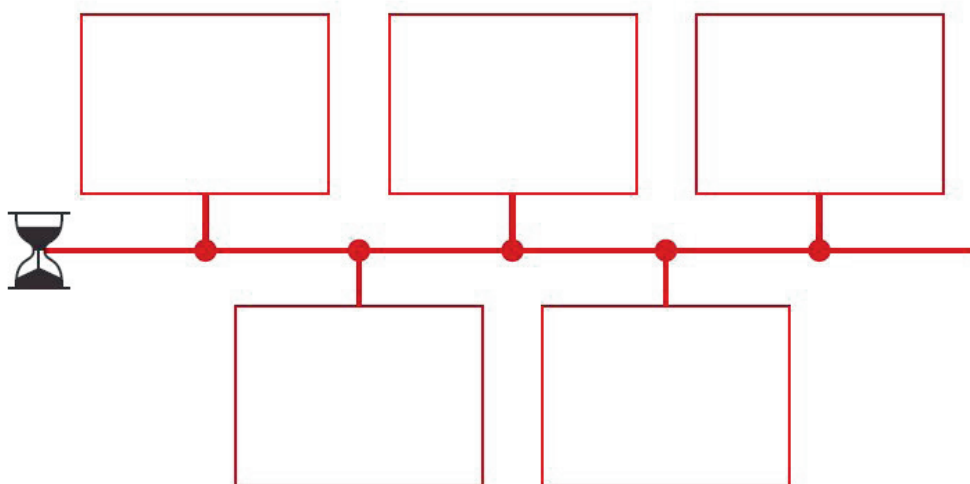
ფემინიზმის მეორე ტალღა

ფემინიზმის მესამე ტალღა

ფემინიზმის მეოთხე ტალღა

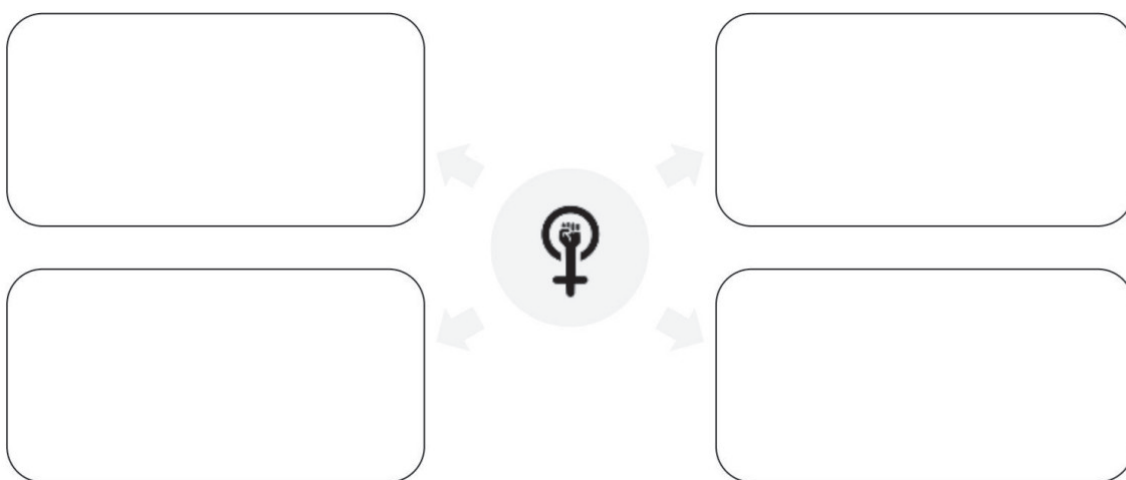
სარეკომენდაციო აქტივობა II.

მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ინსტრუქციას: კონტექსტ-მაგალითის გაცნობის შემდეგ დროის ხაზზე დაიტანონ ფემინისტური მოძრაობის ძირითადი ტალღების ქრონოლოგია.

სარეკომენდაციო აქტივობა III.

მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ინსტრუქციას: კონტექსტ-მაგალითიდან მიღებული ცოდნის გათვალისწინებით შეავსონ ქვემოთ მოცემული დიაგრამა, სადაც იმსჯელებენ ფემინისტური მოძრაობის მიზნებზე.

სარეკომენდაციო აქტივობა IV.

მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ინსტრუქცია: დაუკვირდნენ და შეისწავლონ ამერიკელი გრაფიკოსის ჯ. ჰოვარდ მილერის მიერ შექმნილი პლაკატი "We Can Do It!" (ჩვენ ამას შევძლებთ) და უპასუხოთ კითხვებს.

პლაკატი	კითხვები
	1. როგორ ფიქრობთ ვინ არის ამ პლაკატის სამიზნე აუდიტორია?
	2. როგორ ფიქრობთ, რა არის ამ პლაკატის შექმნის მიზანი?
	3. ეთანხმებით თუ რა მხატვრის გზავნილს? თქვენი მოსაზრება გაამყარეთ საკუთარი არგუმენტით.

სარეკომენდაციო აქტივობა V.

მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ინსტრუქციას: ქვემოთ მოცემული სქემის მიხედვით არგუ-მენტირებულად იმსჯელონ - რამდენად ჰქონდათ სტერეოტიპული წარმოდგენები ფემინისტური მოძრაობის მიმართ საზოგადოების დანარჩენ წევრებს და გამოხატონ საკუთარი პოზიცია.

ფემინისტი	საზოგადოების სხვა წევრი
	

ჩემი პოზიცია

სარეკომენდაციო აქტივობა VI.

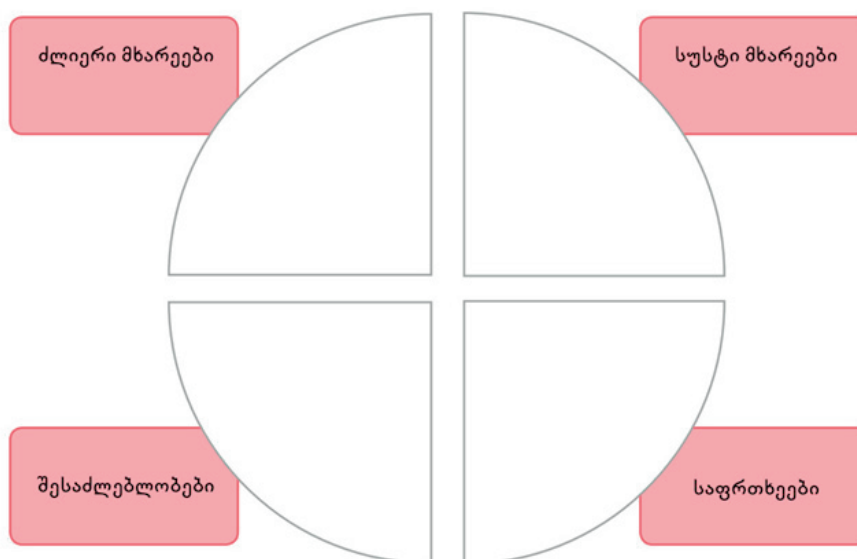
მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს გაეცნონ კონტექსტ-მაგალითში ფემინიზმთან დაკავშირებით მოცემულ წყაროებს და გააანალიზონ ისინი ცხრილის გამოყენებით.

წყაროს ტიპის დასახელება ვინ შექმნა ფემინიზმთან დამოკიდებულება ავტორის არგუმენტები რამდენად სანდოა მოცემული წყარო (საკუთარი პოზიციის დასაბუთება)

წყაროს ტიპის დასახელება	ვინ შექმნა	ფემინიზმთან დამოკიდებულება	ავტორის არგუმენტები	რამდენად სანდოა მოცემული წყარო (საკუთარი პოზიციის დასაბუთება)

სარეკომენდაციო აქტივობა VII.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთხოვს, იმსჯელონ და წარმოადგინონ ფემინისტური მოძრაობის SWOT ანალიზი ქვემოთ მოცემული სქემის მიხედვით.

სარეკომენდაციო აქტივობა VIII.

მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ინსტრუქციას: შესწავლილი მასალის გააზრების შემდეგ მოცემული სქემის მიხედვით იმსჯელონ ფემინისტური მოძრაობის მნიშვნელობის შესახებ თანამედროვე გლობალისტური საზოგადოებისათვის.

კონტექსტ-მაგალითი (ქეისი)

ფემინისტური მოძრაობა

ფემინიზმი, როგორც ქალებსა და კაცებს შორის პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული თანასწორობის რწმენა, სათავეს ცივილიზაციის უადრესი პერიოდებიდან იღებს.

სიტყვა „ფემინისტი“ პირველად საფრანგეთსა და ნიდერლანდებში იქნა გამოყენებული 1872 წელს. თუმცა, ადამიანები აქამდე ბევრად ადრეც გამოხატავდნენ თავიანთ მხარდაჭერას ქალების თანასწორუფლებიანობისთვის. მათ შორის ბერძენი ფილოსოფოსი პლატონი, ფრანგი მწერალი კრისტინ დე პიზანი და ნიუკასლის ჰერცოგინია მარგარეტ კავენდიში.

მე-20 საუკუნემ მოიტანა ფუნდამენტური სოციალური რეფორმები. ჩაგვრის მრავალსაუკუნოვანი გამოცდილების შემდეგ ქალებმა საკუთარი ხმის ხმამაღლა გაჟღერება და უფლებებისთვის ბრძოლა დაიწყეს. შედეგად, რამდენიმე ათწლეულში ქალებმა შეცვალეს სხვა ქალების ბედი მსოფლიოს უდიდეს ნაწილში.

ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე ქალების ბრძოლის მთავარი მიზანი და პოლიტიკა განსხვავდებოდა. მაგალითად, თუ ადრეულ მე-19 საუკუნეში ფემინიზმის მთავარი მამოძრავებელი ძალა ხმის მიცემისა და კერძო საკუთრების ფლობის უფლებების მიღება იყო, მოგვიანებით ეს რეპროდუქციულმა უფლებებმა ჩაანაცვლა და ა.შ.

სწორედ ამიტომ, ადამიანებმა დაიწყეს ფემინიზმზე, როგორც ტალღებზე, საუბარი. ეს 1968 წელს მოხდა, როცა „ნიუ-იორკ თაიმსში“ გამოქვეყნდა მართა უინმანის სტატია სახელწოდებით „მეორე ფემინისტური ტალღა“.

ფემინიზმი, საზოგადოებრივი და პოლიტიკური მოძრაობაა, რომლის მიზანია ქალთა უფლებების აღიარება და მათი გათანასწოება მამაკაცებთან ყველა სფეროში. ფემინისტური ხასიათის იდეები პირველად ძველ ჩინეთში გამოჩნდა. ზოგიერთ მკვლევარს პირველ ფემინისტად პლატონი მიაჩნია. აღორძინების ეპოქაში შეიქმნა ქრისტიან და ლიზანის და კორნელიუს აგრიპას პირველი ტრაქტატები, რომლებშიც აშკარად იყო საუბარი ქალის პიროვნების დათრგუნვასა და მისდამი საზოგადოების უსამართლო დამოკიდებულებაზე.

ფემინიზმის განვითარების მნიშვნელოვანი ეტაპი დაკავშირებულია საფრანგეთის ბურჟუაზიული რევოლუციის შემდგომ პერიოდთან. 1792 წელს ოლიმპია დე გუშმა შეადგინა „ქალისა და მოქალაქის უფლებათა დეკლარაცია“, რომელიც შეიცავდა მოთხოვნას ქალებისათვის საარჩევნო უფლებისა და სახელმწიფო თანამდებობების დაკავების უფლების მიცემის შესახებ

ადრეული ფემინისტები

პლატონი „რესპუბლიკაში“ ამბობს, რომ ქალები ავლენენ კაცებისნაირ „ბუნებრივ შესაძლებლობებს“ მმართველობასა და საბერძნეთის დაცვაში. თუმცა, პლატონს ყველა არ ეთანხმებოდა; როცა ანტიკურ რომში მცხოვრებმა ქალებმა გააპროტესტეს ოპიური კანონი — კანონი, რომელიც ქალებს უკრძალავდა კონკრეტული რაოდენობის სამკაულზე მეტის ტარებას, უზღუდავდა ტანისამოსის ფერს, გადაადგილების ფორმას და ა.შ. — მარკუს პორციუს კატო ამბობდა: „როგორც კი ისინი შენთან გათანაბრებას გადაწყვიტენ, შენი უფროსები გახდებიან!“

თავის ნამუშევარში „წიგნი ქალთა ქალაქზე“ (ფრ. Le Livre de la Cité des Dames) კრისტინ დე პიზანმა გააპროტესტა მიზოგინია (ქალთმოდულობა) და ქალის როლის ხედვა შუა საუკუნეებში. წლების შემდეგ, განმანათლებლობის ხანაში, ისეთი მწერლები და ფილოსოფოსები, როგორებიც მარგარეტ კავენდიში და მერი ვო-

ლსტონკრაფტი იყვნენ, იბრძოდნენ ქალების თანასწორუფლებიანობისთვის.

აბიგაილ ადამსმა, პრეზიდენტ ჯონ ადამსის ცოლმა და აშშ-ის პირველმა ლედიმ, განათლების ხელმისაწვდომობა, საკუთრების ფლობისა და ხმის მიცემის უფლება ქალთა თანასწორობისთვის კრიტიკულად მნიშვნელოვან კომპონენტე-

„ურყევი ქეშმარიტებაა, რომ ყველა ქალი და კაცი თანასწორია!“

- ელიზაბეთ კედი სტენტონი და ლუკრეცია მოტი, 1848 წელი

„ქალებისთვის სათანადო ყურადღების არდათმობის შემთხვევაში, მივიღებთ მზარდ ამბოხს და ვერ შეგვაჩერებს ვერც ერთი კანონი, რომლის მიხედვითაც ჩვენ ხმა არ გვაქვს.“

- აბიგაილ ადამსი, 1776 წელი

ბად მიიჩნია. მისი ქმრისთვის მიწერილ წერილებში აბიგაილ ადამსი ამბობს: „ქალებისთვის სათანადო ყურადღების არდათმობის შემთხვევაში მივიღებთ მზარდ ამბოხს და ვერ შეგვაჩერებს ვერცერთი კანონი, რომლის მიხედვითაც ჩვენ ხმა არ გვაქვს“. „ამბოხი“, რომლითაც ადამსი იმუქრებოდა, მე-19 საუკუნეში დაიწყო, როგორც ქალთა გაერთიანება მონობის წინააღმდეგ.

ფემინისტური მოძრაობის პირველ ეტაპზე დაარსდა ქალთა ორგანიზაციები და კლუბები, რომლებიც კონვენტმა სულ მალე აკრძალა, თავად ოლიმპია დე გუჟი კი სიკვდილით დასაჯეს. მისი თეორიის ჩამოყალიბება დაიწყო მაშინ, როდესაც გამოვიდა მერი უოლსტონკრაფტის წიგნი „განცხადება ქალთა უფლებების შესახებ“. უფრო ფართო აუდიტორია ფემინისტურმა იდეამ მოიპოვა 1840-1850 წლებში, როცა დასავლეთის რიგ ქვეყნებში გაიშალა სუფრაჟისტების მოძრაობა, რომლებიც მოითხოვდნენ ქალებისათვის სარჩევნო უფლების მინიჭებას.

ტერმინი „ფემინიზმი“, პირველად 1895 წელს იხმარა ელის როსიმ, როგორც ქალთა მოძრაობის აქტივისტების იდეოლოგიის აღმნიშვნელი სიტყვა. ფემინიზმი, როგორც თეორია, წარმოიქმნა ქალთა მრავალსაუკუნოვანი დისკრიმინაციის, ისტორიული უსამართლობის, პატრიარქალური წყობის, მამაკაცის დომინირების უალტერნატივობის კრიტიკის შედეგად.

ფემინიზმის პირველი ტალღა: ფუნდამენტური უფლებები

პირველი ტალღის დასაწყისში პრიორიტეტული მოთხოვნები იყო საკუთრების ფლობის თანაბარი უფლება და ქალის ქმრის საკუთრებად აღქმის შეცვლა. 1848 წელს სენეკა ფოლსის ყრილობაზე აბოლიციონისტებმა — მონობის წინააღმდეგ მოძრაობის წარმომადგენლებმა — ელიზაბეთ კედი სტენტონმა და ლუკრეცია მოტმა მკაცრად განაცხადეს: „ურყევი ქეშმარიტებაა, რომ ყველა ქალი და კაცი თანასწორია“ (ინგლ. We hold these truths to be self-evident; that all men and women are created equal).

მე-19 ჩასწორება: ხმის მიცემის უფლება ქალებს

ხმის მიცემის უფლებასთან დაკავშირებით ფემინისტურმა მოძრაობამ წარმატებების მიღწევა ნელ-ნელა დაიწყო: 1893 წელს ახალი ზელანდია პირველი სუვერენული სახელმწიფო გახდა, რომელმაც ქალებს ხმის მიცემის უფლება მისცა. მას მოჰყვა ავსტრალია (1902 წელი) და ფინეთი (1906 წელი), გაერთიანებულმა

სამეფომ კი 1918 წელს მხოლოდ 30 წელს ზემოთ ქალებს მიანიჭა ხმის მიცემის უფლება.

აშშ-ში პირველ მსოფლიო ომში ქალების მონაწილეობამ ბევრს დაანახა, რომ ქალები თანაბარ წარმომადგენლობას იმსახურებდნენ. 1920 წელს დიდწილად სუფრაჟისტების — ქალთა მოძრაობის წარმომადგენლები, რომლებიც ხმის მიცემის უფლებას ითხოვდნენ — მათ შორის, სუზან ბ. ენთონისა და ქერი ჩეპმენ კეტის დამსახურებით, მე-19 ჩასწორება მიიღეს: ამერიკელმა ქალებმა, როგორც იქნა, მოიპოვეს ხმის მიცემის უფლება.

მე-19 ჩასწორება ყველაზე დიდი საკანონმდებლო მიღწევა იყო პირველი ტალღის ფემინიზმისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ ინდივიდუალური ჯგუფები აგრძელებდნენ მუშაობას რეპროდუქციული თავისუფლებისთვის, დასაქმებასა და განათლებაში თანასწორუფლებიანობისთვის, შავკანიანი ქალებისთვის ხმის მიცემის უფლებისთვის, მოძრაობა, როგორც მთლიანობა, ნელ-ნელა იშლებოდა. მას აღარ ჰქონდა ერთიანი მიზანი, რომელსაც ძლიერი კულტურული მომენტუმი ექნებოდა ფონად. ასე გაგრძელდა 1960-იან წლებამდე, სანამ მეორე ტალღამ არ დაიწყო ძალების მოკრება.

დასავლური ფემინიზმის კლასიფიკაციისთვის ხშირად გამოიყენება „ტალღის“ მეტაფორა, რაც გულისხმობს კონკრეტულ ისტორიულ პერიოდს, რომელშიც ქალთა მოძრაობა განსაკუთრებულად ძლიერი იყო, მოძრაობის მოთხოვნები კი - მკაფიოდ გამოხატული. ფემინიზმის ისტორია სამ გამოკვეთილ ტალღას მოიცავს, თუმცა, მათი დაყოფა პირობითია, რადგან ეს ტალღები ხშირად ურთიერთგადამფარავია.

უფრო ფართო ისტორიული გაგებით, ფემინიზმის პირველი ტალღის განხილვა შეგვიძლია მე-18 საუკუნის ბოლოდან დავიწყოთ, როდესაც ქალთა უფლებების საკითხები საზოგადოებრივი განხილვის საგანი გახდა. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ქალთა საკითხების წინ წამოწევა და ქალთა მონაწილეობა საფრანგეთის 1789 წლის რევოლუციაში; ასევე, მერი უოლსტონკრაფტის ტრაქტატის, „ქალის უფლებების დაცვის“ გამოქვეყნება ინგლისში 1792 წელს.

უფრო ვიწრო გაგებით, ფემინიზმის პირველ ტალღად მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარი და მე-20 საუკუნის დასაწყისი (1850-1920 წლები) მიიჩნევა.

ფემინიზმის პირველი ტალღის აღმოცენების ისტორიულ კონტექსტის მნიშვნელოვანი ასპექტი იყო, განსაკუთრებით, დიდ ბრიტანეთსა და ამერიკაში, ინდუსტრიალიზაციის კვალდაკვალ კერძო და საჯარო სფეროების დიფერენციაცია და ქალების საჯარო სივრციდან განდევნა. მე-18 და მე-19 საუკუნეებში ლიბერალური და ეგალიტარული იდეოლოგიების გაძლიერებამ ხელი შეუწყო ქალების მიერ კანონის წინაშე თანასწორობის მოთხოვნას. პირველი ტალღის ფემინიზმისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ქალებისათვის პოლიტიკური (საარჩევნო) უფლებების, განათლებაზე ხელმისაწვდომობის, კერძო საკუთრების ფლობის, განქორწინების უფლებისთვის ბრძოლა.

თუმცა, პირველი ტალღის ფემინიზმი ყველაზე მეტად ქალებისათვის საარჩევნო ხმის უფლებისთვის ბრძოლით არის ცნობილი. სწორედ ამიტომ, პირველი ტალღის ფემინიზმს ხშირად სუფრაჟიზმის (Suffrage - ხმის მიცემის უფლება) სახელითაც მოიხსენიებენ. ხმის მიცემის უფლება ქალების უფლებებისთვის ბრძოლის გამაერთიანებელი მიზანი გახდა მრავალ ქვეყანაში, რადგან სამართლებრივი, საგანმანათლებლო თუ ეკონომიკური ცვლილებებისთვის ბრძოლა, პოლიტიკური უფლებების მოპოვების გარეშე, შეუძლებელი ჩანდა. სუფრაჟისტების პირველი გამარჯვება იყო 1893 წელს ახალ ზელანდიაში ქალებისთვის ხმის მიცემის უფლების მოპოვება. პირველი მსოფლიო ომის პერიოდში ქალებმა ოცზე

მეტ ევროპულ ქვეყანაშიც მოიპოვეს იგივე უფლება, მათ შორის პირველი იყო ფინეთი (1906). ამერიკის შეერთებულ შტატებში სუფრაჟისტების გამარჯვების თარიღი 1920 წელია.

მე-19 საუკუნის 20-იანი წლებიდან ქალთა მოძრაობამ შესუსტება დაიწყო, რაც, ნაწილობრივ, პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ფემინისტების წინააღმდეგ აგრესიული კამპანიის დაწყებას უკავშირდება; ამ კამპანიის მიზანი იყო ქალების დარწმუნება, რომ მიეტოვებინათ ომისდროინდელი სამსახურები და ოჯახში ტრადიციულ როლებს დაბრუნებოდნენ. გარდა ამისა, თვითონ ფემინისტური მოძრაობების წიაღშიც გამოიკვეთა იდეოლოგიური განხეთქილებები, განსაკუთრებით, კლასობრივ ნიადაგზე. ფემინისტთა ნაწილისათვის, განსაკუთრებით, მუშათა კლასის ქალებისათვის პრიორიტეტული იყო ბრძოლა ქალების რეპროდუქციული უფლებებისთვის, ბავშვის აღზრდაში მშობლების თანაბარი მონაწილეობისთვის, მოთხოვნებისთვის, რომლებიც ქალის, როგორც დედისა და მეოჯახის როლიდან წარმოდგებოდა. ფემინისტთა სხვა ჯგუფი, საშუალო კლასის ქალები კი სრულ თანასწორობას უჭერდნენ მხარს და პრინციპულად უარყოფდნენ ისეთი მოთხოვნების მნიშვნელობას, რომლებიც არსებული გენდერული როლების გამო წარმოადგენდა სპეციფიკურად ქალების ინტერესს (მაგალითად, ასეთად მიიჩნევა დეკრეტული შვებულების მოთხოვნის, როგორც სპეციფიკურად ქალების შრომის უფლებების კომპონენტის გაგება).

უდიდესმა ჰუმანისტმა მაჰატმა განდიმ თავისი რეფორმების გატარება სწორედ ქალთა უფლებების წინ წამოწევით დაიწყო. ფემინიზმის პირველი ტალღა XIX საუკუნეში აგორდა. მისი მიზანი იყო სქესთა იურიდიული უფლებების გათანაბრება. ფემინისტური მოძრაობის პირველ ეტაპებზე მიზნად იქნა დასახული ქალებისათვის საარჩევნო უფლებების მოპოვება. სუფრაჟიზმი აღმოცენდა ინგლისში XIX საუკუნის მეორე ნახევარში, მოგვიანებით კი გავრცელდა აშშ-ში, გერმანიაში, საფრანგეთსა და მსოფლიოს მრავალ სხვა ქვეყანაში. საარჩევნო უფლებებისათვის ბრძოლაში პირველად ფინელმა ქალებმა მოიპოვეს წარმატება (1905 წ.), შემდეგ ნორვეგიელებმა და დანიელებმა. სერიოზული ნაბიჯი გადაიდგა წინ 1918-1920 წლებში, როცა ქალებს საარჩევნო უფლება მისცეს ბელგიაში, გერმანიაში, პოლონეთში, კანადაში, აშშ-ში და ზოგიერთ სხვა ქვეყანაში. სუფრაჟიზმის წარმატებებმა დროებით შეაჩერა ქალთა პოლიტიკური მოძრაობის საერთო განვითარება და მომდევნო თითქმის ორმოცი წლის განმავლობაში იგი სტატიკურ მდგომარეობაში იყო.

ქალები და შრომა

სამუშაო ძალაში ჩართული ქალების რიცხვმა დიდი დეპრესიის დროს იმატა: ოჯახის მარჩენალმა კაცებმა სამსახურები დაკარგეს და ამან ქალები აიძულა „ქალური საქმე“ ეპოვათ დაბალანაზღაურებად, მაგრამ შედარებით სტაბილურ პროფესიებში, მაგალითად, საშინაო საქმიანობა, სწავლება და მდივნობა.

მეორე მსოფლიო ომის დროს ქალები აქტიურად მონაწილეობდნენ სამხედრო საქმიანობაში ან შოულობდნენ სამსახურს აქამდე სრულად კაცებით დაკომპლექტებულ ინდუსტრიებში. ადამიანის უფლებების მოძრაობების გაძლიერების პარალელურად ქალები ყველაფერს აკეთებდნენ სამუშაო ძალაში თანასწორი და სამართლიანი ანაზღაურებით ჩართვისთვის.

თანაბარი ანაზღაურების აქტი, რომელიც 1963 წელს იქნა მიღებული, ერთ-ერთი პირველი წარმატებული მცდელობა იყო, ამ პრობლემის დღის წესრიგში დასაყენებლად.

70 წლის განმავლობაში პირველი ტალღის ფემინისტები მარშირებდნენ, აპ-

როტესტებდნენ, საზოგადოების ცნობიერებას ამაღლებდნენ, დამცირებას, დაპატიმრებასა და ძალადობას იტანდნენ — ამის ფასად მათ ხმის მიცემის უფლება

მარგარეტ სანგერი გამოდის სენატის წინაშე კონტრაცეფციის ფედერალური კანონის ადვოკატებისთვის.
ვაშინგტონი, 1934 წელი. წყარო: Associated Press

მოიპოვეს.

მოძრაობის განვითარებასთან ერთად ის რეპროდუქციული უფლებებისკენ მიმართული გახდა. 1916 წელს მარგარეტ სანგერმა გახსნა ამერიკაში პირველი კლინიკა კონტრაცეფციისთვის. ეს ნიუ-იორკის შტატის კანონმდებლობის საწინააღმდეგო ქმედება იყო, რადგან ამ დროისთვის კანონი კრძალავდა კონტრაცეფციის გავრცელებას. მოგვიანებით მან ჩამოაყალიბა კლინიკა, რომელიც დღეს Planned Parenthood-ის (ქართ. ოჯახის დაგეგმვა) სახელითაა ცნობილი.

გვიან მე-19 და ადრეულ მე-20 საუკუნეებში ქალები მიხვდნენ, რომ, პირველ ყოვლისა, მათ პოლიტიკური ძალა უნდა მოეპოვებინათ, რათა ცვლილებების მიღწევა შეძლებოდათ. მათი პოლიტიკური დღის წესრიგი გაფართოვდა და მოიცავდა სექსუალობას, რეპროდუქციასა და ეკონომიკურ საკითხებს.

ფემინიზმის მეორე ტალღა: ქალების გათავისუფლება

ემანსიპაციისათვის ბრძოლის ახალი ტალღა განპირობებული იყო ღრმა სტრუქტურული ცვლილებებით სოციალურ, უპირველეს ყოვლისა კი, საზოგადოებრივ წარმოებაში ქალთა შრომის წილის ზრდით. ფემინიზმის განვითარების ახალი ეტაპი მე-20 საუკუნის 60-იან წლებში დაიწყო. თანამედროვე ეტაპზე გამოყოფენ ფემინიზმის სამდენიმე სახეს.

ანარქისტული ფემინიზმი – ქალთა მოძრაობის აქტივისტების იდეოლოგია, რომლებიც გამოდიან ნებისმიერი სახელმწიფო სტრუქტურის, იერარქიის, ძალაუფლების წინააღმდეგ. ისინი რეფორმების გასატარებლად ქალთა რევოლუციურ ქმედებას ემხრობიან.

ეკონომიკური ფემინიზმი – მიმდინარეობა, რომელიც სწავლობს ქალთა როლს ეკონომიკურ პროცესებში, შრომის გენდერული დიფერენციაციის პრაქტიკებს, ეკონომიკური კრიზისების გავლენას ქალთა მდგომარეობაზე, ქალთა დისკრიმინაციის ეკონომიკურ მახასიათებლებს.

ლიბერალური ფემინიზმი – მიზანია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიღწევა როგორც პოლიტიკურ, ასევე სოციალურ სფეროში. იგი ჯერ კიდევ საფრანგეთის რევოლუციის დროს აღიარებულ „ბუნებრივი უფლებების“ კონცეფციას ეყრდნობა.

ნეოფემინიზმი – ფემინისტური იდეოლოგია, რომელიც ეწინააღმდეგება პატრიარქალურ საზოგადოებაში გაბატონებულ წარმოდგენას ქალის, როგორც

მხოლოდ რეპროდუქციული ფუნქციის შემსრულებლის როლს. ნეოფემინისტები თვლიან, რომ დედობა ქალის მოვალეობა კი არა, არჩევანი უნდა იყოს. ამიტომაც ისინი იბრძვიან ოჯახის დაგეგმარებისა და შეგნებული დედობის ცნებების დასამკვიდრებლად.

ამბობენ, რომ მეორე ტალღა 1963 წელს დაიწყო და მას ბეტი ფრიდანის „ფემინურმა მისტიკამ“ მისცა დასაბამი. ფრიდანამდეც იყვნენ მნიშვნელოვანი ფემინისტი მოაზროვნეები, რომლებიც მეორე ტალღასთან ასოცირდებიან — უპირველესად, სიმონ დე ბოვუარი, რომლის „მეორე სქესიც“ 1949 წელს გამოიცა

ბეტი ფრიდანი

საფრანგეთში, ხოლო 1953 წელს — აშშ-ში. მაგრამ „ფემინური მისტიკა“ ფენომენალური აღმოჩნდა — სამ წელიწადში მისი სამი მილიონი ეგზემპლარი გაიყიდა.

ფრიდანი ამ წიგნში 1950-იანი წლების ქალის სტერეოტიპულ სახეს განიხილავს და ამბობს, რომ ქალისთვის ზრუნვა, ქორწინება და სახლის საქმეების კეთება სრულყოფილება არ არის. სწორედ ამ წიგნთანაა დაკავშირებული მეორე ტალღის ფემინისტების მთავარი სლოგანი: „პირადი პოლიტიკურია“.

როცა სამმა მილიონმა მკითხველმა გაიაზრა, რომ გაბრაზებულები იყვნენ, ფემინიზმს ისევ გაუჩნდა კულტურული მომენტუმი. მოძრაობას ერთიანი მიზანიც გამოეკვეთა: არამხოლოდ პოლიტიკური თანასწორობა (რომლისთვისაც პირველი ტალღა იბრძოდა), არამედ სოციალურიც.

მეორე ტალღის ფემინისტები ამბობდნენ, რომ პრობლემები, რომლებიც ერთი

ანიტა პილი საჯაროდ აძლევს ჩვენებას, 1991 წელი. წყარო: Bill Sneed/The Washington Post

შეხედვით ინდივიდუალური და უმნიშვნელო ჩანს — სექსი, ურთიერთობები, აბორტის ხელმისაწვდომობა, შინ შრომა — რეალურად, სისტემური და პოლიტიკურია და ფუნდამენტურია ქალთა თანასწორობისთვის ბრძოლაში.

- 1971 წელს ფემინისტი გლორია სტაინემი შეუერთდა ბეტი ფრიდანს და

ბელა აბცუგს და მათ ერთად დააარსეს „ქალთა პოლიტიკური კრება“. სტაინემის „Ms. Magazine“ პირველი ჟურნალი იყო, რომლის გარეკანზეც 1976 წელს ფემინისტური ამბავი მოხვდა;

- „თანასწორუფლებიანობის ჩასწორება“, რომელიც მიზნად კანონისმიერ თანასწორობასა და სქესის ნიშნით დისკრიმინაციის აკრძალვას ისახავდა, კონგრესმა 1972 წელს მიიღო (თუმცა კონსერვატორული საპასუხო რეაქციების ფონზე არასდროს იქნა რატიფიცირებული საკმარისი რაოდენობის შტატების მიერ, რომ კანონის სახე მიეღო);

- ერთი წლის შემდეგ ფემინისტებმა უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება „Roe v. Wade“ იზეიმეს, რაც ქალის გარანტირებულ უფლებას გულისხმობდა, რომ აერჩია აბორტი;

- მეორე ტალღის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი ქალებისთვის საკუთარ სახელზე საკრედიტო ბარათის ფლობისა და სესხზე განაცხადის შეტანის უფლებების მოპოვება იყო. ამ პერიოდის ფემინისტები ასევე მუშაობდნენ, რომ აეკრძალათ გაუპატიურება ქორწინებაში, გაეზარდათ ცნობიერება ოჯახურ ძალადობაზე და შეექმნათ თავშესაფარი გაუპატიურებისა და ოჯახური ძალადობისგან თავდაღწეული ქალებისთვის;

- ისინი ასევე ყველაფერს აკეთებდნენ, რომ თავისი სახელი დარქმეოდა და კანონი მიეღოთ სამუშაო ადგილზე სექსუალური შევიწროებისთვის.

მეორე ტალღისთვის რასიზმიც მნიშვნელოვანი პრობლემა იყო, მაგრამ ის საკმაოდ მოუხერხებელი აღმოჩნდა ფერადკანიან ადამიანებთან მუშაობაში. ქალების მოძრაობის განვითარების პროცესში ის მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ანტიკაპიტალისტურ და ანტირასისტულ მოძრაობებთან, მაგრამ შავკანიანი ქალები სულ უფრო და უფრო ხშირად ირიყებოდნენ ცენტრალური პლატფორმებიდან და ქალთა მოძრაობის დღის წესრიგიდან.

„ფემინური მისტიკა“ და მისი „პრობლემა, რომელსაც სახელი არ აქვს“ კონკრეტულად თეთრკანიანი, საშუალო კლასის ქალებისთვის იყო: ქალების ჩაგვრის ფორმები, რომლებსაც უწევდათ მუშაობა, რათა თავი ერჩინათ, მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა იმ ქალების ჩაგვრის ფორმებისგან, რომლებსაც სოციალურად შეზღუდული ჰქონდათ მუშაობის უფლება.

სახლის გარეთ მუშაობის უფლების მოპოვება არ იყო შავკანიანი ქალების მთავარი გამოწვევა. ბევრი მათგანი უკვე ისედაც მუშაობდა. და მიუხედავად იმისა, რომ შავკანიანი და თეთრკანიანი ქალები ერთად იბრძოდნენ რეპროდუქციული თავისუფლებისთვის, შავკანიან ქალებს უნდოდათ, რომ კონტრაცეფციისა და აბორტის უფლებასთან ერთად მიეღწიათ იძულებითი სტერილიზაციის გაუქმებისთვისაც ფერადკანიანი და შშმ ადამიანებისთვის. ეს კი ქალთა მინისტრიმული მოძრაობებისთვის პრიორიტეტული არ აღმოჩნდა. საპასუხოდ, ზოგიერთი შავკანიანი ფემინისტი გამოეყო ფემინიზმს და შექმნეს ვუმანიზმი (ვუმანიზტი არის იგივე ფემინისტისთვის, რაც იისფერი არის ლავანდისთვის“ — წერდა ალის ვოკერი 1983 წელს.) მიუხედავად არაერთი განსხვავებისა, ქალები მაინც გაერთიანდნენ 1968 წელს, რათა გაეპროტესტებინათ „მის ამერიკის“ სილამაზის კონკურსი და მისი დამამცირებელი, პატრიარქალური მოპყრობა ქალების მიმართ. პროტესტის ფარგლებში ქალებმა ცერემონიულად გადაყარეს ქალების განივთებისთვის დამახასიათებელი სიმბოლოები.

1980-იან წლებში რეიგანის ერაში არსებულმა კონსერვატიზმმა წარმატებით მოახერხა მეორე ტალღის ფემინისტების იუმორის გრძნობის არმქონე, არასასიამოვნო ქალებად წარმოჩენა, რომლებსაც თმისანი ფეხები აქვთ და მხოლოდ უმნიშვნელო სისულელებზე ღელავენ, მაგალითად ლიფებზე, ნაცვლად რეალური

პრობლემებისა. ამას კი იმიტომ აკეთებენ, რომ მართოსულ ცხოვრებას გაექცნენ, რადგან არცერთ კაცს არ უნდა ფემინისტი ქალი.

მე ჩემს თავს ფემინისტად არ ვთვლი — უთხრა ახალგაზრდა ქალმა სუზან ბოლოტინს 1982 წელს, „ნიუ-იორკ თაიმსის“ ერთ-ერთ სტატიაში. „ჩემთვის არა, მაგრამ ჩემი კარის მეზობელი კაცისთვის ეგ იმის ნიშანი იქნება, რომ ლესბოსელი ვარ და კაცები მძულს“. სხვა ახალგაზრდა ქალი დაეთანხმა და დაამატა: „მიმოიხედეთ და დაინახავთ ბედნიერ ქალებს და შემდეგ დაინახავთ ამ უხეშ, უზრდელ ქალებს. ყველა უბედური ქალი ფემინისტია. თქვენ ძალიან ცოტას თუ იპოვით ბედნიერ, მშვიდ, ენთუზიაზმით სავსე ქალებს, რომელიც ფემინიზმს მხარს უჭერს“.

ფემინიზმის მესამე ტალღა: ინტერსექციულობა

კრიტიკოსები ამბობდნენ, რომ ფემინისტური მოძრაობების, განსაკუთრებით მეორე ტალღის, სიკეთეებით ძირითადად თეთრკანიანი, უმაღლესი განათლების მქონე ქალები სარგებლობდნენ და რომ ფემინიზმმა ვერ უპასუხა ფერადკანიანი, ლესბოსელი, იმიგრანტი და რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების გამოწვევებს. ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში სოჭერნერ თრუსი საუბრობდა რასობრივ განსხვავებებზე თეთრკანიან ქალებთან მიმართებით, როცა 1851 წელს „ოჰაიოს ქალთა უფლებების ყრილობაზე“ სიტყვით გამოვიდა.

მესამე ტალღა იწყება 1990-იან წლებში, მისი დაძვრის წერტილი კი ანიტა ჰილის ისტორია იყო. ანიტა ჰილმა, სამართლის პროფესორმა, სექსუალურ შევიწროებაზე ჩვენება მისცა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატის, კლარენს ტომასის, წინააღმდეგ. ეს სამუშაო ადგილზე შევიწროების შემთხვევის ერთ-ერთი პირველი საჯარო განხილვა იყო.

ადრეული მესამე ტალღის აქტივიზმი სამუშაო ადგილზე სექსუალური შევიწროების წინააღმდეგ და ლიდერულ პოზიციებზე ქალების რაოდენობის გაზრდისთვის იბრძოდა. იდეოლოგიური თვალსაზრისით, მესამე ტალღა 80-იანი წლების თეორეტიკოსების ნააზრევზე იდგა. ეს თეორეტიკოსები იყვნენ: კიმბერლი ქრენშო (გენდერის სპეციალისტი და რასის კრიტიკული თეორიის ავტორი, რომელმაც შექმნა ცნება „ინტერსექციულობა“ იმის აღსაწერად, თუ რომელი ნიშნები კვეთენ ერთმანეთს ჩაგვრისას: რასა, გენდერი, ეთნიკურობა, სექსუალური ორიენტაცია და ა.შ.) და ჯუდიტ ბატლერი (რომელიც ამბობდა, რომ გენდერი და სქესი სხვადასხვა რამაა). ქრენშოს და ბატლერის გავლენების ერთიანობა იქცა მესამე ტალღის ერთ-ერთი მთავარი — ტრანს თემის უფლებებისთვის — ბრძოლის საფუძვლად და ეს ბრძოლა ინტერსექციული ფემინიზმის განუყოფელი ნაწილი გახდა.

მესამე ტალღის ბოლოს კი „riot grrrl“ მუსიკალური ჯგუფები აღზევდნენ და პოპულარული გახადეს პანკ ფემინიზმი — პოლიტიკის, პანკ-მუსიკისა და ფემინიზმის ერთობლიობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი ამტკიცებს, რომ ფემინიზმის მხოლოდ ეს სამი ტალღა არსებობს (რაც ნიშნავს, რომ მესამე ტალღა დღემდე გრძელდება), ასევე არსებობს მოსაზრება, რომ მესამე ტალღამ 2010-იან წლებში ასპარეზი დაუთმო მეოთხეს.

ფემინიზმის მესამე ტალღას უწოდებენ ფემინისტურ აქტივიზმსა და თეორიას მეოცე საუკუნის 90-იანი წლებიდან დღემდე. ფემინიზმის მესამე ტალღა პოსტსტრუქტურალისტურ, პოსტმოდერნისტულ და პოსტკოლონიალურ თეორიულ ჩარჩოს ეყრდნობა და, მიუხედავად იმისა, რომ აღიარებს ფემინიზმის მეორე ტალღის მიღწევების მნიშვნელობას, აკრიტიკებს კიდევ მას დასავლეთზე კონცენტრირებულობის, თეთრკანიანთა თვალსაზრისის დომინირებისა და ჰეტერონორმატიულობის გამო. ის ერთგვარი თვითრეფლექსიური ნაბიჯია ფემინიზმში, რომლითაც მეორე ტალღის ჰომოგენური და უნივერსალისტური დაშვებები შე-

იცვალა კულტურულ და ისტორიულ კონტექსტზე ორიენტირებული კონსტრუქტივისტული ანალიზით.

ძირითადად აკადემიური წრეებიდან წამოსული მესამე ტალღის ფემინიზმი ცდილობს რასის, კლასის, გენდერისა თუ სექსუალობის საკითხების მიმართ უფრო სენსიტიური იყოს. ის კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს ქალის, როგორც ფემინიზმის უნივერსალური სუბიექტის, არსებობას და ჩაგვრის საერთო გამოცდილების დაშვებას. მესამე ტალღის ფემინიზმი უფრო მდიდარია შავკანიანი თუ ლესბოსელი ქალების ნაშრომებითა და არადასავლური პერსპექტივებით. მაგალითად, ჩანდრა ტალპადე მოჰანტის ნაშრომი (1991) დასავლურ ფემინიზმს კოლონიალიზტური ხედვის გამო უპირისპირდება, რომელიც „მესამე სამყაროს“ ქალებს სწორხაზოვან მონოლითურ ჩაგრულ სუბიექტებად წარმოადგენს და, ამავდროულად, იმპლიციტურად განამტკიცებს „დასავლელი ქალების“ ერთგვარ უპირატესობას და პროგრესულობას. მოჰანტი განსაკუთრებით კრიტიკულია ისტორიული თუ კულტურული კონტექსტის უგულვებელყოფისა და „ქალების“ ჰომოგენურ და უნივერსალურ კატეგორიად განხილვის მიმართ.

აკადემიური დებატების გარდა, მესამე ტალღის ფემინიზმის მნიშვნელოვანი მახასიათებელია კულტურული აქტივიზმით ინტერესიც. მესამე ტალღის ფემინისტები განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ პოპულარულ მედიაში, ტელევიზიაში, მუსიკაში, ფილმსა თუ ლიტერატურაში გენდერის რეპრეზენტაციის საკითხებს. 1991 წელს აშშ-ში დაწყებული აჯანყებული გოგონების (Riot Grrrl) მუსიკალური მოძრაობა მჭიდროდ უკავშირდება მესამე ტალღის ფემინიზმს და პოპულარული კულტურის შეცვლის, მუსიკალური სივრცის პოლიტიკური მესიჯების გადაცემის არეალად გააზრების მაგალითია. მართალია, აჯანყებული გოგონების ძირითადი საქმიანობა მუსიკის შექმნა, გავრცელება და კულტურული ღონისძიებების გამართვა იყო, მაგრამ ისინი ხშირად მართავდნენ საგანმანათლებლო შეხვედრებს სექსუალობის, სექსუალური ძალადობის გამოცდილების, რასობრივი ჩაგვრისა თუ ოჯახში ძალადობის შესახებაც. მოძრაობა ნათელი მაგალითია იმისა, როგორ ცდილობს მესამე ტალღის ფემინიზმი პოლიტიკური მიზნების პოპულარული კულტურითა და მასმედით მიღწევას.

მესამე ტალღის ფემინისტური აქტივიზმის გამორჩეული მახასიათებელია სიბრაზის პირდაპირი და თამამი გამოხატვა და მსხვერპლის პოზიციაზე უარის თქმა.

ფემინიზმის მეოთხე ტალღა

ფემინიზმის მეოთხე ტალღა აქაა. მთავარი საკითხები, რისთვისაც დღეს ქალები იბრძვიან, დამუხტულია წარსული ბრძოლებით, რომლებიც წინა თაობის ქალებმა გადაიხადეს „შუშის ჭერის“ დანგრევისა და რეპროდუქციული უფლებებისთვის. მათ ასევე დღის წესრიგში დააყენეს ისეთი საკითხები, როგორებიცაა გაუპატიურება კოლეგებსა და უნივერსიტეტებში, დისკრიმინაცია სამუშაო ადგილზე და სექსუალური შევიწროება.

ინტერნეტის წყალობით მიღებული მუდმივი კავშირის შეგრძნებისა და #მეც (#MeToo) მოძრაობის წყალობით, დღეს რეკორდული რაოდენობის ქალი იბრძვის დისკრიმინაციის წინააღმდეგ. ფემინიზმისთვის ახალი ერა დაიწყო, სავსე ენთუზიაზმით, ძალითა და ცვლილებების სურვილით.

ფემინიზმის უახლესი ტალღის მთავარი მოვლენები

- მოძრაობა #მეც (#MeToo) — მსოფლიოს მასშტაბით მილიონობით ქალი გაერთიანდა შევიწროებისა და ძალადობის წინააღმდეგ და ხმამაღლა მოყვა თავის ისტორიას.

- მოძრაობა „დრო იწურება“ (Time's Up) — მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე ძალადობის შემთხვევების დღის წესრიგში დაყენება. გავლენის მქონე და ცნობილი კაცები, როგორებიც არიან როჯერ ეილსი, ჰარვი ვაინშტაინი, მეტ ლაუერი, ბილ ქოსბი, ბილ ო'რაილი, მარიო ბატალი და ყოფილი სენატორი ალ ფრანკენი ამხილეს მანიპულაციურ და სასტიკ ქმედებებში. ეს პროცესი კი ცნობილმა, ძალაუფლების მქონე ქალებმა დაძვრეს, რომლებიც თავიანთი საქმიანობის ინდუსტრიაში ძირეულ ცვლილებებს ითხოვდნენ.

- რეკორდული რაოდენობა ქალებისა, რომლებიც პოლიტიკასა და სხვა სფეროებში ლიდერული პოზიციებისკენ იღწვიან. თანასწორობის, უფლებების, თანაბარი ანაზღაურების მოთხოვნა დღის წესრიგში დადგა რეკორდულ ნიშნულებზე — მარშებით, სოციალური მედიის კამპანიებით და ცნობილი ქალების ძლიერი აქტივისტური პოზიციებით.

არსებული რეალობა, განსაკუთრებით კი აშშ-ში ბოლო დროს განვითარებული მოვლენები „Roe v Wade-თან“ დაკავშირებით, ცხადყოფს, რომ ფემინიზმი ქალთა უფლებებისთვის მუდმივ ბრძოლას, სიფხიზლეს, მხარდაჭერასა და სოლიდარობას გულისხმობს. ფემინიზმის მრავალწლიანი ისტორია კი გვჩვენებს, რომ ბრძოლას ყოველთვის აქვს აზრი და ქალების ერთიანობასა მიზანდასახულობას ყოველთვის მოაქვს შედეგი: კიდევ ერთი ნაბიჯი წინ, თავისუფალი, თანასწორი, მშვიდი და უსაფრთხო ცხოვრებისკენ.

მიხეილ ჭავჭავაძე, ქალთა მოძრაობის ისტორიიდან

მეცხრამეტე საუკუნეში ევროპისა და ამერიკის სახელმწიფოთა დემოკრატიზაციამ ცოტად თუ ბევრად ფრთა შეაკვეცა ხეპრულ ძალის ბატონობას და სამართლიანობის პრინციპს სახელმწიფოში უფრო მეტი ადგილი და მნიშვნელობა მისცა, ვიდრე მას ჰქონდა წინა საუკუნეებში. ამ დემოკრატიზაციამ დიდი ცვლილება და გაუმჯობესება შეიტანა დედაკაცის მდგომარეობაშიაც. ქალთა მდგომარეობის

მარეობის გაუმჯობესებამ ალაგ-ალაგ უტოპისტების მოლოდინსაც კი გადააჭარბა და ზოგიერთ სახელმწიფოში (ამერიკის ზოგიერთ შტატებში, ავსტრალიის ფედერაციაში) ქალებისაც ისეთივე პოლიტიკური უფლებანი მიანიჭა, როგორიც მამაკაცებს.

დედაკაცის მდგომარეობის ისტორიას რომ თვალი გადავავლოთ, ნათლად დავინახავთ, რომ დღემდის მიზეზი დედაკაცის დაბეჩავებისა იყო უფლება ძლიერისა. ძლიერის უფლება არც დღეს მოსპობილა და არც ამ ახლო მომავალში მოისპობა. მაგრამ ის კი ცხადია, რომ თანდათან სამართლიანობა ამარცხებს ძალის უფლებას და, იმედია, ერთ დროს სრულიად მოსპობს მას.

პირველი სერიოზული აგიტაცია ქალთა სასარგებლოდ ეკუთვნის დიდებულ საფრანგეთის რევოლუციას. ამერიკის განმათავისუფლებელ მოძრაობის მაგალითით აღფრთოვანებულმა საფრანგეთის ქალმა კარგად ისარგებლა რევოლუციის დროს საერთო გატაცებით და ხმამაღლა მოითხოვა თავისი ადამიანური უფლებანი. დედაკაცებიც აჰყვნენ მამაკაცების მაგალითს და შეადგინეს საკუთარი "დეკლარაცია დედაკაცის უფლებათა", დააარსეს საკუთარი კლუბი და ენერგიულად შეუდგნენ აგიტაციას. ქალთა მოძრაობას მხარს უჭერდა იმ დროის შესანიშნავი ფილოსოფოსი კონდორსე, რომელიც მის შესახებ სწერდა: "რომელი პრინციპისა და რომელი უფლების ძალით ჩაგრავენ დედაკაცს რესპუბლიკურ სახელმწიფოში? საერო წარმომადგენლობა ნიშნავს მთელი ერის წარმომადგენლობას. მაგრამ განა დედაკაცი ერის ნაწილი არ არის? ლაპარაკობენ, ვითომ დედაკაცებისა და მამაკაცების პოლიტიკური გათანასწორება დედაკაცს ოჯახს მოაშორებსო. შორიდან ეს საბუთი თითქო მართალია, მაგრამ ნამდვილად იგი ერთ გროშადაც არა ღირს. ეს საბუთი სრულიად არ შეეხება იმ ქალთა აუარებელ ჯარს, რომელიც არც გათხოვილნი არიან და არც საკუთარი ოჯახი აქვთ. მაგრამ თუ ზემოხსენებულ საბუთს სამართლიანად აღვიარებთ, მაშინ ამავე საბუთის ძალით ქალებს უნდა ავუკრძალოთ მოსამსახურეობა და ვაჭრობა-მუშაობა, რადგან ვაჭრობაც და ქარხნებში მუშაობაც, ქალს საკუთარ ოჯახს აშორებს!"

ნაპოლეონის დროს ქალთა მოძრაობა მიყუჩდა, ხოლო რესტავრაციამ იგი თითქმის სულ მოსპო. წარსულ საუკუნის შუა წლებში, ეგრეთ წოდებულ ქალთა ემანსიპაციის ხანაში, ლიტერატურაში ხელახლად აღიძრა ქალთა მოძრაობაზე ლაპარაკი. მწერალი ქალი ჟორჟ ზანდი, ლაბულე და ლეგუვე მძლავრი დამცველები იყვნენ დედაკაცის უფლებისა. მაგრამ მეორე რესპუბლიკის დროს, ნაპოლეონ III-ის გავლენით, ისევ მიყუჩდა აგიტაცია ქალთა სასარგებლოდ. მეორე იმპერიის დროს ქალთა მოძრაობა მხოლოდ იმაში გამოიხატა, რომ დაარსდა რამდენიმე საქალებო "კურსები" (ეხლანდელი გიმნაზიები), რომელთაც შესამჩნევი სარგებლობა მოუტანეს საფრანგეთის ქალებს, რომელნიც იმ დრომდის მხოლოდ იეზუიტურ მონასტრებში იღებდნენ განათლებას.

ინგლისს პირველობა ეკუთვნის ქალთა მოძრაობის ისტორიაში. ჯერ კიდევ XVII საუკუნეში "რობინზონ კრუზოს" ავტორმა დანიელ დეფომ გამოსცა შესანიშნავი პამფლეტი ქალების უფლებათა დასაცავად, რომელმაც დიდი აყალ-მაყალი და მითქმა-მოთქმა ასტეხა მთელ ინგლისში. მას აქვე მოძრაობა ხან სუსტდებოდა და ხან ძლიერდებოდა, მაგრამ გარკვეული კალაპოტი მიიღო მხოლოდ წარსულ საუკუნის მეოცე წლებში, როდესაც, ხანგრძლივ რეაქციის შემდეგ, ლიბერალიზმმა გაიმარჯვა და ქალთა საკითხიც ხელმეორედ გამოვიდა საზოგადოებრივ ასპარეზზე. მესამოცე წლებში ქალთა მოძრაობა გამარჯვების გზას დაადგა; გამოვიდა სპეციალური ჟურნალი, რომელიც დღესაც გამოდის, და დაარსდა კერძო საქალებო სასწავლებლები. 70-იან წლებში დაარსდა უმაღლესი საქალებო სასწავლებელი, განსაკუთრებული საზოგადოებანი, რომელთაც სქესთა პოლი-

ტიკურ თანასწორობის მოპოვება ჰქონდათ მიზნად, და საზოგადოებრივი აზრი შესამჩნევად გადიხარა ქალებისაკენ. ქალთა მოძრაობას დიდი სარგებლობა მოუტანა განთქმულმა ფილოსოფოსმა და ეკონომისტმა ჯონ სტიუარტ მილმმა, რომელიც ლონდონის საქალებო საზოგადოების თავმჯდომარედ ითვლებოდა. ოთხმოციან წლებში ქალთა მდგომარეობა შესამჩნევად გაუმჯობესდა. გათხოვილ ქალების უფლებები გაფართოვდა, საზოგადოებრივ და ადგილობრივ დაწესებულებებში დედაკაცმაც შესდგა ფეხი.

ამერიკაში ქალთა მოძრაობამ პირველად თავი იჩინა განმათავისუფლებელ მოძრაობის დროს. ამერიკის განთქმულ რევოლუციაში დედაკაცს დიდი წილი უდევს. რევოლუციის გათავების შემდეგ, როდესაც დაიწყო ხანა ალორძინებისა და სახელმწიფოს მოწყობისა, ქალები არ დაივიწყა მხოლოდ ნიუ-ჯერსის შტატმა, რომელმაც საერთო წარმომადგენელთა არჩევაში დედაკაცსაც ისეთივე უფლებები მიანიჭა, როგორიც მამაკაცს ჰქონდა. სხვა შტატები ასე შორს არ წავიდნენ და ცოტაოდენ რეფორმებით ჩააჩუმეს ამერიკელი ქალები. მხოლოდ ეს იყო დროებითი ჩაჩუმება, ვინაიდან ქალთა მოძრაობა ამერიკაში შემდეგაც არ დამცხრალა. გამუდმებულ ბრძოლით ამერიკელმა ქალმა XIX საუკუნეში ისეთი უფლებები მოიპოვა და იმდენად გაიმჯობესა თავისი მდგომარეობა, რომ ევროპიელი ქალი გაცილებით შორს ჩამორჩა მას და დღესაც ვერ დასწევია თავის ამხანაგს.

სამწუხაროდ, ადგილი ნებას არ გვაძლევს დაწვრილებით განვიხილოთ დედაკაცის მოქალაქეობრივი უფლებანი, რომელნიც შესამჩნევად განსხვავდებიან ერთმანეთისგან სხვადასხვა სახელმწიფოში. მართო გერმანიის კანონმდებლობამ შეიმუშავა ასამდე მაგალითი ქონებრივ ურთიერთობისა მეუღლეთა შორის. საზოგადოდ შეიძლება ითქვას, რომ წარსულ საუკუნის მეორე ნახევრის დამდეგამდის დედაკაცი გათხოვების შემდეგ ჰკარგავდა ყოველგვარ უფლებას. იმ დროს ინგლისში ქმარი და ცოლი იურიდიულ ერთეულს წარმოადგენდნენ. ქმარს ნება არ ჰქონდა ცოლისთვის ეჩუქებინა რამე, ან რაიმე ხელშეკრულება დაედო მასთან, რადგან თავის თავთან ხელშეკრულების დადება არ შეიძლებოდა. თუ ქალი გათხოვებამდის ვალს დაიდებდა, გათხოვების შემდეგ ეს ვალი ქმარს უნდა გაესტუმრებინა. ერთის სიტყვით, ცოლის პიროვნება იურიდიულად გაუქმებული იყო ქმრის უფლებებით. შემდეგში, 1870 და 1882 წლების კანონებით, დედაკაცის მდგომარეობა ინგლისში არსებითად შეიცვალა. ის კანონები, რომელნიც დედაკაცის უფლებებს ზღუდავდა, თანდათან გააუქმეს და ქმარიანი დედაკაცი ქმრის მზრუნველობისგან გაათავისუფლეს. საგულისხმო ის არის, რომ დედაკაცი არა თუ გაათავისუფლეს, - ქმართან შედარებით, უპირატესობის მქონეც გახადეს. მაგალითად: თუ გასათხოვარმა ქალმა ვალი დაიდო, გათხოვების შემდეგ მისი ქმარი მოვალეა ეს ვალი გაისტუმროს. ამავე დროს თუ ქმარს ვალი დაედო, მევალე იმის ცოლის ქონებას ხელს ვერ ახლებს, თუნდაც დამტკიცდეს, რომ ვალი ოჯახის საჭიროებისთვის იყო აღებული, მაშასადამე, ცოლიც სარგებლობდა ნა-სესხით.

ასევე შესამჩნევი ცვლილებები მოხდა ამერიკისა, ავსტრალიისა, კანადისა, შვეიცარიისა და იტალიის დედაკაცთა მდგომარეობაში. უკანასკნელ 50 წლის განმავლობაში ყველგან დიდი ნაბიჯი წარსდგა წინ დედაკაცმა და შესამჩნევად გააუმჯობესა თავის სასარგებლოდ კანონები შესახებ ქონებრივ ურთიერთობისა მეუღლეთა შორის.

აგიტაცია დედაკაცის პოლიტიკურ უფლებების შესახებ ყველაზე ადრე ისევ ინგლისში დაიწყო. 1867 წელს ინგლისის პარლამენტმა განიხილა ჯონ სტიუარტ მილლის მიერ შეტანილი წინადადება ქალთა პოლიტიკური უფლებების შესახებ

და 196 ხმის უმეტესობით წინააღმდეგ 73 ხმისა, უარჰყო იგი. 1892 წელს პარლამენტმა ხელმეორედ განიხილა ეს საკითხი და ისევ უარჰყო ქალთა უფლების გაფართოვება, მაგრამ ქალთა მომხრე აღმოჩნდა 179 კაცი, წინააღმდეგი კი მხოლოდ 202. 1897 წელს პარლამენტი მესამედ დაუბრუნდა ამ საკითხს. კანონპროექტის ხელმეორედ გადასინჯვის დროს უმეტესობამ 71 ხმით მიიღო ბილლი, მაგრამ სხვადასხვა მიზეზის გამო, კანონპროექტის მესამედ წაკითხვა არ მოხდა და ბილლი კანონად ვერ გადაიქცა. ინგლისელი ქალი დღესაც მონაწილეობას არ იღებს საპარლამენტო არჩევნებში, მაგრამ სხვა გვარად სასოფლო, სამოქალაქო და საგრაფოების არჩევნებში იგი მამაკაცთან გათანასწორებულია. მას მინიჭებული აქვს აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება, ე. ი. შეუძლიან აირჩიოს და არჩეულ იქნას. ეჭვს გარეშეა, რომ დღეს თუ ხვალ ინგლისელი ქალი პოლიტიკურად ყოველ მხრივ გაუთანასწორდება მამაკაცს და პარლამენტში ისეთსავე ძალას მოიპოვებს, როგორიც დღემდის მამაკაცებს ეკუთვნოდა.

ამ მხრით ინგლისს არც ნორვეგია ჩამორჩება. ნორვეგიელ ქალს შეუძლიან მონაწილეობა მიიღოს მრავალ სამოქალაქო და საზოგადოებრივ დაწესებულების არჩევნებში. პარლამენტმა რამდენჯერმე განიხილა საკითხი შესახებ იმისა, რომ დედაკაცსაც მიეცეს უფლება პარლამენტის (სტორტინგის) არჩევნებში მონაწილეობის მიღებისა და ხმის უმეტესობით დაადგინა დედაკაცის და მამაკაცის პოლიტიკური უფლებების გათანასწორება, მაგრამ ეს გადაწყვეტილება კანონად ვერ გადაიქცა, რადგან ნორვეგიის კონსტიტუციით ასეთ საკითხის გადასაწყვეტად საჭიროა პარლამენტის 2/3-ის თანხმობა.

ამ საქმეში საფრანგეთი და გერმანია ძალიან ჩამორჩენ ინგლისსა და ნორვეგიას. გერმანიაში კანონით დედაკაცს პოლიტიკურ კრებებსა და მიტინგებზე დასწრებაც კი აკრძალული აქვს.

ქალთა უფლებების გაფართოვების მხრივ ყველა ქვეყნებს წინ გაუსწრო ავსტრალიის ფედერაციამ. 1893 წელს ავსტრალიის ქალებმა პირველად მიიღეს მონაწილეობა პარლამენტის წევრთა არჩევნებში და პირველადვე ატობეს მამაკაცებს: არჩევნებს დაესწრო ქალების 90%, ხოლო მამაკაცებისა 70%. საგულისხმო ის არის, რომ ქალების მონაწილეობამ არჩევნებში არაფრით არ შესცვალა ავსტრალიის პოლიტიკური ცხოვრება და ოთხჯერ მომხდარი არჩევნები (1893, 1896, 1899, 1902 წ.) იმავე ლიბერალური მთავრობის სასარგებლოდ გათავდა, რომელმაც პოლიტიკური თანასწორობა მიანიჭა ავსტრალიის ქალებს. 1900 წელს, როდესაც ავსტრალიის კოლონიებმა ფედერაცია შეადგინეს, ქალებს, საფედერაციო დეპუტატების გარდა, საფედერაციო სენატის წევრთა არჩევის უფლებაც მიეცათ. ასე გადაწყვიტა საკითხი ქალთა პოლიტიკური უფლებების შესახებ თანამედროვე სახელმწიფოთა შორის ყველაზე უფრო დემოკრატიულმა ავსტრალიამ.

ჯავახიშვილი მიხეილ: ქალთა მოძრაობის ისტორიიდან:

გაზ. "ივერია" 1906, # 9: გვ. 14-15

ანტიფემინისტური ციტატები:

“ფემინისტური დღის წესრიგი არ ეხება ქალთა თანაბარ უფლებებს. ეს ეხება სოციალისტურ, ანტი-ოჯახურ პოლიტიკურ მოძრაობას, რომელიც მოუწოდებს ქალებს დატოვონ ქმრები, მოკლან შვილები, იმოქმედონ ჯადოქრობით, გაანადგურონ კაპიტალიზმი და გახდნენ ლესბოსელები” - პეტ რობერტსონი.

„ფემინიზმი ჩამოყალიბდა იმისთვის, რომ არამიმზიდველ ქალებს მეინსტრიმზე უფრო მარტივი წვდომა მისცეს“ - რაშ ლიმბო.

“მე ვუსმენ ფემინისტებს და ყველა ამ რადიკალურ გოგოს - მათი უმეტესობა

წარუმატებელია. მათ ეს ააფეთქეს. ზოგიერთი მათგანი დაქორწინებული იყო, მაგრამ ისინი დაქორწინდნენ კასპერ მილკეტოსტზე, რომელმაც სთხოვა ნება-რთვა, წასულიყო აბაზანაში. ამ ქალებს უბრალოდ სჭირდებოდათ მამაკაცი სახლში. ეს არის ყველაფერი, რაც მათ სჭირდებოდათ. ფემინისტთა უმეტესობას სჭირდება მამაკაცი, რომელმაც უთხრას დღის რომელი საათია და სახლში წაიყვანოს. მათ ააფეთქეს და გაგიჟდნენ ყველა მამაკაცზე. ფემინისტებს სძულთ კაცები. ისინი “სექსისტები არიან. მათ სძულთ კაცები - ეს მათი პრობლემაა.” - ჯერი ფოლველი.

„ჩვენ არ უნდა მივცეთ საშუალება, რომ განვიშოროთ ფემინისტები, რომლებიც ცდილობენ გვაიძულონ, რომ ორი სქესი პოზიციითა და ღირსებით სრულიად თანასწორად მივიჩნიოთ“. - ზიგმუნდ ფროიდი.

„ფემინიზმი არღვევს ქორწინებას, ქალებს, ბავშვებსა და მამაკაცებს. დროა გამოსწორდეს მის მიერ წარმოქმნილი არეულობა და ეს უნდა დაიწყოს ახალი „მასკულინიზმის“ პრინციპებისა და იდეალების მოპოვებით“ - ოჯახის კვლევის საბჭო.

„1920 წლიდან მოყოლებული, კეთილდღეობის ბენეფიციართა უზარმაზარმა ზრდამ და ფრენჩაიზის გაფართოებამ ქალებზე - ორი საარჩევნო ოლქი, რომელიც ცნობილია ლიბერტარიანელებისთვის - „კაპიტალისტური დემოკრატიის“ ცნება ოქსიმორონად აქცია“ - პიტერ ტიელი.

“მიუხედავად იმისა, რომ ფემინიზმი საუბრობს განთავისუფლების, თვითრეალიზაციის, ვარიანტებისა და ბარიერების მოხსნის ენაზე, ეს ფრაზები უცვლელად ნიშნავს მათ საპირისპიროს და შენიღბავს დღის წესრიგს, რომელიც ეწინააღმდეგება თავისუფალი საზოგადოების იდეალებს” - მაიკლ ლევინი.

“ეს არის ის, რასაც სექსუალური განთავისუფლება უმთავრესად აღწევს - ის ათავისუფლებს ახალგაზრდა ქალებს დაქორწინებული კაცების დევნაში” - ჯორჯ გილდერი.

ფილის შლაფლი ფემინიზმის შესახებ:

„ფემინისტურმა მოძრაობამ ასწავლა ქალებს, ეჩვენებინათ თავი მჩაგვრელი საპატრიარქოს მსხვერპლად... თვითდაწესებული მსხვერპლი არ არის ბედნიერების რეცეპტი“.

„ფემინიზმი განწირულია წარუმატებლობისთვის, რადგან ის ეფუძნება ადამიანის ბუნების გაუქმებისა და რესტრუქტურისაციის მცდელობას“.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ისტორია XII კლასი, გამომცემლობა „დიოგენე“, ნატა ახმეტელი, ბონდო კუპატაძე, გვანცა აბდალაძე, ნიკოლოზ მურდულია, თბილისი, 2012
- ისტორია XII კლასი, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, ნინო კილურაძე, რევაზ გაჩეჩილაძე, გიორგი სანიკიძე, თბილისი. 2012
- ფემინიზმი, მისამართი ხელმისაწვდომია მისამართზე - ფემინიზმი • უცნაური (ucnauri.com)
- ფემინიზმის მოკლე ისტორია, მისამართი ხელმისაწვდომია მისამართზე - <https://bit.ly/3V85P1b>
- მიხეილ ჯავახიშვილი, ქალთა მოძრაობის ისტორიიდან, მისამართი ხელმისაწვდომია მისამართზე-https://geo-demokratia.blogspot.com/2011/06/blog-post_07.html
- ანტიფემინისტური ციტატები, მისამართი ხელმისაწვდომია მისამართზე - <https://bit.ly/3K9u9JR>

გამოყენებული რესურსები:

<https://chelseawolstencroft.wordpress.com/artists-designers/>
<https://illustrationchronicles.com/i-want-you-the-story-of-james-montgomery-flagg-s-iconic-poster>
<https://tony-trehy.blogspot.com/>
<https://georgiatoday.ge/soviet-american-analogues/>
<https://www.hollywoodreporter.com/movies/movie-reviews/all-quiet-on-the-western-front-1235221454/>
<https://bit.ly/45h9ptg>
<https://bit.ly/4bZqL0w>
 ეს ამოვიღოთ
<https://bit.ly/3VyRLhr>
<https://bit.ly/3XcEIDF>
<https://www.netflix.com/tudum/all-quiet-on-the-western-front>
<https://funtime.ge/ka/news/saknatuno-ambebi/rogor-emzadebodnen-akhali-tslis-shesakhvedrad-sabchota-kavshirshi>
<https://dzen.ru/a/Y51sRDmzTGmqjDqE>
<https://crimea.ria.ru/20240101/elki-v-podzemelyakh-kak-vstrechali-novyy-god-v-voennom-krymu-i-sevastopole-1126207624.html>
<https://www.alamy.com/stock-photo-poster-by-gordon-petrov-orekhov-happy-new-year-victory-is-ahead-1944-22942836.html>
<https://bit.ly/3VI8OSF>
<https://funtime.ge/ka/news/saknatuno-ambebi/rogor-emzadebodnen-akhali-tslis-shesakhvedrad-sabchota-kavshirshi>
<https://tony-trehy.blogspot.com/>
<https://propaganda.pictures/archives/9631>
<https://dzen.ru/a/Y6m8J12pvWYKvCoK>
<https://openendedsocialstudies.org/tag/ussr/>
https://www.researchgate.net/figure/Winston-Churchill-Iron-Curtain-Speech-March-1946_fig1_315754248
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stalin_in_March_1935.jpg
<https://www.billdownscbs.com/2017/07/1946-cbs-appeals-to-stalin-over-soviet.html>
<https://www.history.com/videos/marshall-plan>
<https://www.jworldtimes.com/old-site/others/us-presidential-foreign-policy-doctrines/>
<https://allthatsinteresting.com/berlin-wall-history>
<https://bit.ly/4aXH2Bt>
<https://iconic-photos.com/tag/berlin-wall/>
<https://dailytimes.com.pk/1170895/eu-to-organize-family-focused-festival-eurovillage/>
<https://www.mcgawgraphics.com/collections/j-h-miller>
<https://imgur.com/t/ukrain>
https://www.eumm.eu/en/press_and_public_information/press_releases/?q=&page=2&year=2019
https://www.eeas.europa.eu/eeas/what-we-do-policies-and-actions-0_en
<https://infocenter.gov.ge/wp-content/uploads/2021/07/12-gakvethili-evrokavshiris-shesakheb.pdf>
<https://infocenter.gov.ge/wp-content/uploads/2021/07/12-gakvethili-evrokavshiris-shesakheb.pdf>

<https://www.mcgawgraphics.com/collections/j-h-miller>

<https://bit.ly/3V85P1b>

<https://bit.ly/3V85P1b>

<https://bit.ly/3V85P1b>

https://en.wikipedia.org/wiki/Betty_Friedan#/media/File:Betty_Friedan_1960.jpg

<https://bit.ly/3V85P1b>

<https://genderblog717017940.wordpress.com/2020/05/05/legacy-of-the-suffragettes/>

https://geo-demokratia.blogspot.com/2011/06/blog-post_07.html

